

OB DNEVU REPUBLIKE, 29. novembru, VAM ČESTITAMO

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije
Republiški odbor ZRVS Slovenije
Založba »Borec«
Uredništvo in uprava TV-15

TV 15

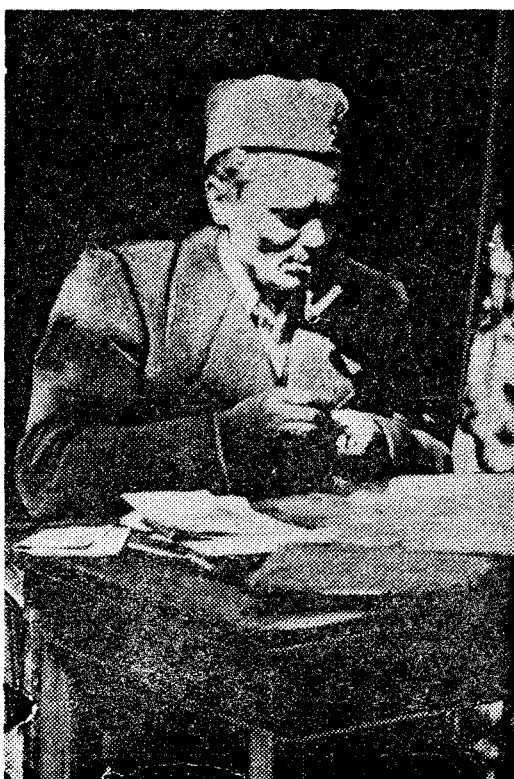
LETO XIV. — št. 47—48 — 25. XI. 1976

POMEN II. ZASEDANJA AVNOJ

Sklep o federativni ureditvi Jugoslavije je postal eden od najvažnejših vzvodov za vstajenje nove Jugoslavije, za dvig skupne domovine južnoslovanskih narodov pod genialnim vodstvom maršala Tita, ki je idejnopolitični in vojaški tvorec nove bratske, demokratične in federativne Jugoslavije. Odpadla je ovira, ki so jo v zavezniški tujini in doma postavljali novi Jugoslaviji grobarji Jugoslavije, sovražniki njenih narodov in njenih ljudi. Z vstajenjem Jugoslavije je bila očiščena njena pot v vsebini in obliki. Dasi je še zmerom potreben nenehen boj zoper njene zunanje in notranje sovražnike, je ta Jugoslavija že vstala ne le kot borbeno skupnost južnoslovanskih narodov, ampak tudi kot demokratična država s formiranimi organi svoje demokratične suverenosti, svoje demokratične ljudske oblasti.

Z odstranitvijo ovir, ki jih je porušilo II. zasedanje AVNOJ, naslonjeno na zaupanje narodov in ljudskih množic Jugoslavije in na moč Narodnoosvobodilne vojske, je bila novi Jugoslaviji zagotovljena najbolj zanesljiva in usklajena pot pod genialnim vodstvom njenega prvega maršala tovariša Tita. Komunistična partija Jugoslavije lahko ob rezultatih zgodovinskega II. zasedanja AVNOJ s ponosom gleda na rezultate njene narodnoosvobodilnega boja. Komunisti in ljudske množice se zavedajo, da brez herojsko in sijajno vodene partije danes ne bi bilo nove Jugoslavije, njene nepremagljive vojske in njene osnovne in demokratične stavbe.

BORIS KIDRIČ

Tito v času II. zasedanja AVNOJ

Jajce. Mesto stoletij, prizorišče mnogih vojn, zibelka socialistične republike Jugoslavije. Mladim pomeni to mesto spoznavanje pomembnega dela naše zgodovine, starejše navdaja s spomini. Je tudi simbol svobode. Tradicija in sedanjost si podajata roke. Kljub vsemu je Jajce mesto mladih. Srečaš dekleta v dimijah, mladeniče v tradicionalnih opankah. V mladih gori tradicija. Rekel bi, da se v tem delu Bosne in Hercegovine ni spremenil čas, kot se nista spremenili reki Vrbas in Pliva in kot se ni spremenila trdnjava Hrvoje Vukčiča-Hrvatiniča. Tako bi mislil, ko bi hodil po strmih

SIMBOL SVOBODE

Majdan sokaku, če bi stopil v džamijo Esme Sultanije. Toda tudi povsod tam je prisotna živa sedanjost.

Letnica 1439 opomni na prve turške čete, ki so pridivjale pred Jajce. Matija Korvin, ki se je zavedal strateškega položaja mesta, je obdal Jajce z mogočnim obzidjem, leta 1525 je Husref-beg z dvajset tisoč vojaki vdrl v mesto...

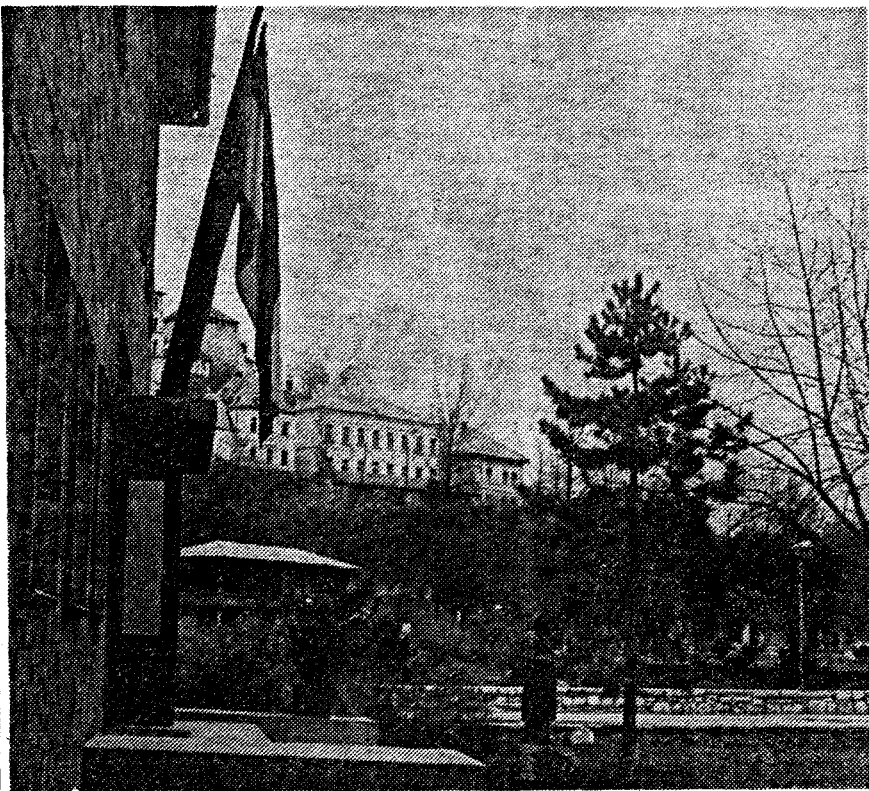
Zgodovina niza dogodek za dogodkom. Kaj je pomembnejše od pomembnejšega?

Pride okupacija, splošna ljudska vstaja in po tretji osvoboditvi Jajca, 29. november 1943. Prebivalci mesta in z njim vsi narodi in narodnosti Jugoslavije so ponosni na ta dan! Ponosni so na vse, kar se je v dneh drugega zasedanja AVNOJ zgodilo v tem mestu,

ponosni na vse, kar se je **29. NOVEMBRA 1943** rodilo v Jajcu.

Zasluženno priznanje

Na poti v Jajce so člani slovenskega predstavnštva v AVNOJ prispeli v Livno skupaj s hrvaško delegacijo. Od tam smo potovali naprej v manjših skupinah ali celo posamič. Kljub temu smo bili nekaj dni pred zgodovinskim 29. novembrom vsi na določenem kraju in takoj smo začeli sestanke in posvete v zvezi z našim sodelovanjem na zasedanju. Tovariša Kardeelj in Kidrič sta bila v glavnem zaposlena z drugimi sestanki in konferencami. Zato smo se o bližnjem zasedanju pogovorili sami. Med nekim pogovorom je dal tovariš Franc Lubej idejo, na slovenska delegacija predlaga na zasedanju imenovanje tovariša Tita za maršala Jugoslavije. Svojo idejo je podkrepil s številčnim stanjem Narodnoosvobodilne vojske, ki je po tedanji oceni imela več kot 350.000 borcev, z njeno razvejanostjo in organiziranostjo, saj so bili vanjo uvedeni čirni in nazivi vse do generalov, pa tudi z ugledom in s sugestivnostjo takega naslova za našega bodočega maršala in za našo armado kot tudi za naše zaveznike in za naše sovražnike.

Pred Muzejem II. zasedanja AVNOJ v Jajcu.

»Da bi dali izraza sedanjemu stanju naše vojske, ki se je iz majhnih partizanskih in diverzantskih odredov v hudih bojih razvila v redno, disciplinirano, moderno organizirano in oboroženo, enotno vodeno vojsko, da bi samozvestno dokumentirali njeno sedanje številčno in kvalitativno stanje in da bi ji hkrati dali najvišje priznanje za njena velika in slavna dejanja v našem osvobodilnem boju, predlagam v imenu slovenske delegacije, da predsedstvo AVNOJ sprejme sklep o podelitvi naslova maršala Jugoslavije vrhovnemu komandantu NOV in POJ, tovarišu Titu.«

»Da bi dali zasluženno priznanje tovarišu Josipu Brozu Titu, vrhovnemu komandantu, za genialno vodenje operacij Narodnoosvobodilne vojske... in za sposobnost in vztrajnost, ki jo je pokazal pri njenem oblikovanju in njenem vojaškem in političnem dviganju na sedanjo stopnjo... predsedstvo AVNOJ sklepa...«

JOSIP VIDMAR

UTRINKI IN ODMEVI

Preštevavanja se nisem udeležil, saj se ne more nikoli zgoditi, da bi zatajil svoj materin jezik. Zalosten sem — kar je povsem razumljivo, saj sem španski borec in nekdanji partizan — da nacifašizem spet dviga glavo in da nasilstvu z njegove strani ni konca. Zalosten sem zato, ker so prav v boju proti nacifašizmu padle toliko žrtve, toliko dobrih in poštenih ljudi.

STANE FINŽGAR,
Dišice na Koroškem

Kaj je z grobnico in grobiščem

Odmev na sestavek »Grobišča borcev — kulturni spomeniki«

V TV-15 št. 46 z dne 28. oktobra letos je pod naslovom »Grobišča borcev — kulturni spomeniki«, razumeti, da bodo grobnico padlim borcem NOV v Cerknem šele obnavljali. Toda grobnica je bila obnovljena že letos poleti in to s pomočjo finančnih sredstev republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV, sredstev zbranih v občini in tudi prostovoljnega dela. Delo je bilo solidno opravljeno, kakor tudi vgrajen marmor, ki bo vzdržal, kar dosedanj ni bil in je zato grobnica naglo razpadala.

Vprašanje obnove pa je še vedno grobišče na Vojski pri Vojskem. Tudi tu nagrobni kamni naglo razpadajo, kljub temu, da so jih pred leti temeljito zaščitili.

Prevladuje pa mnenje, da bi na Vojski pri Vojskem postavili spomenik, ne samo padlim v NOB, temveč tudi v spomin na zadnjo najstrašnejšo borbo enot 9. korpusa proti nemški soldateski.

JANEZ JERAM
Sp. Idrija 5, p. Sp. Idrija

Partizanske pesmi najlepše pesmi na svetu

Odmev na sestavek Draga Miklavca iz Maribora

»Partizanske pesmi — najlepše pesmi na svetu,« je v svojem sestavku zapisal Drago Miklavc iz Maribora, ko je bralcem TV 15 v besedi in sliki predstavil moški pevski zbor Partizan iz Maribora, katerega poznajo širom po naši domovini pa tudi v zamejstvu.

Partizanskim pesmim tudi sam zelo rad prisluhnem, še zlasti, kadar jih slišim v zgodnjih jutranjih urah in ob nedeljah dopoldne ter ob drugih priložnostih prek radijskega ali televizijskega sprejemnika.

Partizanska pesem je zame vedno posebno doživetje.

In verjamem, da je našim borcem med narodnoosvobodilnim bojem vlivala moč. Tudi sam sem pripravljen, da bi se, če bi bilo potrebno, golorok spopadel s sovražnikom naše domovine, da bi ga v besu zdrobil. Še posebej, če se spomnim, koliko gorja, krivic in nečloveškega trpljenja je moral naš narod, naš človek pretrpeti v zadnji vojni. Tedaj so bili ljudje številke in ne ljudje. Partizanska pesem me prevzame tudi tako, da imam v trenutku solzne oči, še posebej, če pesem govori

o tragediji človeka, njegovi duševni stiski. Tako mi je, na primer, ob poslušanju pesmi »Na oknu glej obrazek bled«.

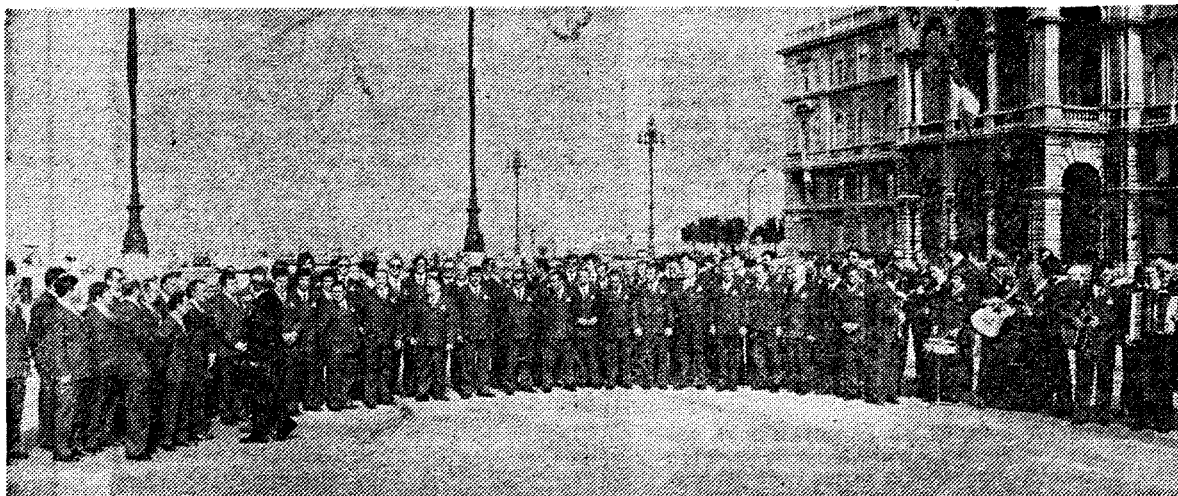
Res je razveseljivo, da naši zbori pojejo pesmi, ki so v večini primerov nastale sredi bojev s sovražnikom, ki so jih spesnili in uglasbili borci s puško v roki, z bombami za pasom, sredi host in snežnih viharjev in ki so se ohranile še danes. Prepričan sem, da partizanske pesmi ne bodo nikoli zamrle, živle bodo, dokler bo na tej zemlji živel naš rod.

Partizanske pesmi so del naše zgodovine, del naše narodne kulture ter smo jih dolžni ohranjati ter prenašati iz roda v rod kot nekaj, kar nima vsak narod, kot spomin na veliko epopejo našega naroda in naših ljudi. In ne nazadnje: Ne smemo pozabiti, da je mnogo partizanov, avtorjev teh pesmi, padlo v boju s sovražnikom (Kajuh) ter mnogi drugi, za naš lepši današnji in jutrišnji dan. Avtorjev ni več med nami, a njihova pesem živi ter je hkrati spomin nanje. S svojimi partizanskimi pesmimi so si prav gotovo postavili najlepši spomenik, saj v pesmih žive dalje in bodo živeli vse dotlej, dokler bomo imeli pevске zборе, kakršen je Partizan iz Maribora, Zbor Srečka Kosovela s Primorske, Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, Tržaški partizanski pevski zbor...

Ne smemo pa tudi pozabiti, da je še danes marsikje slišati partizansko pesem v domačem krogu, posebno na podeželju... Tam, kjer partizanske mamice prepevajo partizanske pesmi svojim vnukom, pravnikom in se njih odmevnost sliši tja daleč v šumeče gozdove, od koder je pesem prišla, kjer se je partizanska pesem rodila.

Tega, vsega tega ne smemo nikoli pozabiti!

FRANJO HOVNIK
Videm pri Ptuj 32
p. Ptuj

Fotografija, ki vam jo pošiljam, je bila posneta 10. oktobra letos pred vladno palačo v Trstu na Piazza Unità (na Glavnem trgu): To je prvič, da Tržaški partizanski pevski zbor poje v Trstu na Glavnem trgu!

MIRO PRESL
Trst

Naravno zdravilišče »Triglav« Mojstrana in njegove zmogljivosti

Naravno zdravilišče »Triglav« Mojstrana je bilo ustanovljeno z odlokom zveznega izvršnega sveta o ustanovitvi zdravstvenih zavodov za zdravljenje vojaških vojnih invalidov z dne 16. junija leta 1959. Osnovna naloga, oziroma dejavnost zdravilišča, je zdravljenje vojaških vojnih invalidov in vojaških mirovnih invalidov, nosilcev »Partizanske spomenice 1941« in drugih udeležencev narodnoosvobodilne vojne. Zdravilišče spada med zdravstvene zavode po Zakonu o zdravstvenem varstvu SRS, vendar do danes še ni verificirano oziroma potrjeno.

V nekem poročilu sem prebral, da organizacija zdravilišča in njegov razvoj nista šla v skladu s potrebnimi te dejavnosti vsled oddaljenosti ustanovitelja in njegovega gledanja na ta vprašanja. Delovna skupnost pa ni ustvarjala zadostnih sredstev za razširjeno reprodukcijo. Zato so bile v letu 1970 ustanovitelske pravice prenešene na Mestni odbor ZZZB NOV Ljubljana.

Od ustanovitve dalje je zdravilišče stalno povečevalo svojo izkoriščenost in v letu 1972 doseglo maksimum nočitev VVI in drugih udeležencev NOV s 26.123 nočitvami. Od 1972 leta dalje pa je zaznati upadanje števila nočitev VVI in udeležencev NOV, kar je razvidno iz sledečih podatkov:

— leto 1973: 18.591 nočitev ali 70 odst. v primerjavi z letom 1972

— leto 1974: 17.206 nočitev ali 65 odst. v primerjavi z letom 1972

— leto 1975: 15.749 nočitev ali 60 odst. v primerjavi z letom 1972

— leto 1976 ocena cca.: 11.800 nočitev ali 45 odst. v primerjavi z letom 1972

Vzrokov za upadanje nočitev VVI in drugih udeležencev NOV je več, osebno pa menim, da so glavni: zaostrena politika pošiljanja na zdravljenje, prepoved podaljšanja bivanja v zdravilišču, nazadovanje bivalnega standarda zdravilišča, ter popolna izključitev vpliva delovne skupnosti na možnost povečanja nočitev. Vrstni red navedenih vzrokov je lahko tudi drugačen.

V letu 1974 se je pripojilo k zdravilišču »Triglav« študentsko zdravilišče »Sonja Marinkovič« iz Mojstrane, z zmogljivostjo 30 ležišč. Objekt je zunaj hotelske kategorije, ker ne izpolnjuje minimalnih pogojev (premalo sanitarij in umivalnic). Zaradi prenizkega bivalnega standarda je ta objekt praviloma nezaseden vse leto, ker gre gost raje stanovat v privatne sobe, ki imajo boljši standard.

Po letu 1969 se v zdravilišče ni vložilo niti dinarja v razširitev ali v modernizacijo kapacitet, čeprav so bili pripravljene načrti v letu 1974 za modernizacijo in novogradnjo približno 100 ležišč. Kot sem seznanjen ni prišlo do uresničitve teh načrtov zaradi neenotnega gledanja na nadaljnji razvoj zdravilišča ter se ni našlo skupnega jezika med predstavniki ustanovitelja in takratnim direktorjem zdravilišča. Ustanovitelj je sicer na svojih sejah odbora ali njegovega predsedstva vedno ugotavljal nujnost obstoja in razvoja tega zdravilišča, ter zato tudi začel pripravljati idejne načrte za gradnjo novega objekta zdravilišča. Pri tem pa na žalost predhodno niso uresničili že sprejetih načrtov. Tako je ostalo samo pri obljubah.

Kot sem seznanjen, je novogradnja tega objekta zajeta v republiškem planu, vendar do sedaj še brez zagotovljenih finančnih sredstev.

Pri vseh teh debatah, ocenah in željah pa nihče ni obravnaval socialne varnosti članov delovne skupnosti, ki imajo od samega čakanja na uresničitev obljub najmanjše osebne dohodka v občini, da o zdravstvu ne govorim, ker standard v zdravilišču stagnira, s tem pa tudi nazaduje. Zaradi tega člani delovne skupnosti vsako leto s strahom pričakujejo pomlad; sprašujejo se, če se bo ponovno podpisala pogodba o zdravljenju VVI in drugih udeležencev NOV, zavečajoč se prenizkega standarda in nefunkcionalnosti zdravilišča.

Pri tem pa ostaja še vedno vprašanje, ali naj bo zdravilišče zaprtega ali odprtega tipa. Kolikor je zagovornikov prvega, toliko jih je tudi drugega načina poslovanja.

Sedemletna doba, v kateri se ni ničesar investiralo v obnovo in razširitev zdravilišča ter nazadovanje števila nočitev VVI in drugih udeležencev NOV pa dokazuje, da zaprtost zdravilišča ni več možna, ker mora zdravilišče poslovati uspešno, pa čeprav na robu rentabilnosti (brez dotacij). Gre pa to na račun nizkih osebnih dohodkov zaposlenih in na račun akumulacije, katere skoraj ni.

Tako neperspektivno stanje pa zahteva po mojem mnenju nujno odločitev pristojnih o možnostih in potrebah obstoja ali neobstoja zdravilišča v Mojstrani. Člani delovne skupnosti pa morajo biti pobudniki pri določanju smeri razvoja.

Za prebroditev navedenih težav je glavni problem pomanjkanje finančnih sredstev za realizacijo novogradnje ter saniranje stanja v depandansi »Sonje Marinkovič«, za kar je že bilo vloženo približno sto starih milijonov din za načrte in odkup zemljišča.

Po uresničitvi teh načrtov pa bo kolektiv lahko, v skladu z zakonom o združenem delu, prevzel polno odgovornost za nadaljnji razvoj zdravilišča in za svojo socialno varnost, o kateri so sedaj »vodili skrb« drugi.

V Mojstrano hodijo na zdravljenje VVI in drugi udeleženci NOV iz vseh krajev Jugoslavije. V letošnjih 9 mesecih jih je prišlo na zdravljenje:

— 129 iz Slovenije	ali 28%
— 212 iz Hrvaške	ali 46%
— 78 iz Srbije	ali 17%
— 27 iz BiH	ali 6%
— 10 iz Črne gore	ali 3%

Do konca se bo število VVI in drugih udeležencev minimalno povečalo, struktura istih po republikah pa se bistveno ne bo spremenila.

Tudi najdaljša pot se začne s prvim korakom, kot sem nekje prebral. Tavanja in čakanja je bilo dovolj, zato je ta korak potrebno še letos storiti. Od obljub in negotovosti se namreč ne da živeti, ampak se samo životari in propada.

Namen tega članka je, da se odgovorni in prizadeti seznanijo s stanjem Naravnega zdravilišča »Triglav« Mojstrana ter da prispevajo svoje stališče o tem vprašanju ter po možnosti predlagajo načine in možnosti hitre sanacije.

STANE PRETNAR

Osmo srečanje pionirjev-dopisnikov Slovenije, ki ga že tradicionalno organizira Zveza prijateljev mladine Slovenije, pripravijo pa uredništva Pionirskega lista, Pionirja, Kurirčka, RTV Ljubljana, Kmečkega glasa, Ljubljanskega dnevnika, Dolenjskega lista, Večera, Ptujkega tednika, Gorenjskega glasa, Primorskih novic in TV 15, je bilo letos v Mariboru pod pokroviteljstvom mariborskega Večera.

Med 180 pionirkami in pionirji je bilo tudi dvajset sodelavcev »TV 15 za mladino« in sicer: TOMAŽ GORENC iz Ankarana, SLAVKO HREN iz Kopra, FANIKA ILC iz Račje vasi, PETER KLAČER iz Bistrice, LUČKA LESNIK, LIDIJA BELJA in SABINA ŠTIVAN iz Maribora, SILVA MATJASEC in CVETKA FRANKO iz Murske Sobote, LILIJANA GARTNER iz Mojstrane, JELKA BOŽNAR iz Polhovca Gradca, TATJANA JARC iz Dolenjskih Toplic, MARTA KOCUTAR in Jožica SADAR iz Žužemberka, BOJANA TERBIŽAN iz Vipave, VLASTA MOZETIČ in SILVANA BLAŽIČ iz Mirna pri Gorici, BORUT LEKŠE iz Novega mesta, MILENA MAVROVIČ iz Vasi-Farater BRANKA ŠEMROV iz Jesenic.

V delovnem pogovoru, ki je bil drugi dan srečanja, sta sodelovala Silvo Teršek — glavni in odgovorni urednik »TV 15« — in Milena Štrajnar, naša gostja pa je bila tudi Albinca Hočevar-Mali, narodni hroj (na fotografiji).

Foto: MARKO RUDOLF

ROKOVNIK ZASEDANJA SKUPŠČIN

Po sedanjem programu bo kongres ZZZB NOV Jugoslavije leta 1978. Temu osrednjemu dogodku je prilagojen rokovnik republiških, občinskih in krajevnih skupščin borčevske organizacije.

Predvideno je, da bo zasedanje delegatov republiške skupščine v Sloveniji v drugi polovici leta 1977. To pogojuje čas zasedanja občinskih volilnih skupščin, ki naj bi bile v prvi polovici leta 1977. Da pa bi bile te občinske volilne skupščine do bro pripravljene, je prehodno potrebno opraviti volilne skupščine Združenj borcev. Čas za te je torej pred vrati.

Dne 29. oktobra letos je ob-

vsem opravičil pričakovanj. Kjer pa so že doslej izvoljeni člani dobro delali, skoraj ni razloga ali potrebe, da bi z novimi volitvami kaj spreminjali.

Nekatere krajevne organizacije bo potrebno prilagoditi terenski organiziranosti SZDL oziroma krajevnim skupnostim. Najbolj primerno bi bilo, ko bi vsaka krajevna skupnost imela tudi svojo organizacijo ZZZB NOV. To pa povsod ni mogoče. Mestna organizacija ZZZB NOV Nova Gorica sedaj šteje okrog 1290 članov. Tu so vključeni tudi člani, ki živijo na območju KS Kromberk-Loke. Morda bi kazalo tu ustanoviti Združenje borcev. Spet drugje bo treba maloštevilne krajevne organizacije združiti, kot npr. Doblar, Ročinj in še kje.

letne članarine, ki bi znašala 20 din letno, pri nekaterih pa tudi nekaj več. To je naredila tudi mestna organizacija v Novi Gorici, ki bo z letom 1977 že pobirala 20 din letne članarine. Večina krajevnih organizacij, ki tega povišanja še niso sprejele, bo to naredila na prihodnji volilni skupščini.

Aktivni ZZZB NOV v delovnih organizacijah večinoma tam jemajo določeno manjšo dotacijo. Združenje borcev Deskle-Anhovo dobiva letno dotacijo pri tovarni Salonit — Anhovo v obliki zbiranja in prodaje starega železa, kar pomeni kar lep letni dohodek.

PROGRAM DELA

Seveda letne skupščine ne morejo biti organizirane brez poročila o opravljenem delu, o izvajanju programa dela, kot tudi ne brez napotkov za delo v prihodnje.

Tu bo gotovo na prvem mestu socialno—zdravstvena tematika. Zdravstveno stanje borcev se slabša. Samo na območju organizacije v Novi Gorici je v zadnjih dveh letih umrlo 20 članov letno, še več pa je bolnih. Aktualno je vprašanje organiziranja ambulant za borce in delovanje dispanzerja za borce. S preurejanjem Zdravstvenega doma v Novi Gorici in krajevne ambulate v Šempetru se nakazuje tudi v tem pogledu boljše rešitev že v letu 1977.

Klimatsko zdravljenje, podpora, urejanje stanovanjskih zadev in podobno, so vprašanja, s katerimi se borčevska organizacija stalno ukvarja.

Prav tako bo na teh skupščinah prišlo na dnevni red ali vsaj v razpravo vprašanje priznavanja posebne delovne dobe za udeležbo v NOB.

Med važnejšimi zadevami, ki ponekod zavzemajo kar prvo mesto, je vprašanje sodelovanja z drugimi organizacijami in ustanovami na območju KS. Gre za urejanje krajevnih komunalnih zadev, za sodelovanje v vodstvi družbeno-političnih organizacij, ponekod pa tudi za sodelovanje z organizacijami v zamejstvu.

☆

O vseh teh zadevah so se v Novi Gorici že začeli pogovarjati in do konca t.l. bodo odbori Združenj borcev pripravljali na organiziranje volilnih skupščin, ki naj bi se začele januarja in se končale marca ali aprila 1977. leta. To je nova priložnost za utrditev organizacije.

CIRIL ZUPANC

ORGANIZACIJA ZZZB NOV

PRED LETNIMI SKUPŠČINAMI

činski odbor ZZZB NOV v Novi Gorici že sklical posvetovanje predsednikov Združenj borcev, na katerem je tekla beseda o pripravah na predstoječe volilne skupščine in na pripravo volilne občinske skupščine, ki naj bi bila spomladi 1977. leta. V novogoriški občini je 44 Združenj borcev, v katerih je večajeno blizu 9.000 članov. Gre torej za dokaj veliko organizacijo, v kateri je volilne skupščine treba solidno pripraviti in poskrbeti tudi za to, da bodo kar najbolj izpeljane. Le tako bo organizacija s temi volilnimi skupščinami uredila vrsto zadev in vrsto vprašanj, ki zadevajo njeno trdno organiziranost in obetajo dobro družbenopolitično dejavnost tudi v prihodnje.

NEKAJ VAŽNEJŠIH ZADEV

Ker gre torej za volilne letne skupščine, bo vsekakor potrebno nameniti potrebno pozornost kadrovskim vprašanjem znotraj organizacije. Določene spremembe bodo v vseh krajevnih odborih. Ponekod bo sprememb več, drugod morda manj; nekje je umrl ali obolet član odbora pa ga bo treba zamenjati, spet drugje je bil kdo izvoljen, ki ni po-

Namesto sedanje občinske skupščine ZZZB NOV bo treba do spomladi izvoliti delegate v občinsko konferenco ZZZB NOV. Prav tako bo treba izvoliti nove delegate za republiško konferenco. Vendar ključa za te volitve še ni. Odprto je še tudi vprašanje, kako izvoliti nove člane za zvezno konferenco.

Pri teh volitvah bo vsekakor pomembno tudi to, koga bomo izvolili v svet krajevne skupnosti in v katero samoupravno interesno skupnost. V znatni meri bo prav od teh novih izvoljenih delegatov odvisno, kako se bo delegatski sistem še naprej razvijal in uveljavljal.

ČLANARINA

Občinski odbor ZZZB NOV v Novi Gorici je proračunska ustanova. Krajevnim organizacijam v materialnem pogledu more pomagati le tako, da jih je oprostil odvajanja dela lastne članarine. To pa je seveda še vedno malo oziroma premalo za redno dejavnost krajevne organizacije. Sedanja letna članarina je znašala 12 din, t.j. en dinar mesečno. Nekatere krajevne organizacije so že na dosedanjih letnih skupščinah izglasovale povišanje

Rabelj rabljem ne bo dajal več rude

Sonce je polagoma tonilo. Sedeli smo pred kmečko bajto, začasnim bivališčem 3. čete, 2. bataljona 2. brigade VDV (Vojske državne varnosti). Bajta je ždela kakih 100 metrov nad strmim kanjonom v zgornjem toku Soče nedaleč od vasi istega imena. Bila je to stara in zapuščena hiša, a nam je vseeno dobro služila kot začasni dom, saj je bil partizan lahko vselej zadovoljen, če je imel vsaj vegasto streho nad glavo.

Tistega dne, bilo je 25. junija 1944, smo tako sedeli pred bajto in obujali spomine na dogodke ter kovali načrte za prihodnost. Četa je tedaj štela 17 mož; večidel so bili vsi borci mlajši od 20 let.

Nenadoma pa je nekdo opozoril:

»Tovariš komandant prihaja!«

Nikakršno drugo povelje ni bilo potrebno. Vsi smo skočili na noge. Boris, vselej vedrega obraza, naš priljubljeni in pogumni komandant, se je smejal že od daleč. Tudi mi smo bili veseli, kajti vsako srečanje z njim je bilo izredno prijetno doživetje.

KDO JE PROSTOVOLJEC?

»Koliko je prostovoljcev za akcijo?« je vprašal takoj po tem, ko je prejel raport od komandirja Bliska.

Hkrati je vseh sedemnajst tovarišev dvignilo roko.

»Preveč vas je. Potrebujem le peterico. Drugi boste šli kam drugam. Sicer pa, če je že tako, bom pač moral izbirati sam,« je dejal komandant Boris, ki ni skrival zadovoljstva zaradi odziva. Njegove besede nas niso preveč razveselile, kajti vsi smo si želeli spopada, zlasti takšnega, v katerem bi nas vodil on.

»Blisk! Bojan! Strela! Krpan! In Justin! Jutri zgodaj jutraj bodo šli z mano!« se je odločil.

Tovariši, ki jih Boris ni imenoval, so se morali potolažiti z njegovo odločitvijo, saj so vedeli, da komandant Boris svojih povelj ne spreminja. Komandant je potlej ostal še nekaj časa pri nas in nam pripovedoval o uspešnih akcijah drugih čet našega bataljona v Goriških Brdih, Furlaniji in Slovenski Benečiji. Na zadnje nam je na kratko razložil še načrt za akcijo, ki je bila pred nami. Naloga izbrane skupine je bila: nenadoma vdreti v rudnik svinca Rabelj pri Trbižu (Tarvisio) in uničiti električne ter druge naprave oziroma instalacije v njem. Zdaj nam je postalo jasno, zakaj smo že prej dobili povelje, da moramo pripraviti 100 kg razstreliva.

ŠEST DIVERZANTOV

Potem je komandant odšel v vas Sočo, da bi dobil še kakšne podatke o rudniku, mi pa smo šli počivat. Dolgo časa nismo mogli zaspati, saj bi najraje kar takoj odšli v akcijo. Da bi nam čas hitreje minil, smo se pogovarjali o vsem mogočem. Končno se je le pričelo svitati. Še pred zoro smo bili pripravljeni za odhod. V šestereci, ki je šla na pot, smo bili komandant drugega bataljona Andrej Hocnar, Boris (padel 1944), komandir 3. čete Viktor Kanalec-Blisk (zdaj živi v Tolminu), pomočnik komisarja Jože Bajt-Strela (umrl 1974), poznejši namestnik komandirja Jože Kravanja-Krpan (zdaj živi na Jelenicah), Justin Hvala (padel je ob kon-

cu vojne) in jaz (bil sem politkomisar čete). Do skupine hiš pri cerkvi v Trenti, torej do podnožja Vršiča, smo razstrelivo prepeljali na kmečkem vozu. Od tu smo šli mimo izvira Soče do zadnje Trente in sicer do pašnikov pri Zapodnem. Do takrat smo naredili že daljši del poti. Toda to je bil tudi najlažji del, saj smo v štirih urah prehodili 15 kilometrov. Cesta je pač bila zelo dobra. Toda pred nami je bil najtežji del poti. Z nadmorske višine kakih 900 metrov smo se morali povzpeti na dobrih 2300 metrov. Razen orožja pa nam je posebno breme bilo še po 20 kg razstreliva v vsakem nahrbtniku.

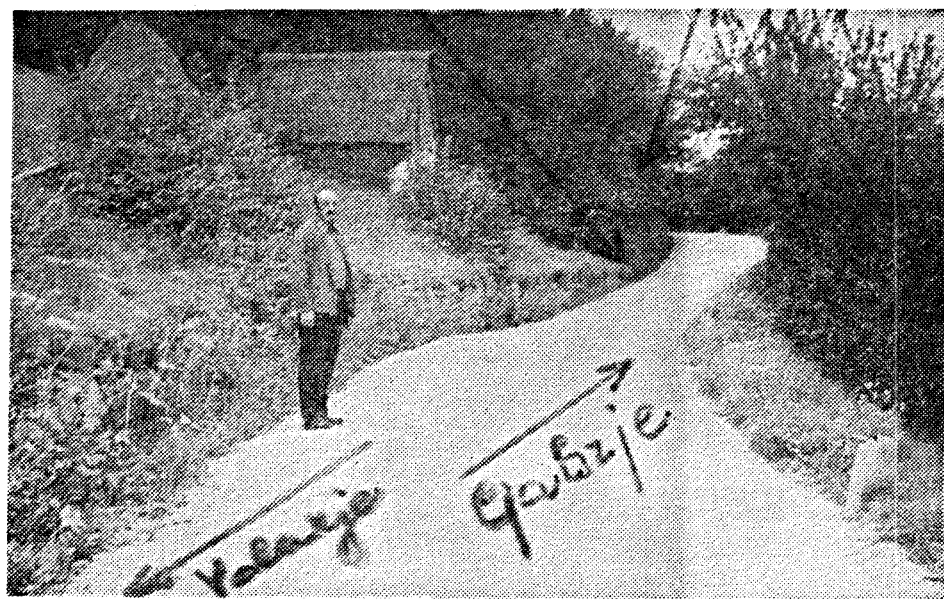
VZPON NA 2.300 METROV

Noč s 26. na 27. junij smo prespali v Zapodnem. Naslednjega dne, 27. junija okrog 7. ure jutraj, smo se začeli vzpenjati po strmi planinski stezi. V začetku je naša pot vodila skozi goste borovje, a

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

smo kmalu prišli do goličave. Vzpenjanje je terjalo čedalje večji telesni napor in je postalo vedno težje. Vedno pogostejše smo morali počivati. Molče smo grabili meter za metrom. Ob premorih smo si razgledovali okolico. Bilo je kaj videti: skoraj navpična pobočja visokih Julijcev (nekateri vrhovi so bili pokriti še s snegom), melišča, globoke in strme doline gorskih rečic in potokov, gosti temnozeleni borovi pod nami in temnomodra barva skalovja krog nas... Povsod je vladal popoln mir, hkrati prijeten in grozljiv.

Okrog desetih smo bili že na snegu. Do vrha nam je ostalo še kakih 400 metrov. To je bil tudi najtežji in najnevarnejši del naše ture. Pomagali smo drug drugemu, držeč se za roke ali pa z vrvmi.

Končno smo okrog poldne prišli na vrh Ozebnika, do kote 2324. Oddahnili smo si. Najtežji del poti je bil za nami. Tu smo dalj časa počivali. Spet smo opazovali divjino okrog nas. Nebo je bilo temno. Oblaki, ki jih je gnal močan veter, so zakrivali zdaj ta zdaj oni vrh. Toda nam se je mudilo naprej. Naglo smo sestopali in v pičlih dveh urah prišli v dolino zgornjega toka Koritnice, to je v Ložko Koritnico. Od tu smo nadaljevali pot proti Logu pod Mangartom, od koder se začne cesta, ki vodi prek Predela v Trbiž. V gozdčku pred vasjo smo čakali do mraka. Ko se je stemnilo, sta Boris in Blisk previdno šla do vasi in se povezala z nekim našim terenskim delavcem. Le-ta jima je posredoval še preostale podatke, ki so bili potrebni pri izdelavi podrobnega načrta za diverzijo. Ko sta se Boris in Blisk vrnila, nas je komandant podrobno seznanil z načrtom in hkrati določil naloge za vsakega posameznika.

kake pol ure smo pripeljali do močno razsvetljenega prostora. Tam se je proga končala in vožnje je bilo konec. Hitro smo vzeli razstrelivo in pripravili lokomotivo za povratek. Potem smo se napotili po rovu in čez kakih deset minut prispeli do križišča. Tu smo naleteli na stražarja — italijanskega vojaka, ki se je po kapitulaciji Italije vdal Mussoliniju in Hitlerju. Ko je spoznal, da smo partizani, je prestrašen predal orožje in se nam ponudil za vodiča. Res nam je pokazal pot naprej in nam tudi povedal, da v rudniku ni drugih stražarskih mest ter da pričakuje zamenjavo okrog polnoči. Povedal nam je tudi, dalje v Rabelju kakih 300 vojakov.

MINUTE NA VŽIGALNI VRVCI

Pohiteli smo proti komandni dvorani rudnika. Tu smo naleteli na nekaj tehnikov. Tudi oni so voljno odgovarjali na naša vprašanja o tem, kaj je kje v rudniku. Hitro smo se odločili razstreliti naprave v komandni dvorani in črpalno postajo, ki je bila še 300 metrov pod nami.

Krpan in Strela sta se še z enim od tehnikov ter 40 kg razstreliva, spustila do črpalne postaje. Midva z Borisom pa sva ostala v komandni dvorani ter pripravila razstrelivo, ki ga bomo aktivirali tu. Še prej smo se dogovorili, da naju bosta Krpan in Strela s pomočjo zvonca obvestila, kdaj bo treba prižgati vžigalne vrvice v dvorani. Dolžino teh vrvic smo namreč preračunali tako, da so omogočale varen umik, tako Strelji in Krpanu, kot tudi nama z Borisom.

Zdaj so se začele vleči minute. S komandantom sva trepetala za usodo Krpana in Strele. Končno je le pozvonilo. Tudi midva sva prižgala vrvice. Kmalu nato je prispelo dvigalo z našima tovarišema in omenjenima tehnikoma. Morali smo hiteti. Hkrati z nami so bežali tudi tehniki in stražar. Tekli smo proti vlakcu.

DVE EKSPLOZIJI

Ko smo bili že blizu »postaje«, smo zaslišali prvo eksplozijo iz globine rudnika. Mi štirje smo skočili na lokomotivo in prižgali karbidne svetilke. Takrat je tresčilo vdrugo, še močnejše. Čeprav smo bili od komandne dvorane oddaljeni najmanj pol kilometra in so nas varovali ovinki rova, nam je zračni pritisk pogasil svetilke. Iz daljave smo slišali, kako se v komandni dvorani ruši in lomi. Čim prej smo morali ven.

Tiste pol ure, ko smo drdrali na lokomotivi, se je neznansko vlekle. Naposled smo le zagledali svetlobni znak, ki nam ga je pošiljal komandir Blisk. Oddahnili smo si — vse je teklo po načrtu. Zapustili smo predor in vsi skupaj tudi vas. Ura je bila okrog enih jutraj, 28. junija.

DELO V RABLJU OBSTANE

Ob zori smo bili že dokaj visoko, na severo-zahodnem pobočju Jalovca. V dolini Koritnice so lajali psi. Skozi daljnogled smo zagledali večjo skupino nemških vojakov, ki se je podala za nami. Čeprav smo bili daleč, smo jo »pozdravili« z nekaj rafali. Potem smo šli naprej proti naši bazi. Veselje zaradi uspešne akcije je premagalo utrujenost...

Nekaj dni pozneje je v biltenu 9. korpusa NOV in POS pisalo: »Rabeljski rudnik je uničen... Akcija po drznem načrtu komandanta Borisa in še peterice partizanov, med njimi komandir, politkomisar in pomočnik politkomisarja 3. čete 2. bataljona 2. brigade VDV, je uspela v celoti... Že drugi dan je voda v rovih narasla na en meter... Delo v rudniku je onemogočeno... Škoda je ogromna...«

KAMILO BRESAN

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Tudi tokrat prosimo bralce, da nam pošljejo podatke o fotografiji, ki jo danes objavljamo. Kje je bila fotografija posneta ni nič znanega.

● Nekega novembrskega dne v Beogradu

Srečanje kot mnoga druga, a vendar drugačno.

Besede sogovornika tokrat skorajda niso dovoljevale vprašanj. Kar vrele so na dan in kdo bi jih mogel, kdo želel ustaviti? Se manjšo to potrebovale povedane misli. Bile so iskrene in premljene, preproste in razumljive, ostre in tehtne, ponasale so se z domačnostjo in toplino, bile so izvirne. In nič dela ni bilo z njimi. Samo na papirjih je bilo treba prenesti in prenesti sem jih z eno samo željo, da bi živele, nas bogatile.

VOJIN DJURAŠINOVIĆ — KOSTJA, NARODNI HEROJ

Z drugimi besedami: Bile sto to misli, ki so si same utirale pota, odločno, brez ovinkov in brez zastojev, in s pogledom, uprtim bolj v prihodnost kot v preteklost — misli komuniste in revolucionarja Vojina Djurašinića-Kostje!

Tako je bilo nekega novembrskega dne v Beogradu.

Pa naj je Vojin Djurašinić-Kostja, narodni heroj in nosilec Spomenice 1941, govoril o vojni ali o miru, o revolucionarnih tradicijah in njihovi neprecenljivi vrednosti za današnji čas ali o revoluciji, ki ji je zapisal življenje.

»Borci moramo,« je dejal s posebnim zanosom, ko sva si segla v roke, »predvsem komunisti, skupaj z delavskim razredom in mladino, še naprej čvrsto korakati s to našo revolucijo!« Z revolucijo, ki teče dalje in v katere korak se z vedno večjo pripadnostjo vključujejo mlade generacije, novi borci, kot jim rad pravi tovariš Kostja, ji dajejo strumnosti in mladostne svežine in v mozaiku katere je mnogo kamenčkov, kjer je in kjer bo še zapisano ime Vojina Djurašinića-Kostje.

● Morda zato, ker je bilo njegovo otroštvo surovo, lačno, sivo ... Kdo ve?

Nič drugačen ni Vojin Djurašinić-Kostja, ko predstavlja knjižico z delovnim naslovom »Vojna in šah,« ki je že pripravljena za izdajo. Ko govori, da šah ni navadna igra, da je kot življenje, sestavljeno iz potez, dobrih in slabih. Človek mora razmišljati o svojih potezah v življenju, kot v šahu, in na je zapisal v njej. Misli dopolnjujejo zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja, risbe. Tudi tista o protiletalskem topu na Zelengori bo med njimi. Niso ga zakopali, čeprav je bilo tako ukazano in prav ta top jim je na poti Kalinovik-Foča rešil življenje. Še in še je v knjižici »Vojna in šah« zgodbic, v katerih se prepletajo življenjske in šahovske modrosti, obogatene z izkušnjami Vojina Djurašinića-Kostje.

Takšen je Vojin Djurašinić-Kostja in v njegovem delu ga vodi samo ena želja: iskanje novih oblik, s katerimi bi pri mladih vzbudil zanimanje za tradicije narodnoosvobodilnega boja! Za vrednote, kakršne so skromnost, pošte-

nost, delavnost, pravičnost, pogum, solidarnost, tovarištvo, in brez katerih ni življenja. »Tudi navaden človek lahko postane velik, če najde v sebi moč, da zaustavi to, kar ni dobro!« je bila samo ena izmed misli Vojina Djurašinića-Kostje, ki je našla v moji beležnici posebno mesto in ki je spremljala pravkar zabeleženo razmišljanje.

In še nekaj je. Tovariš Kostja ima rad otroke in rad je z njimi, z mladimi. Morda zato, ker je bilo njegovo otroštvo surovo, lačno, sivo ... Kdo ve?

Rodil se je v Velikih Bastasih pri Daruvarju.

misli Vojin Djurašinić-Kostja in se je že hotel obrniti.

Pa se je Vojin Djurašinić-Kostja premislil.

— Tovariši, sem jim rekel ... (Vedno jim rečem tovariši!) Zbrali ste se, da bi se naučili vojaških veščin. Ne bom vam govoril o njihovem pomenu. Povedal vam bom, kako se brani svoboda, neodvisnost, življenje. Ko se je začela vojna, sem bil delavec v Beogradu. Naenkrat se je zgodilo. Po sedmi uri zvečer ni smel nihče več na cesto, samo Nemci. Kdor je bil, so ga ubili. Beograd je umrl. Grozljiva tišina povsod, le tu in tam je bilo slišati strel. »Koga so ubili?« je šlo od ust do ust. »Kdaj bo-

Da, tako so mislili ... Življenje pa je vendarle nekoliko drugačno.

Zato hodi Vojin Djurašinić-Kostja med mlade in jim pripoveduje, kako je bilo takrat. Tako jim je govoril tudi v Jajincih, pa ne samo eno uro, kot je bilo dogovorjeno. Govoril jim je dve, tri ure in še je prišel, ne enkrat. »Mi smo se dokazovali tako, vi se morate dokazovati drugače!« jim je še rekel. »In če bi prišlo do vojne, bi bili vi še boljši od nas, saj imate naše izkušnje, mi nismo imeli ničesar, imeli smo le slabe izkušnje!«

Želje, da bi prišel med mlade, ga obvezujejo.

Obvezuje ga tudi vprašanje dekletca v Zvezdanem gaju, ki jo je zanimalo, če so partizani imeli svoje tovarne orožja. Ni vedela, da je bila naša partizanska vojska edina na svetu, ki ni imela svojega izvora orožja, da si je bilo treba vsako puško priboriti! Striček Kostja, kot ga kličejo, tudi ne more pozabiti najmlajših iz Dragačeva. Pet, šest let so imeli. Nič več. Pa kako so ga poslušali! Pripovedoval jim je o bombašu Bošku Buhi, o pionirju Savi Jovanoviću-Sirogojni.

Tako jim govori Vojin Djurašinić-Kostja, dan za dnem, nikoli utrujen in nikoli naveličan. Govori jim o junaštvu borcev narodnoosvobodilnega boja, le malokdaj o svojem, pa je heroj herojske revolucije.

»Kako mlademu človeku govorite o bratstvu in enotnosti?« me zanima.

Govori jim o narodnoosvobodilnem boju v Bosni, Dalmaciji, Črni gori ... Govori jim o hrabrem mladincu Matji, doma nekje iz okolice Šibenika, in o njegovem junaštvu. Govori jim o Jovi Ivetiću iz Bosne. Tistem Jovi, ki je hudo ranjen vso noč preždel na majhni kolibi, v kateri so Nemci kurili ogenj. Ogenj se ga je skoraj dotikal, pa ni trznil in glasu ni dal iz sebe. Bile so to strašne bolečine. In ko se je po dveh dneh vrnil v četo, ga tovariši niso spoznali. Trpljenje ga je spremenilo.

»To je bratstvo in enotnost!« pravi Vojin Djurašinić-Kostja.

● Šah, tovariš Kostja, res ni navadna igra ...

Zdaj ga vse bolj razumem. Šah, tovariš Kostja, res ni navadna igra. To je življenje in če so šahovske figure v vaših rokah, je to življenje s pravimi potezami. In prav zaradi tega in takšnega življenja, bo Vojin Djurašinić-Kostja ostal zapisan v svojem, kot je bil v včerajšnjem in bo v jutrišnjem času ... Tako, kot so zapisana največja imena nekega časa z imenom narodnoosvobodilni boji! Tudi zaradi misli, ki jih razdaja mlademu človeku, pa naj bo to v Zvezdanom gaju, na Jajincih ali v majhnem otroškem vrtcu v Dragačevu! To tovariš Kostja dobro ve in

Pogovor

Bil je in ostal vojak REVOLUCIJE

Pet otrok je bilo pri hiši in Vojin je bil prvi. Pravi, da je to sreča in nesreča hkrati. Starši da se vedno uče vzgajati na prvem otroku. In sreča? Mlajšim bratom je vedno moral biti za vzgled. V revščini, kakršna je takrat gospodarila v Slavoniji, tudi to ni bilo lahko, pa se je kalil njegov značaj, njegova upornost. Spominja se, da so imeli doma samo eno kravo in da na pašnikih ni bilo trave niti za zdravilo ... Nič jepega se ne spominja iz otroških let! Ko je končal osnovno šolo, je odšel v Beograd, kjer se je izučil obrti, da bi bil potem kot delavec — monter v glavnem brez dela, več lačen kot sit, da bi že v mladosti okusil trdoto svojega družbenega položaja.

● Ime mu je bilo Dobrivoj Filipović-Krnja

Ne le o svojem otroštvu, Vojin Djurašinić-Kostja rad pripoveduje tudi o Dobrivoju Filipoviću-Krnji.

O komunistu Krnji, ki je znal s svojim zanimivim pripovedovanjem vsejati revolucionarni zanos povsod, kjer ga je vodila pot. O borcu Krnji, ki je znal kot redko kdo razvijati borbeno razpoloženje, pa najsi je bilo to v Kosmajskem odredu, kjer sta bila s Kostjo v drugi četi puškomitraljezca, ali pa v prvih dneh okupiranega Beograda, ko ju vidimo v vrstah znanih ilegalcev narodnoosvobodilnega boja. O tovarišu Krnji, ki je Vojinu Djurašiniću-Kostji odpiral prve vizije skorajšnje zmagave socializma in revolucije. O Dobrivoju Filipoviću-Krnji, ki je za to vizijo leta devetnajstodvajstiridesetega padel pri Smederevski Palanki in ki je bil v najinem pogovoru prisoten tudi takrat, ko o njem nisva govorila.

Pa o Neretvi rad pripoveduje, veličastni pesnitvi o partizanskih ranjenicah: štiri tisoč jih je prešlo to po trpljenju legendarno reko in med njimi tudi Vojin Djurašinić-Kostja.

● »Tovariši, sem jim rekel ... Vedno jim rečem tovariši!«

Bilo je pred več kot desetimi leti v taboru predvojaške vzgoje v Jajincih. »Kakšni so fantje?« je vprašal oficirja. »Niso takšni, kot bi morali biti!« se je glasil odgovor. »Koga neki bo zanimalo moje pripovedovanje?« je glasno po-

do potrkali na naša vrata?« je bilo slišati. Nisi smel poslušati radijskega sprejemnika in Židom je bilo prepovedano se voziti v tramvajih. Postali smo sužnji pa smo bili le malo starejši od vas. Spomnil sem se štiristoletne turške vladavine. »Kolikoli neki bo to trajalo, če se ne upremo!« sem pomislil v strahu. »To vendar ne more ostati tako!« Tako sem kriknil v sebi in se spomnil Krnje, tovariša, s katerim sva skupaj služila vojsko. Začel sem ga iskati in našel sem ga! Ali veste, da sem se k partizanom odpeljal z vozom? Tu je bila že trdna partijska organizacija in to nam je dajalo moč za boj in vero v zmago. Ali veste, da me je v Kosmajskem odredu, v katerem sem prišel 17. avgusta 1941,

Jova Njego, komisar četrtega bataljona, in Vojin Djurašinić-Kostja, namestnik brigadnega komisarja, poleg ranjencev iz borb za Užiško Požego, septembra leta 1944.

že čakal puškomitraljez? Tudi to je bila, tovariši, partija! Človeštvo si še ni izmislilo besed, s katerimi bi lahko opisal občutke ob vstopu v partizansko četo. Več kot veličastno! Prepričani smo bili, da se bomo za nekaj velikega: za novo družbo, za nove medčloveške odnose. Prepričani smo bili, da so vsi ljudje dobri, razen sovražnika. Sovražnika bomo pobili, smo rekli, in ostali bomo samo dobri ljudje.

ob tem pozablja nase in na to, da je morda potreben še kje drugje, da bi morda želel izpod njegovega peresa zapisano njegovo življenje. Kaže, da Vojin Djurašinić-Kostja za to ne bo imel časa. Pa tudi ne more drugače! Bil je in ostal vojak Revolucije. Zvest ji bo, za vsako ceno in služil ji bo tam, kjer se mu bo zdelo, da je najbolj potreben. »Tako bi verjetno delal tudi Krnja,« reče ob slovesu.

MILENA STRAJNAR

Bilo je v oktobru leta 1941. Na Čreti je pokalo. Partizani so bili prvi veliki boj v Savinjski dolini. Pozno popoldne sem odšla s tovarišem Viktorjem Krčem na Rečico. S kolo voza ob robu gozda, od koder se vidi Čreta in cela veriga hribovja do Dobrovlja, sva skušala ugotoviti, kako potekajo boji.

Viktor se je še pred mrakom vrnil v Nazarje, kjer je bil zaposlen in kjer je tudi stanoval. Naslednjega dne mi je povedal, da je srečal partizana, ki sta se izgubila. Dal jima je delavski izkaznici, ki jih je imel že prej pripravljene.

Pri nas doma smo imeli gostilno, rekli smo ji »pri Prislanu«. Sem je Viktor nekoč pripeljal Dušana Pahorja. Dušan je stanoval pri Miklavčičevih v Mozirju. Pri nas smo se pogovarjali o sodelovanju in organiziranju deklet, ki naj bi začele plesti nogavice. Zbirale naj bi tudi oblačila in hrano za partizane. Biliza se je namreč zima.

Moja naloga je bila, da sem širila nacionalno zavednost, da sem pravilno prikazovala partizansko gibanje pa tudi oblačila sem morala zbirati. Spominjam se, da se je nekajkrat oglašil pri nas tudi Ljubo Grabnar z Jezerskega.

● BILO JE FEBRUARJA LETA 1944

Tovariš Krč mi je predlagal, naj si kupim smuči in se učim smučati. To sem tudi storila. Tako naj bi imela v zimskih dneh izgovor za odhod iz trga. Pa vendar mi to ni kaj dosti koristilo. Mislim, da si sploh nismo predstavljali, da bodo Nemci tako kruto postopali.

Bilo je menda 3. ali 4. februarja leta 1942, ko je k nam prismočal Viktor. V kuhinji je imel dolg pogovor z nami, domačini. Po pogovoru se je peš vrnil domov. Tudi fotografski aparat, ki ga je imel s seboj, je pustil pri nas. Naročil mi je, naj namažem smuči in jih spravim v uto. Zdelo se mu je, da bo moral bežati, morda še tisto noč. Celo ime nekoga, na katerega se ni zanesel, je omenil.

Zjutraj, ko sem pogledala v uto, so bile tam še vedno Viktorjeve smuči. Naslednji dopoldan se je moja mama odpeljala v Celje, mene pa so popoldan poslali po opravih v Mozirje. Po opravih sem odšla na avtobusno postajo, ki je bila pred gostilno Kampjut. Mrzlo je bilo in sem čakala v gostilniški sobi. Nenadoma so se odprla vrata, sunkovito in široko, in v gostilno sta vstopila dva oborožena esesovca, Slehernega v gostilni sta si ogledala od blizu in z orožjem pripravljene.

nim na strel. Prestrašeni smo se spogledovali. Videli smo zaprte tovornjake (marice), ki niso nikoli obetali nič dobrega. Toda tega, koga so prevažali in od kod, nismo vedeli.

Vzela sem svoj cekar in se umaknila h Kampjutovi v kuhinjo. Kuhinja je imela okno in vrata, na prehod, ki je bil širok in pripravljen za prevoz z živino na dvorišče. To je bilo nekakšno obokano odprto pritičje, ki se je dalo zapirati z velikimi lesenimi vrati. Tudi tam so tekali oboroženi esesovci in nekaj iskali.

Nekdo je prisopel v kuhinjo in rekel: »Krč jim je ušel iz Majerholda!«

Približno ob 5. uri popoldan je pripeljal avtobus v Mozirje. Mračilo se je že. Tam sem se srečala z mamom in ji v naglici povedala, kaj se je zgodilo. Temno je bilo že, ko sva odšli proti domu. Mislim, da je bilo takrat približno pol metra snega. Stopali sva po gazi druga za drugo. Bili sva že skoraj pri naši hiši, ko sva slišali prijetno klicanje. Kmalu sva zaznali človeško silhueto, ki se je zarisala izza kapelice. Mati je stopila naprej, da bi ugotovila, kdo je to.

Čez čas sem slišala njen začuden glas: »Jož, vi ste!«

povedal, da je vzel pri Košutnikovih na Brezjih par otroških smuč. Tako mu je bil omogočen lažji beg. Pustil jih je za kapelico. Oče je odšel takoj ponje in jih razsekal ter vrge v kmečko peč v ogenj. Tudi vse sledi okrog kapelice in hiše je zabrisal. Prinesel je vrv, ki smo jo privezali na severno stran za okno, da bi lahko Viktor v primeru nevarnosti pobegnil. Preoblekel se je, saj je bil premočen do kože. Spominjam se, da nas je bilo prosil za skodelico vročega mleka.

Ko je minilo prvo razburjenje, smo se lotili nadaljnega načrta. Mlajšega brata, imel je približno osem let, je poslal oče k svojemu prijatelju Jožetu Štampfelnu, Grosu po domače. Od tam naj bi moj brat prinesel pelerino. Gros je bil naš stalni gost in zvest, dober prijatelj mojega očeta. Bil je zaveden, priljubljen in izkušen mož. Kmalu je prišel k nam. V kuhinji sta z očetom premlela načrt za rešitev tovariša Viktorja.

● KAKO SO ARETIRALI VIKTORJA

Tovariš Viktor mi je povedal, kako so ga aretirali. Presenetili so ga tako, da ni utegnil zbežati. Takrat so ujeli

Bil je telesno in psihično zelo izčrpan. Govoril je, da ga bo to bežanje stalo deset let življenja. Povedal je tudi, da je imel v denarnici razne zapiske in fotografije, s katerimi se je vneto ukvarjal. V sobi, kjer je stanoval, je pustil pod omarico izvod VKPB in še kup fotografij in filmov, kjer so bile tudi moje slike. Zaradi tega mi je predlagal, da se umaknem na varno, dokler je še čas. Rekel mi je, naj grem v Graz, kjer bom dobila zvezo s Pepijem Remicem, ki sem ga sicer poznala. Naročil mi je tudi, naj pišem Ljubu Grabnarju na Jezersko. Sam da se bo poskušal prebiti do njega. Zvezo naj bi dobila še z Dimnikom, v vsakem primeru pa naj bi ostal moja zveza Pepi.

Pripravili smo krušnjak s perilom, nekaj hrane in denarja. Jože Štampfel je vzel njegove smuči, jih stisnil pod pelerino in čakal na znamenje pri zadnjih vratih. Najmlajšega brata je oče poslal proti mostu, da bi pogledal, če je tam varno. V hiši so spet ugasnile luči. Poslovila sem se od tovariša Viktorja in odšla v gostilno. Oče je bil na straži v lopi, mati pa je odšla po Viktorja. Spremila ga je iz prvega nadstropja čez hišni prag. Pred njim je nekaj časa stopal Jože Štampfel. Odhajala sta v temno zimsko noč iz trga Rečica ob Savinji. Vodil ga je na samotno domačijo Jožeta Kokošince, Cuzla po domače na Prihovo. Uspeli smo.

● ZA NJIM SEM IZGUBILA SLED

Pri Kokošincu je ostal Viktor nekaj dni, dokler ni odšel proti Gornjemu gradu. Anton Remic (Toničev Tonček) me je obvestil, da je prišel Viktor varno na Jezersko.

Sama sem odšla naslednje jutro v Avstrijo, kjer sem med Feldbachom in Grazem preživela skoraj tri mesece. Seveda nisem bila nikjer prijavljena. Veliko sem se zadrževala pri družini Suppan, za katero smo vedeli, da je bila nasprotnik hitlerjancev.

Šele po vojni sem zvedela, da Nemci niso opravili preiskave Krčevega stanovanja, kar je bila za vse nas velika sreča. Pa vendar sem se morala umakniti iz nevarnega območja.

Kod vse so potekala Viktorjeva partizanska pota pozneje, ne vem. Toda vem, da se je želel vrniti v Savinjsko dolino, kar je sam nekajkrat pred odhodom poudaril. Če je bila vest točna, je Viktor Krč, sin gorskega vodnika, strojni tehnik, doma iz Jezerskega, padel leta 1943 nekje na Dolenjskem.

VERA HORJAK

USPELI SMO

V naši gostilni so se hranili orožniki, ki so prišli na večerjo, pa tudi drugih gostov je bilo nekaj. Tudi oče je bil v gostilni. Poklicali sva ga v lopo, kot pri nas pravimo širokemu hišnemu hodniku. Po kratkem pomenku smo sklenili, da bo mati odprla sobo v nadstropju, tisto, ki ima okna na dvoriščno in severno stran. Ugasnila naj bi luči po vseh hodnikih, jaz pa bom vsa vesela odšla v gostinsko sobo. Tam naj bi se pogovarjala z gosti in jih zamotila, tako da ne bi nihče odšel iz hiše. Oče naj bi pazil na prednji in zadnja vrata, skozi katera bi mati pripeljala v hišo — Viktorja Krča.

Vse smo tudi storili, kot je bilo dogovorjeno.

Tovariš Viktor je bil pod streho, ni bil pa tudi na varnem. Najprej je

še Marijo, Daro in nekatere iz Ljubnega, katerih imen se ni spomnil. Med aretiranimi je bil tudi Dušan Pahor. Zapornike so zbirali v Mozirju, v gostilni Majerholt, v prvem nadstropju. Pozneje so jih odpeljali v Celje. V tisti sobi v Mozirju jih je stražil en sam vojak. Okno je bilo obrnjeno proti zahodu. V peči so kurili.

Viktor si je slekel suknjič kot da mu je vroče. V resnici se je pripravljaj na beg. Ko je opazil, da je začel gestapovec čistiti pištolo, se je odločil. Skozi okno je planil na dvorišče, preskočil ograjo in se pognal v breg. Tekel je proti Brezjem. Temen pulover si je zavihal čez ramena, da ga je varovala bela srajca. Ko je pritekel do Košutnikove kmetije, je vzel na zid prislone otroške smuči, s katerimi se je pripeljal do nas, prav v trg.

V jeseni leta 1942, ko je prišla v Belo krajino Kordunaška brigada, je bil Dane že precej časa borec v Belokranjskem odredu. Kordunaši so prišli na Slabo gorico pod planino, kjer se je takrat zadrževal odred. V sodelovanju s štabom Belokranjskega odreda so se pripravljali za napad na italijansko postojanko v Črnomlju. Znano je, da tisti napad ni uspel.

»No, hrvaški partizani so se takoj odločili za napad na rudnik Kanižarico. Bilo je to proti koncu septembra 1942 (21. septembra v zgodnjih jutranjih urah). Komandant Jerman je poslal mene in še nekega mladega partizana iz Tušvega dola, da bi vodila Kordunaše k rudniku, vsak z ene strani. Pozneje sem se po končani akciji zjutraj s Kordunaši umaknil na Tančovo goro. Ker so imeli s seboj sedem ranjenih, smo jih na Tanči gori naložili na voz in jih pripravili za pot proti bolnišnici

Dane Doltar iz Semiča, ki živi dandanes v Piranu kot upokojenec, je povezoval tistega dne ljudi in dogodke iz časov v letih 1942—45. Mnoga imena je izgubil iz spomina, ljudi pa ne. Njegova doživetja so vgrajena v mozaik narodnoosvobodilnega boja, v mozaik bratstva in enotnosti naših narodov. Sam pravi, da živimo na tleh, ki so prepojena s krvjo borcev za svobodo in dandanašnji dan.

mlajšega brata Ivana, ki je bil stražar.

● NA DOLGO POT Z RANJENCI

Tri dni po prihodu v bolnišnico smo le to morali izprazniti. Iz stražarskega mesta je pobegnil partizan, ki smo ga imenovali »Cajhen«. Pravzaprav ne vem, kako se je v resnici pisal. Izvedel pa sem, da se je pojavil pozneje v belogardistični postojanki na Suhorju. Po njegovem begu smo predvidevali, da bo bolniš-

Bistrice, mimo Tanče gore do Vukovcev, kjer je bilo treba preiti reko Kolpo. Na bregu Kolpe smo čakali tri dni, ker so bili na drugi strani, v vasi Zdihovo, ustaši. Nikoli ne bom pozabil kako skrbno so v tistih dneh skrbeli za nas prebivalci Vukovcev.

Po treh dneh smo torej le prešli reko. Spominjam se, da so nas v vasi Osojnik sprejeli kot brate. Nahranili so nas, poskrbeli za sveže obveze ranjencev in za zavarovanje pred nenadnim napadom. Ko smo preko

zdravnika (ime sem žal pozabil) sem se postopoma priučil glavnih bolničarskih opravil; obvezoval sem ranjence, dajal injekcije...

Iz te prevzemne bolnišnice smo se morali umakniti proti Drežnici. Tam smo se domala vsi nalezli pegastege tifusa. Še danes se čudim, da sem po tisti bolezni ostal še živ. In prišel je čas, ko sem postal sanitetni referent Primorsko-gorjanskega odreda, vse do okupacije Italije.

Ko je prišla v jeseni 1943 v Mrkolaj 18. divizija, sem prišel po dobrem letu dni ponovno v stik z borci iz Bele krajine. Od njih sem izvedel, da sta padla kot partizana moja dva brata, in da sta oče ter mati v internaciji. Pri komandantu divizije Veljku Kovačiču sem izposloval dovoljenje za premostitev v slovensko partizansko enoto.

Tovariš Doltar je bil po vrnitvi v Slovenijo precej časa komandant me-

Med hrvaškimi partizani

nekje pod planino. Z omenjenim partizanom sva odšla z vozom za zaščito. Nad Dobličiči so nas začeli obstreljevati Italijani. Voz z ranjenci se jim je srečno umaknil, jaz pa sem bil ranjen v roko.

Uspelo mi je priti do Rodin, kjer sem dobil zvezo s partizansko bolnišnico, ki jo je vodil dr. Lojze Mihelič. Tam sem srečal tudi svojega

nico izdal. To se je tudi zgodilo. Pravočasno smo najtežje ranjence umaknili v bunkerje, lažje pa (med njimi je bilo največ hrvaških partizanov) smo odpravili na pot proti Hrvatski.

Sedmi hrvaškim ranjencem so se pridružili še trije iz Slovenije, mene pa so določili za njihovega vodiča in spremljevalca. Odšli smo čez

račili železniško progo Zagreb — Reka, so nas spremljali trije vodiči (domačini) vse do Kleka.

Na območju Drežnice je prav tisti čas divjala sovražna ofenziva. Napotili so nas nad Plaško v sprejemno bolnišnico. Tam je bilo veliko ranjencev, zdravniškega osebja pa malo. Tako so celo mene določili za bolničarja. In pod vodstvom izkušenega

sta v Vinici, opravljaj pa je še številne druge dolžnosti v zalednih enotah. Kljub naporom in težkim časom, ki jih je preživljal na pohodih in med ranjenci ter bolniki, se vedno rad spominja hrabrih hrvaških partizanov, tovarištva in spoštovanja, ki ga je bil med njimi deležen.

PETER ROMANIČ

Izjemen čas vsestranskega ustvarjanja

Osvobodilno gibanje je hranilo v sebi vir nove, uporniške tvornosti. Prvi dokument je bila zbirka Mateja Bora »Previharimo viharje«, ki je s svojim nekoliko bučnim, toda ognjevitim in bojevitim izrazom prišla v uporniške partizanske vrste kakor blagovest, prodrla je vanje s svojim čudotvornim ognjem. Bila je krik grozljivega časa, skrivnostna sila, svetla in topla vez, ki je v boju, na pohodu ali ob tabornem ognju združevala uporniška srca v nerazdružno družino, v svet čudovite lepote. Ta pesem je kazala pot skozi viharni čas, prepričevala, tolažila, bodrila, dvigala, klicala k odporu in maščevanju. Ta pesem je bila prava: vznesena, udarna, propagandna, preprosta, razumljiva, uglasena na vse dure in mole nasilnega in krvavega časa — pili smo jo kot opojno moč in je vsem nam postala lastna izpoved naše usode.

Naša nova uporniška pesem nikoli ni poganjala kali obupa, pač pa je bila neugasljiva plamenica upanja, moč v utrujenosti, množičen izraz neuklonljivosti in neločljive povezanosti.

Korotan

Izteka se že peto desetletje,
odkar okusil bajno sem prelest
deželo onkraj Karavank,
omamno njeno cvetno mladoletje.

Gozdovi, gore, jezera, poljane,
vasice bele širom naokrog.
Se danes v njih rojaki nam žive,
ki njih beseda me v dno duše gane.

Kako ste blizu! Toda krute meje
teko v grebenih vrhu strmih sten,
kar za svobodo zlato vaš boj
nam partizanskih src nič več ne greje.

A spet in znova spet v to deželo
me hrepenenja polna vodi pot.
Le v duhu hodim tjakaj na obisk,
pri tem pa težka skrb mi guba čelo.

Cez Peco in Obir se pogovarjam
z vami, kot da prišel sem med vas.
Saj čutim vaših src, želja utrip,
ko svojo vam ljubezen vso podarjam.

Kdo nosi krivdo, da ugaša plamen
iz davnih časov? Jezik mili vaš
nekoč kosezom bil je v ponos,
branik slovenstva, njegov mejni kamen!

Nedavno še vojvodski prestol stari
vam čuval je domove krog in krog
prav tja do Trušenj in visokih Djekš.
Zdaj v teh domovih tujec gospodari!

S teboj, o Korotan, zdaj nosim bolečino,
ki trpka spremlja me na vseh poteh.
In vem: zamrla bo šele takrat,
ko z mano legla v grobno bo temino...

MIRKO ROS

Alpini v Dornberku

Alpini v Dornberk pridejo,
prav celo vas zasedejo —
o, jejhata, o jejhata —
velika to je lakota!

Vsak dan na vrata pridejo,
pršut in mast zahtevajo,
Potem še v hram udrejo
in rujno vince krajejo.

Drhal, pa taka, tlači si
kokoši v malhe in gosi,
teleta se jim ne smilijo,
še drobne janjčke koljejo.

In vole, krave in koze
nalagajo si na voze.
»Kaj bo, kaj bo, kaj bo, kaj bo?«
ubogi kmetje tarnajo.

Po to nakradeno blago
njih žene, mame pridejo:
»Da bomo site, oblečene,
alpini naši, ropajte!«

Čas narodnoosvobodilnega boja 1941—1945 ni bil le izjemen čas ne navadne strnjenosti, enotnosti in pripravljenosti na žrtve večinskega napredno usmerjenega in v svobodo zaljubljenega dela našega naroda, ko je prišla do izredne veljave organizacijska sposobnost in nadarjenost za vojaško strategijo naših preprostih ljudi, partizanskih komandantov, temveč je bil to izjemen čas tudi v pogledu kulturnega ustvarjanja. To ustvarjanje je bilo zelo raznoliko, plodno in bogato. V dokaz naj bo naveden slikarski opus, ki so ga naši likovniki ustvarili v tem času, literarne in glasbene stvaritve naših književnikov in skladateljev, in nenazadnje tudi gledališka dejavnost, ki je imela v svojem delokrogu celo lutkovno gledališče. Ob vsej tej dejavnosti so se prebujale speče in zatrite ljudske ustvarjalne sile, saj so se med bojem rojevali ne le izredni vojaški strategji, temveč tudi mladi slikarji, književniki, glasbeniki in igralci, ki so se po vojni izpopolnili na ustreznih šolah in pozneje zavzemali vidno mesto v našem javnem in kulturnem življenju. K temu naj dodamo še izjemen čas za nastajanje klenega in bogatega odporniškega pesništva, ki je — to dandanašnji ugotavljamo — zajemalo nenavaden vsebinski in količinski obseg. Mnogi, ki se dotlej niso počutili sposobne napisati preprostega pisma, so zdajci vzeli v roko pero in pisali pesmi: izpovedovali so svoja izredna, čisto pretresljiva doživetja, svoje stiske in žalost, pa tudi radost nad zmagami in toplino tovarištva.

sti z bojem na življenje in smrt. Ob njej je zvenelo srce in pelo orožje, ustvarjala je čudežne nadčloveške moči, vedno globoko doživeta, prepričevalna in preprosta.

To dejstvo pa še posebej velja za izvirno ljudsko pesništvo, ki je zaželo v tem času, podobno kot sleherni izraz ljudske ustvarjalnosti. Pojem »ljudsko pesništvo« se v tem primeru, zaradi izrednih razmer njegovega samorastniškega nastajanja, razločuje od klasičnega pojma in po glavne značilnosti ljudskih pesmi, med katero štejem le tisto pesem, ki jo je slovensko ljudstvo na svojem jezikovnem ozemlju »po ustnem izročilu, s petjem iz spomina sprejelo za svojo, jo pelo, po svoje spreminjalo in tako prilagodilo svojemu okusu in slogu«. Partizanska ljudska pesem je mišljena v glavnem zaradi ljudskih pesnikov, ki jih je rodila stiska tega časa in so te pesmi ustvarili. To so bili preprosti, često nešolani ljudje s prirojeno bistrostjo, darom opazovanja ter s smislom doživljanja in izpovedovanja.

Partizanska ljudska pesem nima svoje vrednosti le kot zgodovinski dokument, kot gradivo, saj ni samo odsev in odmev trpkega pa hkrati velikega časa, temveč je prepričevalen izraz ljudske tvornosti v izjemnih razmerah in stiskah, izraz ljudskega čustvovanja, ki je privrel na dan kot pravir ljudske duše. Zato ima tudi še danes svojo pesniško veljavo kot poslanica svobode proti temnim silam modernih zasluževalcev. Privrela je iz globlin davnih sanj o svovodi in je enkratni dokaz etične in življenjske moči našega časa.

Partizanska ljudska pesem se je porajala že v prvih mesecih okupacije, takoj, ko so italijanski in nemški oblastniki začeli izvajati svojo oblast s polnjenjem zaporov z našimi najboljšimi ljudmi, s preganjanjem z razlaščenih domačij, z odganjanjem

naših ljudi v koncentracijska taborišča, s streljanjem talcev. Prve pesmi so nastale prav med nečloveško ponižanimi zaporniki in med izgnanci v mrzli tuji deželi. Zanimivo je, da je najpogostejše spregovorilo čustvo naših mater, žena in deklet, ki so najraje pele o ljubezni doma kot o prispodobi domovine, o neuklonljivi veri v srečno vrnitev in o priborjeni svobodi ter zmagi pravice. V teh pesmih je bila pogostna obtožba tistih, ki so jim skalili domačijski mir, prizadejali nepopisne krivice in gorje. Zato je razumljivo, da v teh preprostih in iskrenih verzih ni bilo ljubezenske idilike, marveč spodbujanje moža, fanta ali brata, ki so v gozgovih, da je z njimi neločljivo povezana pravica in tudi končna zmaga. Čustvena navezanost se vselej povezuje z bojem za domovino, v nečloveških

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

razmerah so ljudje iskali utehe v domotožju, v hrepenenju po domu, miru in svobodi. Pesem jim je bila tolažnica, vez z vsem, kar jim je drago; kljubovanje, psalm, žalostinka in zdravljica, skrivnost povezanosti s skupnostjo, ki se imenuje slovenski narod.

Največ pesmi se je rodilo med partizani, ki so bili najbolj neposredno povezani z bojem. Ta pesem poje o nujnosti boja, je bojevita, polna sovraštva in gneva do sovražnikov, ki so kot okupatorji počenjali najstrašnejše zločine. Gorje, ki ga je bilo za velike gore povsod, je razbičalo čustvovanje sicer trdih in prekaljenih ljudi, ki se niso nikoli odrekli pravici do življenja, nikoli na slepo vdali v usodo, in so zdaj z neuklonljivo življenjsko silo in etično močjo ter elementarnim kljubova-

njem sprostili svojo ustvarjalnost. Po dobo svojega čustvovanja so si narisali s težkimi in okornimi besedami; stih o dobljenem boju so vriskali v zmagoslavju, ob porazih so bili polni srda, studa in maščevanja, bile so žalostinke za padlimi in elegije o tistih, ki ginejo in gnijejo po ječah in taboriščih. Te pesmi, pa naj pojo o požganih domovih, po nedolžnem pobitih, živih vrženih v ogenj, talcih, od otrok do starcev, postavljenih pred puške, izkrcvavelih v domačo zemljo... V vsebino teh pesmi je rahlo vpletena zaskrbljenost nad pregostim obiskom smrti, trpka bolečina nad smrtjo dragih, hvalnica junakom, prisega in maščevanje nad sovražnikom, žalost mater, žena in deklet za mrtvimi možmi, sinovi, ljubljenci... Te pesmi so vzbujale čudovite občutke lepote, ki je s čarobno močjo utrjevala pogum in nepopustljivost, budila ponos in čast — bojevati se za življenje ali smrt, za svetlo zarjo svobode.

ČRT SINKOVEC

Veter in volkulja

Strašno se gorje razlilo
po nesrečnem je Kozjanskem.
Kaj so znova turške trume
vdrle ropat in požigat?
Niso vdrle turške trume,
vdril je divji nemški veper
in od juga krvoločna
vdrila rimska je volkulja.
Lačne so zverj planile,
trgale so te na kose
in ti topla krv'co pile,
narod bedni moj kozjanski,
narod bedni moj slovenski.
Tvoja tihla bela sela
so samo še pogorišča.
Kdo te bo pogina rešil,
kakšen čudež pričakuješ?
Zadnjo uro ti nasilnik
je zazvonil — ne odzvonil.
Čudo res je nastopilo:
golorok se uprl je narod,
v boj je stopil neenaki.
Malodušje umaknilo
se junaštvu je in veri,
neporušni veri vase,
hlapčevstvo svobodoljubju.
Oživel so gozdovi.
Po Bohorju, po Kozjanskem
bije borba se srdita,
boj na smrt in na življenje.
Združil narod se je v stiski.
Kleno zrnje je ostalo,
pleve je vihar odnesel.
Kdor je čast, ime ohranil,
kdor ostal je zvest v preizkušnji,
mu je zasijalo sonce,
sonce zmage in vstajenja.
Zvon mrtvaški več ne klenka,
k prazniku povsod pozvanja,
čas preklal se je na dvoje:
zbežal tuji je nasilnik
in pregnan je zatiralec.
Sam si zdaj krojiš usodo,
pot gradiš v prihodnost lepšo,
vedno dalje, vedno više.
Omahljivec in dvomljivec
nikdar ne dospe do smotra,
borec le doseže smoter.

ANTON POTOČNIK

Retenjsko polje

Leži, leži ravno polje,
ravno polje kriške zemlje.
Po polju hodi žalostna
prelepa mlada deklica.
Po polju hodi, govori
in solzne črne ima oči.
Je fanta imela lepega,
prav lepega mladeniča,
ki dal fašistom je glavo;
zato ji je tako hudo,
zato se ji oko solzi,
ker več ljubezni prave ni.
Na polju v Retnjah fant njen spi,
na njen se klic ne oglasi.

Leži, leži ravno polje;
po polju bela cesta gre.
Ob cesti spomenik stoji,
ki nas spominja groznih dni,
ko talce pripeljali so
in vsi življenje dali so
za mir, ljubezen, svobodo.
Če te zanese mimo pot,
i ti se spomni teh grozot,
o, spomni se na talce te
ki tukaj v grobu mirno spe:
omahnili ko poljski cvet
so v boju za svobodni svet!

YUGOTOURS

LJUBLJANA, Titova 36/9 nad.
telefon 322-458, 321-794

Za bralce TV 15 organiziramo potovanje

LENINGRAD—MOSKVA — 8 dni

SAMO 2.790 d.m.

Polni pensioni v hotelih A kategorije

odhod 2. decembra 1977

MOŽNOST PLAČILA V 6 OBROKIH

Odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

Kupon TV 15

Ime in priimek

Naslov

Za potovanje prijavljam

Način plačila

gotovina

kredit

Akontacijo 1246 din po osebi pošljite po poštni nakaznici na naslov Yugotours Ljubljane.

PREBERITE

OSREDNJA PROSLAVA DNEVA REPUBLIKE RADOVLJIŠKE OBČINE BO NA BOHINJSKI BELI

Letošnja proslava dneva republike, ki sovpada z jubilejno 30-letnico DPD Svoboda Bohinjska Bela, bo v obnovljenem kulturnem domu na Bohinjski Beli. To bo osrednja občinska proslava, s katero bodo prizadevni krajanji in kulturni delavci na dostojen način proslavili tudi svoj velik delovni uspeh — dokončno obnovo kulturnega doma, ki so ga zgradili pretežno z lastnimi sredstvi in prostovoljnimi delom.

Slovesnosti se bodo pričele v petek, 26. novembra ob 19. uri, s slavnostno sejo upravnega odbora DPD Svoboda, ki bo hkrati tudi obračun 30-letnega uspešnega dela amaterskih kulturnikov v vseh sekcijah tega društva. Osrednja občinska proslava dneva republike pa bo v dvorani kulturnega doma v soboto, 27. novembra ob 19. uri, na kateri bo imel slavnostni govor pokrovitelj proslave inž. Leopold Pernuš, predsednik občinske skupščine in član predsedstva OK SZDL Radovljica. V kulturnem programu bodo sodelovali moški zbor KUD Stane Žagar iz Kroke, kulturna skupina garnizije JLA Boh. Bela ter recitatorji osnovne šole in dramske sekcije DPD Svoboda Bohinjska Bela.

V okviru kulturnega tedna, ki so ga ob jubileju domače Svobode in prazniku republike pripravili ZKPO Radovljica, DPD Svoboda Boh. Bela v sodelovanju z OK SZDL Radovljica, bo v nedeljo, 28. novembra ob 19. uri prvi del srečanja pevskih zborov občine Radovljica, v katerem se bodo na domačem odru predstavili pevski zbori iz Češnjice v Bohinju, Srednje vasi v Bohinju, Bohinjske Bistrice, Bleda in Radovljice, na praznik republike, v ponedeljek, 29. novembra ob 19. uri pa bodo v drugem delu srečanja nastopili pevski zbori iz Kroke, Lesc, Ljubnega, Podnarta in Zasipa.

Sklepna prireditev kulturnega tedna na Bohinjski Beli bo v torek, 30. novembra ob 19. uri pod imenom Glasbeno folklorni večer. Nastopila bosta harmonikarski orkester glasbene šole Radovljica in folklorna skupina KUD Veriga Lesc.

Občinska konferenca SZDL Radovljica, ZKPO Radovljica in DPD Svoboda Bohinjska Bela vabijo vse delovne ljudi, občane, mladino in ljubitelje lepe slovenske pesmi in besede, da s svojo udeležbo na proslavi dneva republike in vseh kulturnih prireditev izkažejo priznanje nastopajočim, zlasti pa prizadevnim domačinom ob njihovem prazniku.

JR

PLAKETE ZA UDELEŽENCE »SPOMINSKEGA POLETA«

Udeležence »SPOMINSKEGA POLETA« letalcev-Prekornorcev obveščamo, da je pripravljali odbor poleta v CONSTANTINE — ALZIR naročil izdelavo spominskih plaket za udeležence poleta. Plaketa je več kot trikrat večja od izdane spominske značke, je z istim motivom, kot je motiv spominske značke, pozlačena, z vgra-

viranim imenom in priimkom udeležence poleta. Da bi lahko pravočasno izdelane plakete razposlali zainteresiranim na njihove naslove, vas vljudno naprošamo, da le-to najkasneje do 9. 12. 1976 naročite, zraven naročila pa priložite napisano vaše točno ime in priimek, ki naj bi ga dali vgravirati v spominsko plaketo. Cena plakete z dostavo na dom je

Solarji Sodražice so doživeli 32 bombnih napadov, največ v Sloveniji

Vzor narodnega vzgojitelja

Po padatkih Slovenskega šolskega muzeja je bilo med aktivisti OF nad tisoč učiteljev in 269 profesorjev. V partizanskih enotah se je bojevalo nad 300 učiteljev in profesorjev. Okupator je nasilno odpeljal v izgnanstvo 979 učiteljev in 92 profesorjev.

V partizanskih enotah je padlo nad 50 učiteljev in 10 profesorjev. Ob sovražnih ofenzivah je okupator ubil ali ustrelil kot talce 123 učiteljev in 24 profesorjev. V internaciji in izgnanstvu je umrlo 70 učiteljev in 5 profesorjev.

Številne šolske stavbe je okupator preuredil v vojašnice ali bolnišnice. Med vojno so bile v Sloveniji popolnoma uničene 104 šole, delno uničenih ali poškodovanih je bilo 698 šol s tri tisoč učilnicami.

Številni prosvetni delavci so se med vojno umaknili iz učiteljskih vrst, ker niso hoteli sodelovati z okupatorjem.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda se je oktobra 1941. leta prek letaka obrnila na prosvetne delavce z besedami:

»Slovenski vzgojitelj!

Obračamo se na tebe, ki Ti je izročena vzgoja slovenske mladine na slovenskih šolah. Ali veš, da smo Slovenci danes v tistem času narodne samobrambe in narodno političnega prebujanja, ki so ga ob svojem času doživeli že skoraj vsi narodi Evrope in ki smo Slovenci do danes čakali nanj? Ali se zavedaš, da vse dosedanje kulturno življenje slovenskega naroda kliče v teh dneh po tistem našem velikem dejanju, ki nas bo dokončno potrdilo? Slovenski vzgojitelj, ali se zavedaš, da Ti je v teh revolucionarnih dnevih slovenske zgodovine naložena prevažna naloga? Na Tebi leži odgovornost, da bo slovenska mladina pravilno gledala na razvoj, da bo gojila v sebi plamen žive narodne zavesti in da bo videla v Tebi, ja-

sen vzgled značajnega človeka = svojega narodnega vzgojitelja...«

Zanimiva je šolska kronika osnovne šole Sodražica iz obdobja 1943—1945. Ne morem reči, da je bila v Sodražici partizanska šola. Po nemški ofenzivi na jesen 1943 je prosvetne delavce na tej šoli imenovala pokrajinska uprava v Ljubljani. Idejna vsebina pouka je bila odvisna od zavesti posameznih učiteljev in učiteljic.

Poglejmo, kaj nam pove ta šolska kronika:

»Redni pouk se je začel 18. oktobra 1943. Vpisanih je bilo 230 dečkov in 209 deklic.

Poučevali so: Berta Lapajne, Marija Hočvar, Dora Ivanc, Rozalija Fajdiga, Pavla Kos in Josip Grebenc.

Redni pouk je bil do 25. oktobra, nato je bil prekinjen zaradi nemške ofenzive do 7. januarja 1944. V tem času so Nemci med drugim odpeljali tudi Janko Torellija, ki je poučeval otroke iz Globeli in Podklanca v privatnem stanovanju Ludvika Vesela v Podkancu. Zaradi aretacije Janka Torellija so morali otroci iz teh dveh vasi v osnovno šolo v Sodražico.

31. januar 1944

V NOV je bil vpoklican šolski upravitelj Josip Grebenc.

24. februar 1944

Privatne šolske prostore v posojilnici in Zamostecu je zasedla naša vojska (verjetno kakšna brigada; opomba J.V.). Pouk se je prekinil.

25. februar 1944

Bombardiranje Sodražice iz treh nemških bombnikov. Sreča je bila, da se je šolski pouk ravnokar prekinil. Pouka zaradi ponovnih letalskih napadov, vojaških operacij okrog Ribnice in najbližji okolici, ni bilo mogoče obnoviti pred 16. julijem 1944.

V tem času so učiteljice Kos, Ivanc, Hočvar in Lapajne poučevale otroke na svojih stanovanjih, kasneje v posojilnici.

25. marec 1944

Tragično je preminil učenec prvega razreda Janez Mihelič. Igral se je z bombom, ki ga je raznesla. Pokopan je bil 26. marca zvečer, medtem ko so okrog Ribnice grmeli topovi.

Šolsko leto je bilo zaključeno 31. oktobra. Pouk so ovirali ponavljajoči se bombni napadi, borbe v neposredni bližini in ponovne zasedbe Nemcev, kar vse je imelo za posledico, da veliko otrok sploh ni obiskovalo šole.

7. marec 1945

Pouk prekinjen v vseh razredih, razen v prvem, ker sta bili učiteljici Hočvar in Kos upokojeni. Učiteljici Ivanc in Mikolič sta bili odpušteni na predlog pokrajinske uprave...«

Učenci osnovne šole v Sodražici so med vojno doživeli 32 letalskih napadov. Tolikokrat med vojno ni bilo bombardirano nobeno mesto in nobena vas v Sloveniji. Kočevje je bilo na primer 22-krat bombardirano in je za Sodražico na drugem mestu glede letalskih napadov.

Iz šolske kronike je treba poudariti še naslednjo zanimivost, ki kaže na politično usmeritev šole. Kronist piše: »Privatne šolske prostore v posojilnici in Zamostecu je zasedla naša vojska. Upravitelj Grebenc je bil vpoklican v narodnoosvobodilno vojsko...«

Partizanske enote so torej bile naša (narodna) vojska. Da bi pomen te besede lahko razumeli tudi zanamci, naj v ponazoritev povem, da bi Nemci na Gorenjskem ali Štajerskem zanesljivo ustrelili vsakega šolskega kronista, ki bi zapisal, da so partizani »naša vojska«. K sreči Nemci med ofenzivo niso imeli časa brskati po šolski kroniki.

JOŽE VIDIC

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE NA ŽELINU PRI CERKNEM

Dne 29. novembra bodo ob 11. uri dopoldne na Želinu pri Cerknem odkrili spominsko ploščo trinajstim borcem NOV, ki so jih nemške okupatorske enote v prvi ofenzivi na Cerkljanskem — 13. novembra leta 1943 — ujele ter jih še istega dne ustrelile.

Od trinajstih partizanov je ostal živ le Janko Ogrič iz Idrije — sovrtnikovi strelji so mu dvakrat prestrelili pljuča — ki bo 29. novembra odkril to ploščo.

300.— dinarjev. Prosimo, da pohitite z naročilom, naročila pa sprejema OBČINSKI ODBOR ZZB NOV 66250 Ilirska Bistrica, Bazoviška 15.

Prav tako želimo obvestiti vse udeležence poleta v CONSTANTINE — ALZIR, tankiste in druge borce NOV, ki so bili v letih 1940—1944 na ozemlju EGIPTA, da pripravljamo 5-dnevni polet — izlet v Egipt — v prvih dneh meseca februarja naslednjega leta. Zaradi izredno velikega zanimanja za to potovanje, vas vljudno naprošamo, da čimprej dostavite svojo informativno prijavo s potrebnimi podatki na isti naslov, kot naročilo plaketa. Točen program potovanja in ceno bomo objavili v naslednji številki TV-15, ki je hkrati tudi soorganizator tega potovanja.

POHOD NA POKLJUKI

Pod predsedstvom Leopolda Pernuša, predsednika občinske skupščine Radovljica, se je 17. novembra sešla v Radovljici komisija za pohod pripravljalec odbora spominske slovesnosti »Memorial mrtvega bataljona« v počastitev spomina na tragičen boj 3. bataljona Prešernove brigade, ki bo bil 15. decembra na Pokljuki.

Učenci višjih razredov osnovnih šol in šolskega centra se bodo z avtobusi pripeljali do Zatrnika, bohinjski do Koprivnika, kjer se bodo na dan proslave v nedeljo, 12. decembra, zvrstili v pohodne kolone in odšli na prireditveni prostor k spomeniku padlim borcem 3. bataljona peš na Pokljuko. Iz Zatrnika bo odhod kolone ob 8.30, iz Koprivnika pa ob 9.30.

Z avtobusi se bodo pripeljali do Zatrnika oz. Koprivnika tudi člani lovskih družin, planinskih društev, ZZB NOV, ZSMS, pripadniki teritorialne obrambe, borci Prešernove brigade iz Škofje Loke in Kranja ter vsi udeleženci iz jeseniške občine. Predvidevajo, da bo do Zatrnika vozilo 19 in do Koprivnika 5 avtobusov. Pohodna brigada OK ZSMS bo iz Gorij na Pokljuko prišla peš.

Osrednja slovesnost bo pri spomeniku NOB ob 12. uri, ko se bodo zbrali vsi udeleženci pohoda vseh smeri, smučarji in drugi udeleženci proslave.

JR

Zaupali so mi

Pod njegovim klobukom niso samo lasje; bistra ugotovitev boste dejali. Dobrosrčnost njegovih oči tiči za roževinasto ograjo. (Nevsakdanja prispevka za očala!). Najprej me je prevzela njegova podoba. Doktor v kovaškem predpasniku! Zagotavljam vam in nje-mu, da se ne šalim. Pod razpeto belo srajco boemsko zavezana ovratna ru-ta. Sivi zalisci se spuščajo globoko pod ušesa. Na steni, za njegovim hrbtom, sameva stara vinska trga. Tabla, ki jo opazi samo še tisti, ki je prvič pred hišo, oznanja trgovino. Vas, pred ka-tero ždi poslopje, se imenuje PLAČ. Omenjeno naselje je le nekaj kilome-trov oddaljeno od Zgornje Kungote pri Mariboru. Iznebil sem se nekaj osnov-nih podatkov, da boste vedeli, kje in s kom bo tekla beseda.

★

»Nič ne bo. Kaj bi z novinarji. Ce-sta se ne ustavi pred mojo hišo. Dol-gočasil bi vas. O čem naj govori člo-vek, ki se je zaljubil v samostojnost. Bili so časi, ko sem trepetal ob mi-slih, da bom moral od hiše. Vlekel sem mamo za krilo, kot sem pozneje raztegoval harmonikarski meh. Bojazlj-vec sem bil — strahopeten otrok. Ra-zočarati vas moram. Nimam o čem pripovedovati. Pravzaprav je vse zapi-sano na papirju. Ne gre za to, da bi iz sebe klesal nekakšnega junaka. Saj dovolite, tovariš novinar, da se ob tej misli zasmejem. Zgodi se, da je člo-vek junak, če samo živi. Tudi življenje ni brezpomembna zadeva. Toda kljub vsemu sem zaradi državljanske vojne v Španiji sedel tri mesece v zagrebš-kih zaporih. Prste so mi lomili in na vražje občutljivo mesto obešali uteži. Najpomembnejše je, da veš, čemu tr-piš. Nisem bil politični strokovnjak za strankarstvo. Imel sem samo zdrav ra-zum in prav tako presojo. Poštenost, resnica, pravica; nekateri pojmi ne prenesejo dveh platí. Pomagam sem španskim prostovoljcem, ker sem vedel,

da so polni človečnosti, da se borijo proti tistemu, kar zatira svetlo in svo-bodno življenje. Lepota je v soncu, v zraku in rožah, lepota je v svobodi.

Toda, saj niste prišli za to, da bi poslušali moje »štorijske«. Pisal sem na več strani odgovornim tovarišem, da bi ugotovili in priznali moje sodelova-nje v letih španske revolucije. Tudi priče sem jim predstavil. Bil sem pre-malo prepričljiv in moje pisanje je bi-lo premalo utemeljeno.

Nisem veliko govoril o tem, da sem bil otrok viničarske družine in da sem se rodil v Jurovskem dolu pri Lenartu. Le koga bi lahko zanimalo, da mi je prav tistega leta, ko sem vozil prosto-voljce iz Maribora čez avstrijsko mejo, umrla mati. Bilo je to leta 1932. Saj vam pravim, da sem bil razvajan otrok. In po njeni smrti je izgubil moj dom pravi pomen. Ni bilo redko, da sem se spomnil materinih besed, ki so bile namenjene očetu: sreča je, kadar lahko umreš na svoji zemlji!

Pravim vam, da z menoj ni vredno izgubljati besed. Svet je velik. Nekoč sem bil šofer. Po odklanki vojaščini sem v Zagrebu opravil šofersko šolo. V tistih časih je bil šofer imenitna ose-bnost. Otroci so me gledali kakor de-veto čudo. Tudi škatlica na štirih ko-lesih, ki bi se je danes razveselil vsak tehniški muzej, je bila v tistih letih kakor domišljav pav. Dan za dnem je hrumeel avtobus od Maribora do Sveč-ine. Najlepše je bilo, ko sem se ustavl-jal na končni postaji, v gostilni pri »Špa-cekcu«. Tja me je vlekel tudi srce, če smem biti iskren.

V gostilno pri mostu je stopil fe-bruarskega dne »poštirkan« gospod. Po mení je spraševal in na uho mi je po-vedal geslo, ki je bilo znano samo španskim prostovoljcem. In tako je prišlo do aretacije. Pozneje sem izve-del, da me je izdal mlajši prostovoljec, ki so ga v Avstriji ujeli in vrnili v Zagreb.

Ali sem vam povedal, da je bilo to leta 1933? Z avtobusom sem ga moral

peljati do mojega doma, kjer je na-redil hišno preiskavo. In imel je kaj odkriti, falot! Poln nahrbtnik komuni-stične literature si je naložil na pleča. Dokaznega gradiva za mojo obdolžitev ni bilo malo. Potem pa petrinjski za-pori.

Od katerega časnika pravite da ste? Pravzaprav, če bi mi prej oznanili svoj prihod, bi se lahko še o čem pome-nila. Ali sem vam povedal, da se imam učiteljici Bercejevi zahvaliti, da sem prišel iz zaporov. Vaščani potrebujejo tega odličnega šoferja, je zatrjevala. Ponovno za volanom avtobusa sem že-lel pozabiti na marsikaj. Toda posled-ice zapora in mučenja so ostale neiz-brisne.

To hišo, v katero vas bom povabil, sem kupil leta 1940. Vanjo sem se pre-selil s sestro. Postal sem krčmar v luknjasti krčmi. Pri meni so se zbirali delavci, pozneje tudi napredni študent-je. Zaupali so mi, ker sem bil že za-prt zaradi komunizma. Tudi po okupa-ciji leta 1941 so Nemci kaj kmalu ugo-tovili, da sem na strani svobodomisel-nih ljudi. Očitati so mi sodelovanje s komunisti. Zagrozili so mi z izselitvijo. Pa se je našel žandarmerijski vodnik, ki je trdil: gostilničar in še lastnik krčme že ne more biti komunist...

Življenje je sestavljeno iz številnih drobnih dogodkov. Včasih jih povezu-jem z glasbo. Od nekdaj igram na har-moniko. Kdor ljubi glasbo, ni slab človek, pravijo ljudje. Pa nikar ne mi-slite, da hvalim samega sebe! Sicer pa mislim, da bi bil čas, da bi vas pova-bil v hišo. Nikar se ne ustrašite ne-reda, sam sem pač in nimam tiste bo-lezni, da bi bil pretirano redoljuben. Vidite, med vojno so prihajali v hišo Nemci. Spodaj so se širokoustili in mi grozili z izseljeništvom, medtem ko so v zgornjih prostorih počivali partizani.

To, da sem bil po vojni skoraj v vseh vaških odborih in da sem član komunistične partije že štiriindvajset let, naj tudi povem. Leta 1951 sem po-stal poslovodja v trgovini. Pozneje sem bil komercialist na kmetijskem pod-jetju plač in predsednik občine Zgor-nja Kungota. Vse to je seveda na moč suhoparno pripovedovanje. Sestra Ge-novefa je umrla pred nekaj leti. Ostal sem sam, sam s spomini in vaščani, ki jih imam rad. Človek mora imeti nekoga rad; naj mi ne zameri pesnik, ki je zapisal omenjeni verz. Od vseh sorodnikov mi je ostala samo še sestra, ki živi nedaleč odtod.

Toda, tovariš novinar, kaj vas prav-zaprav zanima? Morda to, da sem ča-

Rudi Fras

stni član vaše organizacije ZSMS in da se še vedno aktivno udeležujem se-stankov vaških družbenopolitičnih or-ganizacij? Tega menda ne morem do-voliti, da bi teklo življenje mimo mene.

Pravzaprav me niste še ničesar vprašali. Ali sploh veste, da sem bil večji del svojega življenja na amate-rskih gledaliških odrih? Ali veste, da se celo ukvarjam s pisateljevanjem? Ali veste, da...»

Marsikaj sem izvedel, Rudi Fras, in vem, da bi se lahko še o marsičem pomenila.

SILVO TERSEK

Človek, ki je preživel smrt

Vladimir Borjan: »Ne morem oceniti, kako dolgo sem ležal med trupli, ko sem zaslišal korake...«

Na Titov rojstni dan pred več kot tridesetimi leti. Petindvajseti maj 1944, dan, ki bo ostal vpisan v zgodovini jugoslo-vanskih narodov zaradi poskusa okupatorjev, da bi ujeli tovariša Tita z Vrhovnim štabom vred in tako zatrli upor na naših tleh. Nemci so pripravili »Konjičev skok« — desant na Drvar, kjer je bil Tito z Vrhovnim štabom. Petin-dvajseti maj pa bo ostal tudi v osebni zgodovini Vladimira Borjana dan, ko se je drugič rodil, saj se je izmuznil smrti, ki ga je že ogrnila.

Našel sem ga po kosilu. Prebudil sem ga iz popoldanskega počitka. Mor-da sem imel v teh trenutkih preveč opraviti s seboj, saj nisem vedel, ka-ko se bom, navaden vojak, pogovarjal s polkovnikom, s človekom, ki ne bo mogel nikoli natančno razmejiti trenu-ka, ko je »umrl« in se »rodil« v novo življenje. Strah je bil odveč. Na obra-zu petdesetletnika se je pojavil nasme-h kot vabilo, naj vstopim.

V stanovanju med knjigami in go-belini, kamor še vedno rad tke svojo energijo, sem v ulici Laze Kostića 4 na beograjski Zvezdari spoznal upokojene-ga polkovnika Jugoslovanske ljudske ar-made Vladimira Borjana. Del njegove življenjske zgodbe sem že poznal. Ve-del sem, da je neprijetno drezati v staro, še vedno bolečo rano, zato sem ga najprej povprašal po osebnih po-datkih.

Ličan je, rojen pred devetindstiride-setimi leti v Bjelom Polju pri Titovi Korenici, v številni družini. Njegova mladost je bila kratka. Komaj je do-polnil petnajst let, že se je 5. junija 1942. leta vključil v vojno viro. Že v prvi akciji, v kateri je sodeloval, je ujel dva sovražnikova vojaka. Še isto leto je postal kurir pri komandantu bataljona »Mićo Radaković«, narodne-mu heroju Draganu Rakiću. Partizan-ska pot ga je februarja 1944 pripeljala v Drvar na tečaj za radiotelegrafiste pri Vrhovnem štabu. Šolo je končal in je ostal radiotelegrafist pri Vrhovnem

štabu vse do usodnega 25. maja, ko so se nad Drvarjem nenadoma pojavila nemška letala.

»Bili smo v hiši Pere Rakića. Za-čelo se je svitati, ko sem skozi okno zagledal letala. Takrat sem prvič videl jadralce, a sem mislil, da padajo pro-ti zemlji sestreljena nemška letala. Stekel sem iz hiše, da bi rešil radio-telegrafske aparate, s katerimi smo vzdrževali zvezo z Vrhovnim štabom. Pritekel sem v pravi pekel. Prepozno je bilo, da bi se vrnil in tako sem se znašel med petnajstimi ujetimi parti-zani, večinoma mojim mlajšimi tovari-ši, tečajniki. Vsakemu izmed nas so Nemci pokazali Titovo fotografijo in spraševali, kdo je ta človek in kje je. Molčali smo. Nagnali so nas, da smo nosili zaboje s strelivom. Naše enote so okrog Drvarja sklenile obroč in ga vztrajno stiskale. Nemce je postalo strah.«

V sobi je nastala tišina. Obraz pri-povedovalca postane še resnejši, gube nad obrvmi se poglobijo. Z živčno kretnjo si popravi nekoliko osivele lase.

»Takrat so Nemci začeli streljati. Še danes ne vem, zakaj so najprej ustrelili devetnajsetletno Danico Draku-lić, štiriindvajsetletnega Rada Lolića in petindvajsetletnega Dušana Karanovića. Vsi so bili oblečeni v italijanske uni-forme. Naši so vedno bolj pritiskali in Nemcem se je mudilo, da bi ujete čimprej postrelili. Na travniku nas je ostalo še trinajst. Oglasili so se avto-

mati. Mladá telesa so se nagibala kot posekane smreke, trupla so padala. Čudno, strah me je minil. Nagonsko sem se zrušil. S svojim trupli sta me pokrila dva ustreljena tovariša, jaz pa sem ostal nezadet. Tipal sem njune prste in spoznal, da sta res mrtva. Bil sem torej živ med mrtlič. Tudi nezno-sna tišina, ki je sledila, je bila grobna.«

Tudi mi smo molčali. Kdo bi si upal zmotiti človeka, ki je bil v tem trenutku tako daleč, pa vendar na za-četku življenja?

»Ne morem oceniti, kako dolgo sem ležal med trupli, ko sem zaslišal ko-rake. Nemci so začeli preverjati, da ni za njimi slučajno ostalo kakšno živ-ljenje. Prišli so do mene. Dobil sem strašno brco v desno ramo, a sem stisnil zobe in se nisem premaknil. Ostal sem »mrtve« in drugič v istem dnevu mi je navidezna smrt rešila živ-ljenje. Med trupli sta bila še dva živa tovariša. Ustrašila sta se bližajočih ko-rakov. Vstala sta in začela bežati. Ni-sta pritekla daleč — pokosili so ju nemški rafali.«

Nemci so se morali umakniti. Vla-dimiru Borjanu je uspelo, da se je re-šil objema mrtvih in se v Kamenici priključil Šesti liški brigadi. Še leto bojev je bilo pred njim, a dan, ko je moral v sebi zatajiti slednji utrip živ-ljenja, da je ostal živ, je ostal njegov najtežji in morda najsrečnejši dan.

MILAN VOGEL

Bilo je 10. junija leta 1942, ko smo morali pred sovražnikovo drhaljo bežati v gozdove. Okupator nam je z granatami razruval obdelano polje, domove pa je oropal in požgal. Po gozdu smo taval brez hrane in vode, skrivali smo se za skalami pred sovražnimi letali, ki so krožila nad nami in nas obstreljevala več tednov. Takrat smo stopali »po krvavi poti«. Dnevi so bili neskončno dolgi. Eno kravo smo imeli pri sebi, ki pa se je nekoč ob letalskem napadu splašila in zbežala. Na skalnatem območju si je zlomila nogo. Morali smo jo ubiti in razdeliti meso. Do skrajnosti smo občutili, kaj je lakota. Mučilo nas je neprestano bežanje, strah pred ponovnim letalskim napadom, šibila sta nas lakota in žeja in ko je sredi julija sonce pekoče sijalo, je bilo vse skupaj še huje.

Mislím, da je bilo 20. julija tistega leta, ko sem se s posodo za vodo napotila kljub sovražni ofenzivi v Drago. Do trenutka, ko je sovražnik požgal v Dragi dve domačiji, sta tam

Skrita med točo svinčenk

živeli družini. Zdaj je bilo na tistem območju vse tiho in žalostno; mislim, da celo ptice niso žvrgolele.

Ko sem prispela do studenca, sem se napila čiste studenčnice, napolnila posodo in jo postavila na smrekov panj. Zelela sem se odpočiti. Pozneje sem z bližnje njive nabrala poln predpasnik solate. To bo odlična osvežitev za sestrane želodce, sem si rekla. Tedaj sem zaslišala strele, ki so se oglašile iz gozda. Ko sem se poglala v beg, sem se spotaknila in padla. Zemlja mi je prhnila v obraz in solata iz predpasnika se je razsula na okrog. Bila sem na stezi, ki vodi nad Osilnico. Pri debeli smreki sem se

ustavila in čakala. Če bi iz gozda prišli partizani, bi se vrnila po solato. Toda opazila sem dolgo sovražnikovo kolono, ki se je vila po stezi proti kraju, kjer sem stala. Kolikor je bilo le mogoče hitro, sem se umaknila višje v gozd. Tedaj se je iz smeri Taborske jame vsula toča krogel. Okrog mene po skalah je treskalo kot v najhujši nevihti. To so bile dumdumke.

Bežati ni bilo več mogoče. Stisnila sem se v majhno jamo ob skali, ki jo je varovala košata bukova veja.

Streljanje je prihajalo z obeh strani. Mimo mojega skrivališča so tekli fašisti, jaz pa sem zadrževala sapo. Misli la sem, da bo po meni.

Ko je streljanje prenehalo in so se Italijani umaknili, sem previdno prišla iz skrivališča. Toda na eno nogo nisem mogla več stopiti. Ob tiščanju v skalni votlini sem si jo zvila, tako da me je pozneje bolela še celih šest mesecev. S težavo sem prišepala nazaj v gozd k našim vaščanom. Le-ti so slišali spopad v Dragi in so bili presenečeni in srečni, ker sem se od tam vrnila živa.

Naslednjega dne so od ranega jutra regljale strojnice. Ves dan so padale v Taborsko jamo granate, da se je od strašnega grmenja tresla zemlja. Tretji dan je napad nekoliko ponehal. Odšli smo na rob gozda, od koder so se videle vasi ob Čabranki. Bili smo že popolnoma izčrpani. Toda prizor, ki se je zarisal pred našimi očmi, nas je do skrajnosti pretresel. Vse vasi so bile v plamenih, po cesti ob Čabranki pa se je vila dolga vrsta ljudi, ki so jih fašisti gnali v taborišče.

IVANA TANKO

Na potresnem območju v Posočju

Vojaki so opravili pomembno nalogo

Posočje je po katastrofalnih potresih že nekaj mesecev eno samo veliko gradbišče. Vojakom, ki so že od vsega začetka pomagali odpravljati posledice naravne ujme, se je v septembru pridružil še specializirani odred JLA, ki je prejšnji teden dokončal svojo pomembno nalogo.

Dne 19. septembra se je končala skoraj štirimesečna mladinska delovna akcija »Posočje 76«. Kar 756 mladincev iz vse Jugoslavije je delno ali popolnoma uredilo 313 hiš, tri vodovodna omrežja, cesto na Fone, cesto med Vrsnim in Krnom ter pomagalo pri elektrifikaciji partizanske vasi Gorenja Trebuša. Novi močni potresni sunki so žal uničili 20 odstotkov njihovega dela, ki je bilo vredno osem in pol milijona dinarjev.

Na ta dan so mladinci predali tabor v Zaročišću pri Kobaridu vojakom, članom odreda JLA za pomoč prebivalstvu, ki ga je prizadel potres. Tovariš Špiro Niković je ob tej priložnosti poudaril, da so bili pripadniki JLA že pri prvem potresu med prvimi, ki so priskočili na pomoč ljudem, in da bo ta odred, ki predstavlja »Jugoslavijo v malem«, velikega pomena za hitrejšo obnovo porušениh vasi.

POMOČ NA VSAKEM KORAKU

Odred so sestavljali v glavnem vojak inženirskih enot Ljubljanskega armadnega območja. S seboj so pripeljali težko mehanizacijo: bagre, buldožerje in kamione, ki so jim bili pri delu neogibno potrebni. Njihova naloga namreč ni bila lahka: razčistiti so morali ruševine v Breginju in porušiti objekte, ki so bili za to predvideni.

Prihod vojakov je prebivalce tega čudovitega kraja vzradostil, saj so vedeli, da lahko od njih pričakujejo veliko pomoči. Gre večinoma za starejše ljudi in vojaki so, kot je rekel predsednik breginjske krajevnе skupnosti Zdravko Mazora, napravili nanje močan vtis ter jim vlili zaupanje in vero, da bo kmalu bolje.

Torej so poprijeli za delo. Napravili so velik skupen hlev za štirideset glav goveje živine, saj so bili hlevi domačinov v glavnem uničeni. Čvrsta povezava s krajani je bila vzpostavljena pri spravi poljščin, krompirja, koruze in sadja. Organizirali so tudi vojaške kuhinje za prebivalstvo, ki si v porušeni domačijah ni moglo samo kuhati hrane. Prav tako so skrbeli za sanitetno oskrbo ljudi, mladim šolarjem

pa so omogočili nemoten pouk v vojaških objektih.

Nato so pričeli delovati še na drugih področjih. V dveh dneh so postavili šotore za okrog 1500 delavcev gradbenih podjetij, ki so krajanom priskočila na pomoč, na štirih mestih pa so organizirali redno prehrano za te delavce v vojaških kuhinjah. Šele potem so se lotili najtežjega in najbolj žalostnega posla — rušenja domačij, ki so se do tedaj tako slikovito vključevale v prelepo breginjsko pokrajino.

TEŽKI TRENUTKI

Opazovali smo starca, ki je sedel na kamnitem zidu in nemo zrl predse v ruševine, ki so bile nekoč njegova domačija. Kdo ve, koliko pokolenj je v njej živelo in umrlo. Bila je del njega in zdaj je ni več — zadnje ostanke kamena in peska so z bagrom nalagali na kamion. Starčeve oči so bile solzne... »Saj je res, da smo živeli revno in preprosto, toda vse to je bilo le našo, je dejala ženska, ki je stala v bližini, kakor da bi prebirala starčeve misli... Takšne prizore smo videli v Breginju vsak dan.

Že prvi potres je naredil veliko škodo, drugi pa je napravil pravo razdejano. Nepoškodovane so ostale samo tri hiše. Vseh drugih ni bilo mogoče popraviti, le deset jih je ostalo pod spomeniškim varstvom, 90 odstotkov poškodovanih hiš pa so vojaki porušili.

Vojaški zdravniki so prevzeli sanitetno oskrbo ljudi.

Foto: S. KRSEVAN

Delegati so pričeli ob šestih zjutraj in so nehali šele ob trdem mraku. Jeklene vrvi, ki so jih vlekl buldožerji, so spreminjale razmajane in na pol porušene hiše v kupe ruševin, ki so jih potem z bagri nalagali na kamione in odvažali na posebna odlagališča zunaj vasi. Pri tem so jim pomagali delavci gradbenega podjetja iz Anhovega. Druga skupina vojakov je medtem odnašala skromno imetje domačinov iz stavb, ki so bile predvidene za rušenje naslednjega dne. Spravljali so ga v nalašč za to postavljene barake, ki so varovale pred dežjem. Spet tretja skupina fantov je pripravljala teren za novo vas, ki sedaj stoji v neposredni bližini dosedanje. Dež in blato sta jih pri tem zelo ovirala in s polno močjo so delali, če se je vreme vsaj malo izboljšalo.

KOMUNISTI V PRVIH VRSTAH

Komunisti v odredu, katerega sekretar je bil tovariš Vukadin Čubraković, so imeli vsako soboto sestanek, na katerem so razpravljali o nadaljnjem delu in analizirali dosežene rezultate. Posebne sestanke so imeli tudi pred vsako težjo in odgovornejšo akcijo, vsakodnevno pa so skrbeli tudi za informiranje vojakov o aktualnih družbenopolitičnih dogajanjih doma in po svetu. Komunisti so motivirali in mobilizirali svoje tovariše.

»Pomen naše naloge je vsakemu vojaku dobro poznan, zato se do skrajnosti trudijo. Nekateri bi radi delali tudi ponoči, je dejal tovariš Čubraković.

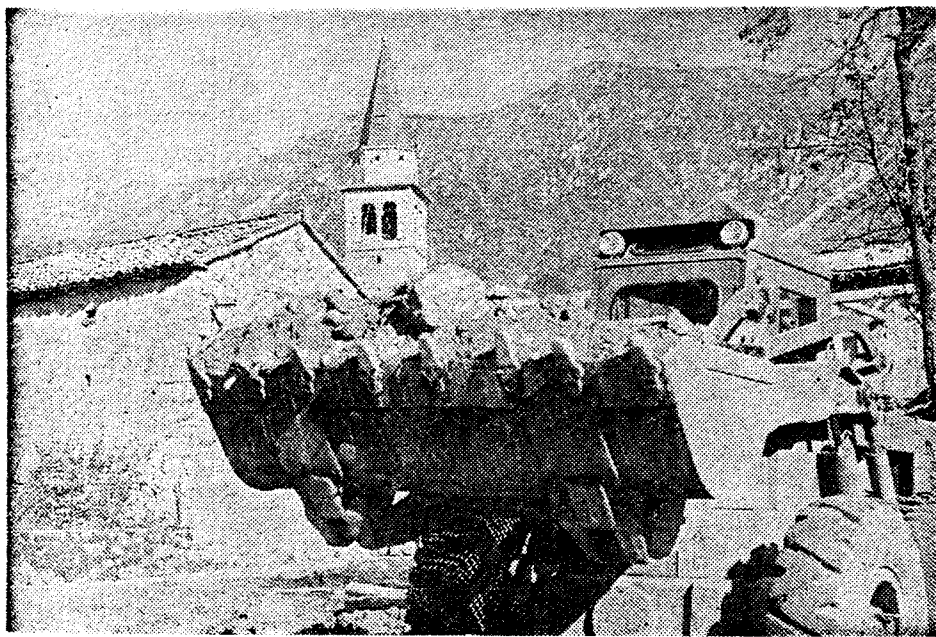
Tudi organizacija socialistične mladine, ki jo je vodil Zoran Krišto, je imela iste naloge kot komunisti — čimprej in čimkvalitetneje opraviti zaupano nalogo na področju, ki ga je zajel potres.

Kot je dejal tovariš Marko Jakšić, ki je vodil odred, je bil odnos do dela resnično na visoki ravni. Med najbolj požrtvovalnimi so bili vsekakor vozniki kamiona Duško Djurdjević ter Jakob Čatipović, Dencio Glavina in Pero Azimović, ki so upravljali z drugimi stroji. Vsi so neumorno delali. Prostega časa skorajda ni bilo, le tu in tam se je na večer zaslišal zvok harmonike in pesem je vlivala novih moči.

Obiskali so jih najvidnejši družbenopolitični in vojni predstavniki na čelu z generalpolkovnikom Francem Tavčarjem-Rokom, ki so se s štabom za civilno zaščito dogovorili, da je vojska pomagala tudi pri transportu gradbenega materiala. Tako so na območja, ki jih ni bilo moč doseči z vozili, dovažali hrano in težji material s helikopterji, kar je znatno pripomoglo k hitrejši in učinkovitejši obnovi.

Breginj je umiral v vojni, umiral je v potresu, a umrl ni. Tudi osamljen ni ostal. Pomoč je prišla iz vse domovine. Starega Breginja praktično ni več, na njegovem mestu je zrasel nov in kot vedno so tudi tokrat v prvih vrstah obnove stali Titovi vojaki, ki so se z ljudstvom spojili v eno. Dokončali so žalosten posel, da bi bila prihodnost bolj srečna.

E. ŽIZMOND

Zlovesče čeljusti so odvažale, kar je človek leta in leta gradil.

KOMUNALNO PODJETJE CELJE n. sol. o.
TOZD CESTE-KANALIZACIJE
CELJE, CESTA NA OSTROŽNO 19

TELEFON (063) 24-325
POSTNI PREDAL 120
TEKOČI RAČUN PRI NB 50700-601-10329

Prisrčne čestitke za dan republike — 29. november

SKUPŠČINA OBČINE SLOVENSKA BISTRICA

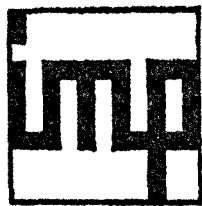
OBČINSKI KOMITE ZK SLOVENIJE
OBČINSKA KONFERENCA ZMS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI SINDIKALNI SVET

ČESTITAJO ZA DAN REPUBLIKE VSEM DELOVNIM
LJUDEM, OBČANOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM.

FORO ENERGETIKA

ELEKTROGOSPODARSTVO ■ PREMOGOVNIŠTVO ■ PLINARSTVO ■ NAFTA ■ PORABA ENERGIJE
LJUBLJANA, HAJDRIHOVA 2

**Delovnim ljudem, poslovnim
prijateljem in vsem borcem
iskreno čestitamo za letošnji
29. november –
DAN REPUBLIKE**

**INDUSTRIJSKO
MONTAŽNO
PODJETJE
LJUBLJANA** — TITOVA 37, n. sol. o.

Celovška 479,
Telefon 51-277
TELEGRAM IMP-LJUBLJANA
TELEPRINTER 31-348 YU IMP

**TOZD STROJNO KOVINSKA
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA
SKIP, LJUBLJANA, n. sol. o.**

**Delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem
želim o
mnogo delovnih uspehov
hkrati pa prisrčno čestitamo
za DAN REPUBLIKE –
29. november**

Obrotna nabavno-prodajna zadruga mizarjev in sorodnih strok
61000 LJUBLJANA, RIMSKA 22 — TELEFON 21 849 — TEKOČI RAČUN 50100-601-10612

**Prisrčno čestitamo vsem delovnim
ljudem in poslovnim prijateljem za
DAN REPUBLIKE –
29. november**

ELEKTROINŠTITUT "MILAN VIDMAR"
INŠTITUT ZA ELEKTRIŠKO GOSPODARSTVO IN ELEKTROINDUSTRIJO
LJUBLJANA

Hajdrihova 2.

čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in
nekdanjim borcem NOV, aktivistom in simpatizerjem
ob dnevu republike — 29. novembru.

emona
Ljubljana

proizvodnja
trgovina
turizem
hotelirstvo
inženiring
jugoslavija

**Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem iskrene čestitke ob
dnevu republike - 29. novembru.**

**DES –
LJUBLJANA**

Elektro Kočevje, Kočevje

čestita delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za
29. november — DAN
REPUBLIKE.

Distribucija električne
energije.

Podjetje
za Ptt promet
LJUBLJANA,
Cigaletova 15

priporoča koristnikom PTT
storitev, da se poslužujejo
tudi posebnih PTT uslug,
ki so navedene v telefon-
skem imeniku SR Sloveni-
je za leto 1976

Vsem delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem če-
stitamo za 29. november
— DAN REPUBLIKE

Pričevanja o preteklosti, o posameznih dogodkih, ki so označevali prelomnice in razpota, so potrebna ne le zaradi zgodovinarjev in zgodovine. Mnogo je še ljudi, ki lahko povedo kaj o svojem sodelovanju v revoluciji in velika škoda bi bila, če bi njihove pripovedi ostale nezapisane.

Prav zaradi tega smo obiskali Anteja Pocrnja. Predvsem so nas zanimala podrobnosti, kako so prenesli orožje iz vojaške utrdbe na Gripah leta 1941. To orožje je bilo pozneje uporabljeno na začetku ljudske vstaje.

»Rojen sem bil 1925. leta v Splitu, v siromašni družini. Očeta se niti ne spominjam; ubil se je zaradi policijskega nasilja... Odraščal sem med delavci in težaki, kot mnogi moji vrstniki in se zgodaj začel spoznavati z oblikami revolucionarnega dela.

KROG MLADIH REVOLUCIONARJEV

»Ti si proletarec in moraš biti z nami«, mi je dejal Mile Ružić, ko me je sprejel v SKOJ. Bil sem tudi član URS-ovih sindikatov, kot so bili mnogi moji tovariši, delavci.

Začel sem se učiti elektrikerske obrti, kot vajenec pri ing. Miličeviću. On ni imel svoje delavnice, zato sem na osnovi njegove pogodbe delal pri elektriku Tonku Buliću, kjer so bili vajenci tudi Ante Dumanić in Mile Ružić, ki smo ga klicali Koke. Ta dva, kot tudi drugi, ki so pozneje umrli ali izginili v vojni, sta bila del družbe, kateri sem pripadal. Toda leta 1940, ko je večini delavcev postalo jasno, kaj namerava fašistična Nemčija, se je ta krog razširil. Takrat sem dobil delo pri Jakovu Rojetu, na Manušu, kjer sem se pobliže spoznal z njegovim bratom Antejem, ki je pozneje postal narodni heroj in pomemben družbenopolitični delavec.

Hitro sva se drug drugemu zaupala, kaj sva. Prepevala sva pesmi kot »Moč je naša domovina, Lenin pa je vedja naš« ter druge revolucionarne pesmi.

DEMONSTRACIJE IN POLICIJSKE KLOFUTE

Nekega dne mi je Ante dejal: »Pocrnja, pridil popoldne na miting. Zborno mesto je »Dugana« na rivi, glavna parola pa »Hočemo zvezo s SZ«. Treba je pripeljati čimveč mladinec.

Zelo dobro sem razumel, kaj mi je storiti. Res nas je prišlo mnogo, po

Prvo orožje partizanskega Splita

moji oceni kakih 4000, morda pa še več. Povorka s transparenti je korakala po Marmontovi ulici. Takoj na začetku nas je naskočila policija. Me ne so si zapomnili kot najglasnejšega in me z nekaj tovariši zaprli. Ni nam bilo lahko. Zdi se mi, da so še posebej na meni izlivali svoj bes, ker sem bil najmlajši in ker sem vzklikal: »Živel Stalin«. Policaj Košta mi je pretil in kričal: »In ti hočeš biti komunist! Tvoj oče pa je bil velik katolik in radičevce. Vtaknili te bomo v poboljševalnico, kot vsakega mladega kriminalca...« Njegov kolega, imenoval se je Ljapjak, pa ni kričal, ampak me je kar naprej kľofutal.

IZ ZAPORA OB ITALIJANSKEM NAPADU

Iz zapora so nas spustili šele takrat, ko je prvo bombardiranje Splita naznanilo, da je Jugoslavija napadena tudi s strani Italije. Od policajev smo zahtevali, da nas nemudoma izpustijo in glej čudo — celice so se odprle. Zmagali smo, nič nam niso mogli in spet smo bili na svobodi. Toda vedeli smo, da so na pomolu veliki dogodki.

V tem času, preden so Italijani prišli v Split, in ko so oblast hoteli prevzeti ustaši ter tako imenovana »Mačkova zaščita«, mi je Ante Roje dejal, naj pohitim na Gripo.

»Kaže, da bomo od tam lahko odnesli orožje, ti pa nam boš pri tem pomagal,« je dejal. Ne spominjam se točno datuma, kdaj je to bilo, vsekakor pa je moralo biti v začetku aprila 1941.

STRAHOVLADA VELJKA JAKAŠE

Malce sem bil v dvomih, ker sem vedel, da je komandant »Mačkove zaščite« Veljko Jakaša. Bil je kapetan starojugoslovanske vojske, znan pa je postal po tem, da je imel pomembno vlogo pri uporu, ki je izbruhnil v eno-

tah sinjske garnizije. Razen tega se je po Splitu govorilo, da je na Vagnju ubil nekega višjega oficirja. Z njim se torej ni bilo šaliti.

Stekel sem domov, da preverim, če je Veljko doma. Njegovo stanovanje je bilo v isti zgradbi, kjer sem živel jaz. Na srečo je bil... Zdaj nisem smel več oklevati in to ugodno okoliščino je bilo treba čimprej izkoristiti. Zgrabil sem kolo in se odpeljal proti Gripam.

Tam je bilo že mnogo žensk in otrok, nekaj manj pa je bilo moških. Zahtevali so, da se vojaški magazini odprejo in da razdelijo blago, hrano in orožje, ker so državo gospodje že uničili. Zakaj naj bi torej vse to v skladiščih čakalo na Italijane!?

Pohitel sem k Rojetu, ki je bil v bližnjem vinogradu. Opazovala sva stražarje — »Mačkovo zaščito« — ki so preprečevali, da bi se kdo povzpел po zidovih ali prišel v trdnjavo. Streljali so na vsakogar, ki bi se vzel po strmi kamniti zidovih. Nekaj mi je rekel: »Poskušaj se ti, Crni, uspel boš!« Vedel sem že tedaj, da delam prav.

STRAH POMAGA ODPRETI TRDNJAVO

Približno smo vedeli, kaj vse je v vojaških skladiščih in ker smo vsak čas pričakovali italijanske čete, je v meni kar vrelo. Stekel sem proti trdnjavi in se hitro začel vzpenjati na vrh zidovja. Tu se je nekdo že vzpenjal pred menoj in je zabijal kline, ki so ostali v zidu. Ko sem zlezal na vrh, sem pogledal dol, kaj se dogaja v kasarni. Toda na muho me je vzel neki stražar: »Stoj, streljal bom!« je kričnil. Potem mi je ukazal, naj pridem k njemu in me je takoj odpeljal h komandirju.

»Mulec ali hočeš krogljo v glavo«, me je ta nadrl. V hipu sem se zlagal in dejal, da nisem kriv, ker da me je poslal barba Veljko po nekaj hrane.

»Kateri barba Veljko?«

Zaigral sem »presenečenje«:

»Kako, kateri Veljko? Kapetan Jakaša, naš vodja. Dejal mi je, da je tu mnogo odej, čevljev in konzerv. Rekel mi je, naj pohitim...«

Stražarji »Mačkove zaščite« so se spogledali. Niso vedeli, ali naj verjamejo ali ne in ali naj odprejo vrata ter spustijo ljudi v trdnjavo. Potem so se odločili in poslali razvodnika straže h glavnemu vходу. Kmalu nato se je zaslislalo govorjenje ljudi, ki so hiteli skozi kratek predor v trdnjavo. Sam pri sebi sem se nasmehnil. Veljko Jakaša mi je nevede pomagal odpreti vrata. Tudi sam sem pohitel k skladišču po tisto, po kar sem prišel.

POLN VOZ OROŽJA

Grabil sem orožje in ga metal čez zid k Rojetu, ki je čakal z vozom in konjem. Tudi drugi so mi pomagali. Kmalu smo naložili poln voz orožja. Bilo ga je toliko, da bi lahko dobro oborožili celo enoto... Ko orožja ni bilo več, sem zgrabil še zabojček konzerv in odšel.

Doma me je čakala mati z besedami: »Takoj se oglasi pri Veljku Jakaši, besen je...«

Komandant zaščite me je že na vratih nadrl: »Crni ti se igraš z glavo. Tisto na Gripah si ti zakuhal. Prišli so stražarji in rekli, da jih je prevareli neki fant s krivim vratom (res sem od majhnega imel to napako prirojeno)».

Spet sem lagal, da je v Splitu mnogo fantov s takšno telesno hibo. Pri mojem laganju mi je pomagal Jakašin brat Zvonko, ki je rekel, da je to res. Tako sem Jakašo prepričal. Lahko sem odšel, toda Jakaša mi je zapretil, da bo preiskal ves ta primer. Ko bi le vedel, da sem tudi jaz zažgal kopice sena pri današnjih zgradbah higienškega zavoda in da sem poškodoval nekatere protiletalske topove.

Ante Pocrnja je šel v partizane šele po razpadu Italije. Prej ga niso hoteli vzeti zaradi slabega zdravja. No, kljub temu se je bojeval v mnogih bitkah, proti nemški ofenzivi na Mosorju, v kninski operaciji, kjer si je prislužil medaljo za hrabrost itd.

»Danes sem najbolj srečen, kadar se sestanemo s tovariši in kadar se spominimo, kako smo takrat začeli nekaj velikega — revolucijo...« pravi Ante Pocrnja, ki je ob pripovedovanju še enkrat podoživel akcijo na Gripah.

RADOVAN KOVAČEVIĆ
(»Poruka boraca«)

ANDREJ GMAJNAR:

Kozjansko rojstvo

1. nadaljevanje

Sliva ob poti. Tam se je vedno ustavljala. Da zajame zrak, da si da dušica in znova zagrebe v kolo-voz. Bila je na pol poti in ničesar še ni vedela.

Je ključ od gorice na svojem mestu? Mati je segla z roko po nahrbtniku in pod roko začutila predmete. Ključa ni, za vrata, ni ga. Znova je premetala ves nahrbtnik. Se bo mar treba obrniti. Svetloba za hribi je svarila, a ključa vendarle ni bilo. Je to znamenje?

Kaj takega se je štokovski materi redko primerilo. In vendar je v tisti noči doživela še marsikaj.

Obrnila se je, potem ko se je ozrla naokoli in zamisljeno zrla med slivovimi drevesi preko gričevja. Zdaj se je že dobro znočilo in bilo je krepko mrzlo. Nekje čisto blizu je čikal nebogljen nežen svat, doban ptiček, sam v tej turobni noči. Niti letati se mu ni dalo. V daljavi se je na črnem nebu risal cerkveni stolp cerkvice

svetega Mihaela, obdan z glorio uničevalnega sija. Zdaj je mati natanko vedela, da je nekaj narobe. Odločno je zakorakala nazaj.

Že so se slišali klci. Spodaj, v trgu, je bilo nemirno, visoko nad njimi pa je žarelo in tisti hip je mati zagledala ples ognja in prasketanje je prihajalo čedalje glasneje do nje. Vina gora je gorela.

Naj se obrne nazaj, na levo ali desno, kamorkoli, naj se ukloni spoznanju? Mati je čisto narahlo obrnila glavo. S hriba se je videlo daleč naokrog in — povsod je gorelo. To je bila najsvetlejša noč v življenju štokovske matere.

Bila je trezna ženska in vselej je znala postaviti stvari na svoje mesto. Trdnja in odločna, bilo je kot da bi včasih bila celo brez čustva. Toda zdaj, zdaj se je vse zlomilo. Gorijo bajte, mimo katerih so vodile njene poti in morda leže pred njimi ljudje, o katerih je vedela vse in ki so o njej vedeli malone vse. Gorijo in znova se rojeva.

jo siromaki, ki so se komaj skopali iz dna, ki so bili včeraj še dninarji, odvisneži vseh vrst, brezpravneži in brezdomci.

Pot vodi le naprej. Domov. A kje so moji? Franček, Anžek, Minka in drugi. Bog, ljubi bog, da je le Miha v partizanih, njegava ne doseže. Najbrž se je tudi Minka izlekla skorajda nikoli ni bila doma. Zadnje mesece, da, skoraj leto, je spala po hišah izven trga. Tudi Francek je na terenu, tudi on bo najbrž ušel. A če ne, če ne? Kaj bo z Anžekom? Ta se je držal doma, najpogumnejši in najdražji od vseh. Eh, kaj, vsi so mi dragi, on, on je nekako najbolj. So jih mar pobili...?

Še vedno je vrelo v njej, ogenj po vrhovih se je žlival v njeno strašno bojazan, kričanje v trgu ga je dopolnjevalo. Bom dobila ključ, da se skrijem, da izginem, poizvem, kaj je, kje so, so še živi.

Po klancu je privihral kot brez uma nekoliko nerodni sosedov Poldak, ves zasopel in moker v decembrski noči. Odpeti suknjič, že nekoliko premajhen, je skrival vsaj na pol revno telesce. Od groze izbuljene oči so zgovorno kričale v ženico. Roke ubogega Poldaka niso imele miru in so klatile v temo, kot da bi hotele odgnati vse, da prav vse, tudi ognjeni sij. Noge so mu trepetale

in ustnice so drhte hotele nekaj povedati.

»Umiri se, Poldek, umiri se, zberi se in povej, kaj neki je spodaj,« je zbrano spregovorila v temo, v kateri se je skrivalo preplašeno bitje.

»Ne hodite tja, moj bog, ne hodite, ubili vas bodo!«

»Kdo, Poldek, kdo?«

»Ustaši, sveti bog, ustaši. Petelinja peresa imajo na klobukih pa z bajoneti divjajo pa pijani so pa...«

»Položila mu je roke na tresočo ramena. »Poldek, vse se bo uredilo,« je dejala, »le kar z mano pojdi, nič ti ne bodo storili!«

Ni je poslušal. Odvihral je z večnim strahom v sebi v strmino, ognju naproti, da se zjoče z prvim drevesom, izlije gnev nad vsemi, ki so mu oropali domačijo. »O, kje so mati pa oče pa Janez, brat Janez...«

Previdno je stopila naprej, pod seboj je občutila natanko tisti kamen kot že tolikokrat, zaznala ga je z vednostjo mnogih let in potem še na drugega, tretjega in pot se je zvijala med prve hiše.

Ustaši so slavili bedno zmago nad hišami, ljudje so zbežali, se rešili in preostalo je le znašanje nad hišami. Po trgu so kurili, pekli vse živo, možje so kleli, se krohotali, privali in prepevali. Pijansko zmagoslavje je obvladovala trške hiše.

Brez misli je korakala

naprej, ne da bi pogledala na levo in desno pa tudi pred seboj ni videla dosti. Zdaj bi jo lahko ustrelili, mučili, žalili in vendar bi ostala tiho in bi vdano zrla v križ na vrhu cerkvene stolpa. Čisto razločno ga je videla, znamenje se je svetilo in tudi kostanj pred hišo je zaživel v neki, doslej neznani, trpko lepi svetlobi.

Pred hišo so stali možje in se krohotali. Nenadoma so utihnili in se radovedno zazrli v ženico, ki je, ne da bi pogledala kogarkoli, prestopila prag. »Kam, stara,« so jo pospremili z grobim vprašanjem. Tu ni maš kaj iskati, hudič te vzel, banditska mati!«

Utrujeno jih je premerila. Najprej enega, da bi se zavedel, potem drugega, da bi se mu odprle oči in nato tretjega, da bi se spomnil, da ga je rodila mati. Sklonila je glavo, v nji-hovih očeh se ni ničesar utrnilo. Niso dojeli.

»Nimaš pravice stopiti čez ta prag,« se je krohotal hudič, »poberi se, od koder si se vzela, dokler ti ne zarinemo nož v trebuh. Kje imaš svoje prekleto banditske sinove, baba, govori, da jih spečemo, zakoljemo, lahko tudi požremo, če bo tako bolj prav.«

Pijansko veselje je plavalo proti ognjem na hribu. Mati je stopila korak naprej. Bila je na pragu, ko ji je zastavil pot ustaš z odpeto srajco, s kosmati-

mi prsmi in bajonetom v roki. »Zdaj le korak, ženska, le korak,« je nosljaj z ubijalsko naslado, »pa ti ga zaženem do reber in še naprej, da boš pomnila, kdaj si grela na svojih prsih partizanske gade, prekleto vojsko...«

Na prag je stopil oficir, zadela sta se s pogledi. Mati je začutila, da bo zdaj vse dobro. »Pustite ženico in je ne želite,« se je obrnil naravnost k pijanski družini. Je mar zaživel v njem spomin na mater? Tudi med slabimi se najde vsaj eden dober.

»Kaj želiš žena,« je skorajda tiho povprašal oficir in mati je vedela, da mu lahko zaupa. Odšla sta v hišo.

Vse je bilo razmetano, kurili so že prve kose pohištva. To sta kupila z rajnikom, ko sta se ženila. Spomnila se je, da je rekla takrat, da bo miza premajhna, če bo veliko otrok. Zdaj je ni bilo več. Bila je že v široki krušni peči, kjer se je peklo domače prase. Ustaši so razbijali tudi ostale kose pohištva.

Cutila je, da jo bo prej ko slej premagalo. V očeh jo je skelelo, v noge je stopila otrplost, ko je zakoračila v sobo, kjer sta spala s rajnikom, kjer so se rojevali otroci, kjer je bilo izgovorjenega toliko lepega pa tudi žalostnega, vsega pač, kar prinaša življenje.

(se nadaljuje)

SKRB ZA VARNOST NAŠEGA NEBA

Pripadniki topniško-raketnih enot protiletalske obrambe so 10. novembra letos prvič praznovali svoj praznik. Ukaz vrhovnega komandanta oboroženih sil SFRJ Josipa Broza Tita, da je 10. november odslej dan topniško-raketnih enot protiletalske obrambe, je odsev izredno velikega pomena teh enot v sodobni obrambi, v sodobnem načinu bojevanja.

Ta praznični dan ni bil izbran po naključju; 10. novembra 1944 (samo 20 dni po osvoboditvi Beograda) so pri vrhovnem štabu ustanovili prvi protiletalski polk za obrambo našega glavnega mesta, pred napadi iz zraka.

Praznik so v enoti Mladena Zorca (najboljši enoti ljubljanskega armadnega območja v letu 1975) združili s svečano zaobljubo mladih vojakov.

STAS

FOTO: S. KRŠEVAN

DOPISNIKI NAM POROČAJO

KOPER

PRIPRAVE NA PRAZNOVANJE

Na razširjeni seji obalnega odbora ZRVS, ki je bila v torek 16. novembra letos v mali gledališki dvorani, so med drugim obravnavali in potrdili načrt dela za leto 1976—1977. Pregledali so delo osnovnih organizacij in aktivov ZRVS v zadnjih šestih mesecih. Ugotovili so, da so osnovne organizacije in aktivni odigrale pomembno vlogo v strokovnem izpopolnjevanju članov ZRVS in na pripravi v zvezi s SLO. Govorili so tudi o napredovanju rezervnih oficirjev ob letošnjem dnevu JLA. Pri tem delu so bili posebno aktivni odbori osnovnih organizacij ZRVS Lucija, Hrvatini, Anka, ran ter aktivna ZRVS Nova vas in Padna. Od aktivov ZRVS v OZD pa moramo pohvaliti Interevropo Koper.

Posebej so razpravljali o pripravi na proslavo dneva JLA, ki letos sovpada s 35. letnico JLA in 35. letnico vstaje. V ta namen bodo pripravili številna športna srečanja, pred 22. decembrom bodo učenci osnovnih šol in dijaki srednjih šol pisali spise na temo JLA. Člani rezervnih starešin in borci bodo po šolah pripovedovali o naši armadi, obmejne karavle bodo obiskali pionirji, mladinci in predstavniki delovnih organizacij...

Sklenili so, da osnovne organizacije in aktivni ZRVS izdelajo program proslave in predvidijo potrebna denarna sredstva, ki so jih v ta namen že zagotovile obalne občine. Se posebej je bilo priporočeno, da bi aktivni ZRVS priredili proslavo v OZD. Obalni odbor ZRVS naj bi skušal doseči pri ljubljanski garniziji, da bi le-ta poslala na obalo potujočo proslavo, ki bi obiskala vse šole.

Na razširjeni seji so razpravljali in dokončno odločili, da bodo poslali na tradicionalno srečanje, ki bo 19. decembra letos v Ajdovščini z obale 7 ekip; tri iz Kopra, tri iz Izole in dve iz Pirana.

S. C.

TUHINJ

KJER JE VOLJA SO TUDI USPEHI

Krajevna organizacija ZRVS Tuhinj je izvedla pred nedavnim zelo uspešno vajo. Program vaje je obsegal tri naloge: streljanje z ostrimi naboji v doprno šolsko tarčo, zavarovanje čete na pohodu in gibanje po azimutu. Tokrat so organizirali nočno vajo na območju krajevne skupnosti Motnik. Amaterska

skupina radio kluba Tuhinj, z dvema radiooddajnikoma sprejemnima postajama, je imela nalogo, da vzdržuje vzezo s kontrolnimi točkami, in javlja čas odhoda posameznih patrolj. Zaradi nočne vaje je bilo naloge težko opravljati.

V večini primerov so se starešine v nočnem pohodu dobro znašle. Po končanem pohodu je bila analiza vaje, ki se je udeležilo 35 starešin in 12 mladincev. Strokovna komisija je ugotovila, da so bile naloge uspešno opravljene. Najuspešnejšim patroljam je predsednik organizacije izrekel priznanje.

Zaključek vaje je bil na samotni kmetiji z 960 nadmorske višine pod obronki Menine planine. Na kmetiji Slapnik, ki je med NOB dajala številnim borcem toplo zavetje in hrano, se je zbralo približno 150 rezervnih starešin in tamkajšnjih prebivalcev. Ta domačija še nima elektrike, tistega dne pa so člani kluba z agregati poskrbeli za osvetlitev. Starešine so tudi organizirale prisrčen kulturni program. Tovariš Marjan Vrankar je prisotnim spregovoril o pomenu takšnih srečanj. Udeležence vaje je pozdravil tudi predsednik združenja borcev Tuhinj, Anton Podbevšek. Ob tabornem ognju so zadonele partizanske pesmi, ki so se razlegale daleč pod obronki Menine planine.

A. KONDA

GRIŽE

ŠALEŠKA PLANINSKA POT

Na nedavnem srečanju planincev na planinski postojanki Hom je bil poudarjen pomen planinskih transverzal za spoznavanje naše revolucionarne preteklosti in vzgojo mladine pri ljubezni do domovine.

Tokrat bi želel nekaj napisati o savinjski in šaleški planinski poti. Savinjska planinska pot, ki jo je doslej prehodilo več kot 300 planincev vodi čez Dobrovlje. Popelje nas na kraj, kjer je bila prva frontalna bitka na Štajerskem,

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

METLIKA — Dne 26. 11. 1942 so partizanske enote likvidirale belogardistično postojanko na Suhorju.

SEMPAS — Dne 28. 11. 1943 so bile v bližini tega kraja hude borbe med enotami narodnoosvobodilne vojske in Nemci.

kjer so bile znane bitke 2. grupe odredov. Obvezna točka na poti je dom združenja borcev na Vrheh.

Ko gredo planinci iz Svetine na Reševno obiščejo »dolino spomenikov«, kraje, kjer se je borila Prva celjska četa, 14. divizija...

Šaleška planinska pot vodi po obronkih Paškega Kozjaka, Graške gore, v kraje, kjer se je borila 14. divizija. Pa naj opišem samo del te poti, ki pelje iz Hude luknje na Razbor.

★

Kmalu ko zapustimo Hudo luknjo, smo pri kraški jami Pilenca. Tu so se med NOB zdravili ranjenci. Se naprej vodi pot do St. Vida nad Vadlekom. Tu je v slikovitem okolju lipovih dreves spomenik padlim borcem Pohorskega bataljona, ki so bili žrtve izdaje. Na tem mestu je spomenik padlim borcem 1. Pohorskega bataljona, 23 padlim borcem 14. divizije in padlim domačinom. Tudi območje, kjer stoji cerkev sv. Ruperta, je znano iz NOB. Tam so bili ranjeni 3. junija 1944 komandant 4. operativne cone, 14. divizije in Bračičeve brigade.

Pot vodi tudi mimo spomenika na Graški gori. Na tem spomeniku piše: »V težki preizkušnji slovenskega ljud-

NASLEDNJA ŠTEVILKA TV 15 BO IZŠLA 9. DECEMBRA.

stav, v socialistični revoluciji Jugoslavije 1941 do 1945 je bila Graška gora s sosednjo Grmado, Razborjem in Uršljo goro zbirno območje 1. Štajerskega bataljona, središče šaleško-mislinskega okrožja KPS, gora jurišev zmagovalcev 14. divizije, območje enot 4. operativne cone, ki je varovala svoj narod nacističnih grozodejstev, gledala trpljenje domačinov in tisoče junostev, a tudi smrt nad 320 slovenskih sinov, ki so tod izkrevneli za geslo: Smrt fašizmu, svoboda narodu.

In že nas pot pripelje na kmetijo Ernežnik, kjer še vedno živi Mihael Andrej, ki hrani nepozabne spomine na Pohorski bataljon, na mariborske zapore...

Ko nadaljujemo pot, pridemo do Razborja, do prijazne Minke Mirkac. Med vojno je bila ta gostilna/znana pod imenom »pri starem šuštarju«. V hiši je bila partizanska postojanka, kjer se je pogosto zadrževal tudi Matevž Hace. Čeprav je bila Minka stara takrat le borih 13 let ne more pozabiti prijaznega, pa tudi strogega komisarja, ki se ga še vedno rada spominja.

Tistega dne nam je opisala bitko, ki se je vnela 6. oktobra 1944 med Tomšičevo brigado in Nemci. Pripovedovala je, kako sta z bratom skrivala škornje, ki jih je oče delal za partizane.

Verjetno je to le ena pot, na kateri se je mogoče srečati s svetlo preteklostjo narodnoosvobodilnega boja.

FRANC JEŽOVNIK

IZ NAŠIH KRAJEV

KAMNIK — Pod Kamniškim sedlom je padel leta 1942 17-letni partizanski kurir. Pokopan je bil v skritem Repovem kotu. Njegov grob je skoraj pozabljen. Tu in tam se padlega partizana spomni kakšen planinec, če ga slučajno pot pripelje tam mimo. Na grob položi zeleno vejico ali planinski cvet.

Krajevna organizacija ZRVS Zaprice Kamnik je sklenila organizirati za mladino obisk tega kraja. Toda številčno pohod ni tako uspel kot je bilo želeli. Ponagajalo je slabo vreme. Na pot se je odpravilo 20 mladincev in starešin. Okrasili so grob mladega partizana, zapeli nekaj pesmi in deklamirali nekaj recitacij. Sklenili pa so, da bodo ta grob obiskali vsako leto.

A. K.

★

SEMPETER PRI NOVI GORICI — V Sempetru pri Novi Gorici so izvedli ob dnevu mrtvih zelo uspešno komemoracijo pri spomeniku padlim. Organizator svečanosti je bilo združenje borcev, v programu pa so sodelovali učenci osnovne šole Ivan Rob iz Sempetra.

Ob 11. uri so se zbrali pred galskim domom številni borci, krajanji in drugi, ki so prišli tega dne na pokopališče. Na svečanosti so bile tudi delegacije OZD iz Sempetra, ki so k spomeniku padlih položili vence.

L. KOTAR

★

ZGORNJE GORJE — Desetega novembra je bil v domu gorjanskega »Partizana« širši sestanek izvršnega odbora tega telesno-vzgojnega društva iz Gorij. Govorili so o pripravi za zimsko športna tekaška tekmovanja. Na Pokljuki, na Goreljeku, bo že 11. in 12. decembra množično tekmovanje v spomin na izkrevavljeni tretji bataljon Prešernove brigade.

Tridesetega decembra bo v Gorjah nočno tekmovanje za memorial pred leti preminulega mladinskega tekača Marjana Jakopiča.

Tudi 32. državno prvenstvo v smučarskih tekih bo v Gorjah in sicer od 10. do 13. februarja 1977.

★

JOZE AMBROŽIČ

CRETA — Sedmega novembra letos je partizanska Creta ponovno oživela. Tega dne je Planinsko društvo Vransko-Tabor organiziralo tradicionalno orientacijsko tekmovanje za pokal partizanske Crete.

Kljub slabemu vremenu se je v domu organizatorjev, ki nosi ime po 1. Štajerskem bataljonu, zbralo približno 70 tekmovalcev. Tekmovanje je tudi tokrat zelo dobro uspelo in gre organizatorjem vse priznanje.

DARKO NARAGLAV

LJUBLJANA, Masarykova 4.
Telefon: 324-364, 324-367, 324-377
Telex: 31 577 YU KRIM
Žiro račun: SDK 50101-601-15848

Cenjenim potrošnikom, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem naše iskrene čestitke k DNEVU REPUBLIKE — 29. novembru.

Socialistična republika Slovenija

Skupščina občine

LJUBLJANA — VIČ — RUDNIK

Ljubljana, Trg mladinskih delovnih brigad 7

in družbeno politične organizacije
priskrbo čestitajo vsem občanom in delovnim ljudem za 29. november — DAN REPUBLIKE.

Za vizijo jutrišnjega dne so potrebni še napor, ki jih bo s skupnimi močmi vsak dan manj.

tovarna
pogrebne
opreme

MENINA

Kamnik
Šmarca 32 b

telefon:
h. c.: 83-025, 83-026
komerciala 83-027
telegram:
Menina Kamnik
tekoči račun: 5014-1-130

Za naš največji praznik – 29. november, DAN REPUBLIKE, iskrene čestitke delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

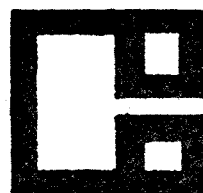
Skupščina občine

NOVA GORICA

in vse družbeno politične organizacije

**čestitajo
vsem občanom
in delovnim ljudem za
DAN REPUBLIKE –
29. november**

Dan republike praznujemo v velikih naporih za stabilizacijo gospodarstva in vsega našega družbeno političnega življenja, ki že daje vidne rezultate. Kot vedno bomo tudi to pot premagali vse težave na poti k lepšemu in bogatejšemu življenju našega delovnega človeka.

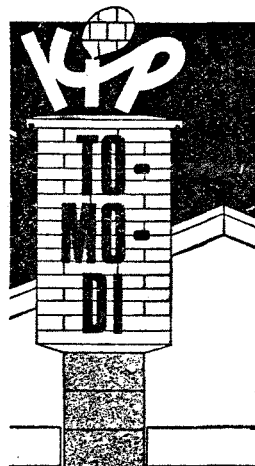

gradbeno industrijsko podjetje

beton — zasavje

zagorje ob savi, cesta zmage št. 33

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem naše iskrene čestitke z najboljšimi željami za 29. november — DAN REPUBLIKE.

Uporablja se za peči in kotle
od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

61000 LJUBLJANA, Opekarska 13

Tel.: 22-113, 20-641

Telex: 31 420 YU KIP

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

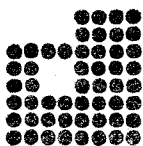
Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine! Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki Montažno industrijskega podjetja!

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-06, KOMERCIJALA 20-965
OBRAČUNI: VIČ 22-833, BRDO 20-826, OPEKA 22-842, IN INČOP 51-84
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

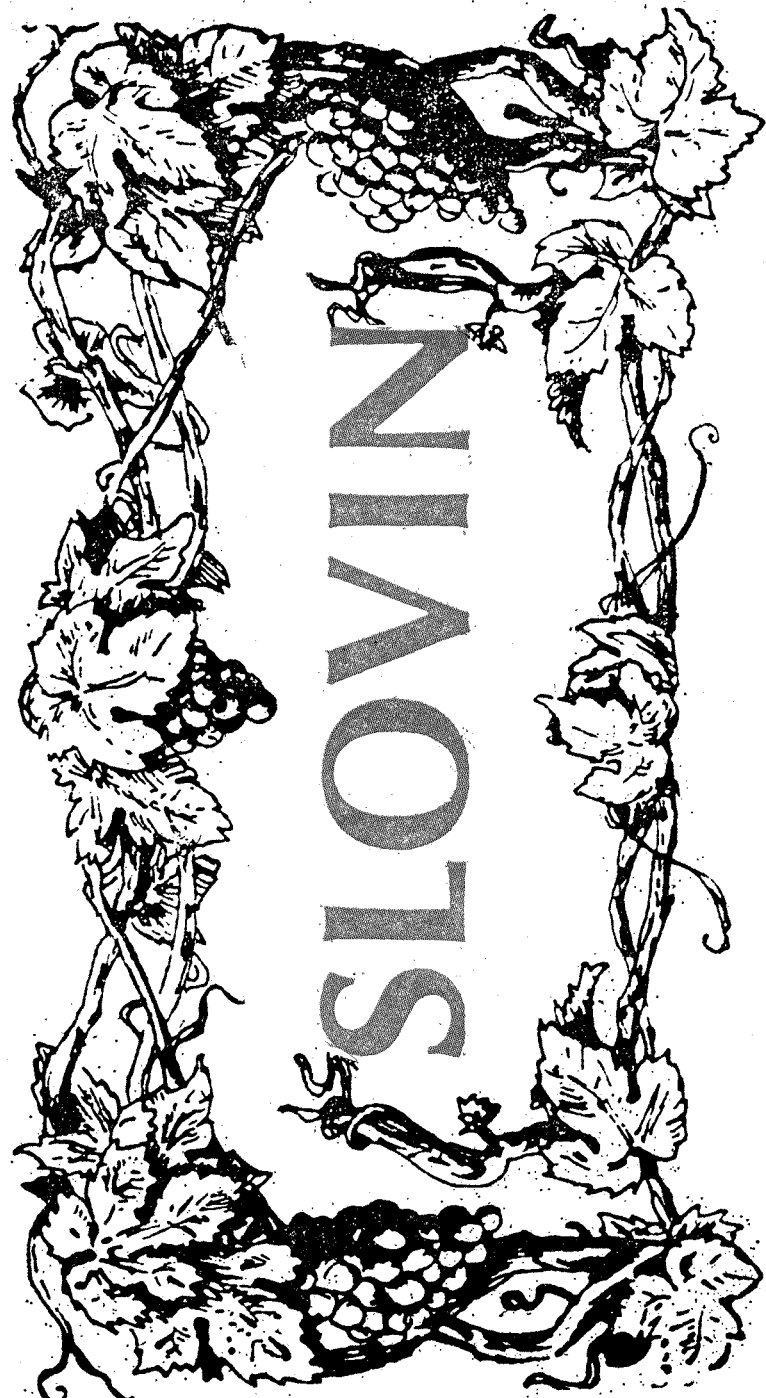
61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove lovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

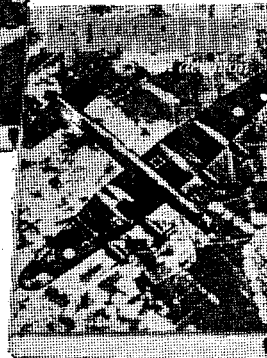
Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

NOVO V PRILJUBLJENI ZBIRKI

TI VRAŽJI FANTJE V LETEČIH ŠKATLAH

avtobiografsko pričevanje — napet roman
spomini preizkusnega pilota

Len Daughton: ČRNE OVCE

Gregory Boyington: BOMBNIK

Mark L. Gallaj: ČEZ NEVIDNE
OVIRE

založba
mladinska
knjiga

Zanimive upodobitve treh različnih svetov in treh različnih obdobij iz treh zornih
kotov

Pisana galerija junakov, značajev in usod

Vznemirljivo branje — ne le za tiste, ki so poklicno ali kako drugače povezani z
letenjem, marveč tudi za širši krog ljubiteljev napete, poučne in hkrati strokovno
neoporečne tovrstne literature.

blizu 1200 strani

140 slikovnih prilog

488 din — tudi 5 obrokov

ZA NAROČILO PO POVZETJU POSEBNO DARILO!

Nove knjige v zbirki TI VRAŽJI FANTJE... lahko že kupite v vseh knjigarnah ali jih
naročite pri poverjenikih in zastopnikih na šolah, pri akviziterjih oziroma — s prilo-
ženo naročilnico — tudi neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Oddelek za prodajo
po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.

NAROČILNICA

Priimek, ime, ulica, hišna številka, št. pošte, naslovna pošta _____

naslov iz osebne izkaznice _____

zaposlen(a) pri (naslov) _____

št. osebne izkaznice _____ izdane pri _____

letnica rojstva _____

DA — želim prejeti zbirko treh knjig

0131695 TI VRAŽJI FANTJE V LETEČIH ŠKATLAH — 488,00 din

Plačal(a) bom:

— po povzetju (ob prevzemu knjig)

— v 5 zaporednih mesečnih obrokih po 97,60 din

Prosimo, označite pogoje, ki vam ustrezajo.

Znesek bom poravnal(a) v skladu s prodajnimi pogoji, ki sem jih označil(a), takoj
po prejemu računa in položnic na tekoči račun Mladinska knjiga, TOZD založba,
Ljubljana, 50101-601-16733.

Datum _____

Podpis _____

**ČE SE ODLOČITE ZA NAKUP PO POVZETJU, BOSTE S KNJIGAMI
BREZPLAČNO PREJELI ŠE 2 BARVNA POSTERJA!**

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskrene čestitke za DAN REPUBLIKE — 29. november.

labod

TOVARNA OBLAČIL NOVO MESTO

TOZD DELTA, Ptuj, Rogoznica — Dornavska 6 • ŽIRO RAČUN 52400-601-10098 PRI SDK PTUJ

Delovni kolektiv čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za DAN REPUBLIKE.

SKUPŠČINA OBČINE CELJE

in vse družbenopolitične organizacije

čestitajo delovnim ljudem ob letošnjem jubileju republike — 29. novembru.

SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA — BEŽIGRAD

Parmova 41

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

č e s t i t a
vsem delovnim ljudem, borcem,
mladini in vsem občanom
ob 29. novembru —
DNEVU REPUBLIKE
z najboljšimi željami.

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE KOČEVJE — IZVRŠNI SVET

in družbenopolitične organizacije

čestitajo ob 29. novembru — dnevu republike vsem občanom, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO IZVRŠNI SVET

z družbenopolitičnimi organizacijami

čestita vsem občanom in delovnim kolektivom za DAN REPUBLIKE 29. november z najboljšimi željami za osebno srečo in gospodarski napredek.

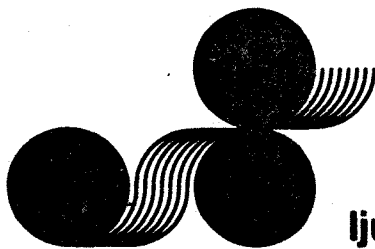

PODJETJE ZA PROIZVODNJO
IN PROMET KLJUČAVNIC
TER OKOVJA

DEKANI
pri
KOPRU

Prisrčno čestitamo vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in nekdanjim borcem NOV

ob 29. novembru —
DNEVU REPUBLIKE

**slovenske
železarne
ljubljana**

Slovenske železarne
Ljubljana, n. sub. o.
61001 Ljubljana
p. p. 01-356
Moše Pijadejeva 5/IV
telefon (061) 311-633
telegram SLOVENSKE ŽELEZARNE
LJUBLJANA
telex 31 372 yu szel

železarna jesenice

železarna ravne

železarna štore

tovil ljubljana

plamen kropa

tovarna verig lesce

žična celje

metalurški inštitut ljubljana

Naj živi!
29. november –
DAN REPUBLIKE

TOVARNA
EMBALAŽE
Ljubljana,
Kamniška ulica 20

tpa

EMONAPROJEKT
Ljubljana, Tržaška c. 4.
Prisrčno čestita
delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem
za **DAN REPUBLIKE** —
29. november.

Gradbeno podjetje
"STAVBAR" MARIBOR
TOZD GRADBENIŠTVO
"DRAVA" PTUJ
Osojnikova 9.
izvršuje vsa v stroko
spadajoča dela
Delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem
čestitamo za dan republike

Delovnim ljudem, poslovnim
prijateljem in vsem borcem,
aktivistom in simpatizerjem
NOV – naše iskrene
čestitke za
29. november –
DAN REPUBLIKE

Industrijsko podjetje
alprem
kamnik — 61240 — usnjarska cesta 9

SLOVENIJALLES
lesna in pohištvena industrija
R a d o m i j e
najpricnejše čestita
za 29. november –
DAN REPUBLIKE

Pozdravljamo vse tiste preživele borke, borce, akti-
viste in simpatizerje NOV, ki so delovali v času NOB
na našem področju. Delovni ljudje, ki ste steber na-
še današnje socialistične družbe, vam je dana zgo-
dovinska vloga pri samoupravljanju z vsem družbe-
nim imetjem.

NAJ ŽIVI NAŠ VELIKI DAN –
DAN REPUBLIKE

čestitajo vsem občanom, delovnim ljudem, predvsem pa
nekdanjim borcem ob dnevu republike — 29. NOVOBRU.
Dan republike praznujemo v velikih naporih za stabilizacijo
gospodarstva in vsega družbenega življenja. Kot vedno bo-
mo tudi to pot premagali vse težave in ustvarili še lepše in
bogatejše življenje našemu delovnemu človeku

Socialistična republika Slovenija
SKUPŠČINA OBČINE
LJUBLJANA-MOSTE-POLJE
Ljubljana, Proletarska 1
in vse družbeno politične organizacije

V naših obratih v Ljubljani in Mengšu proizvajamo zdravila,
farmacevtske surovine in kozmetične pripravke za domači
trg in za izvoz.
Zastopamo firmo BAYER na področju farmaceutike, rastlin-
ske zaštite in veterine.

Telefon h. c.:
55-044
59-248
58-052
59-008
Telex: YU LEK 31171

BAYER — PHARMA JUGOSLAVIJA
LJUBLJANA, Celovška 135

v okviru katerega združujejo svoje delo

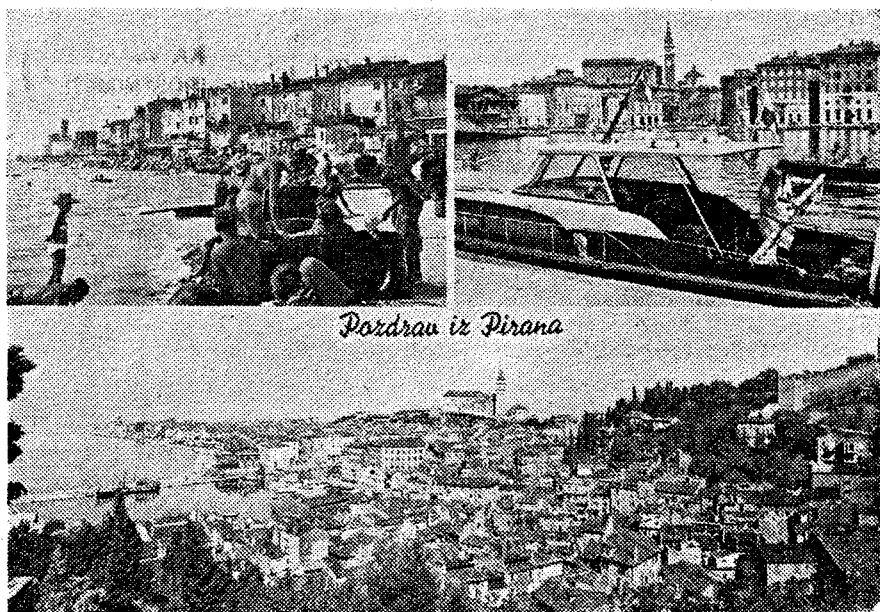
- TOZD gradbene operative obale n. sol. o., KOPER
- TOZD gradbena operativna Ljubljana, n. sol. o., LJUBLJANA
- TOZD gradbeni polizdelki, n. sol. o., KOPER
- TOZD obrtniški obrati Izola, n. sol. o., IZOLA
- TOZD avtostrojni park Izola, n. sol. o., IZOLA
- TOZD projektivno konstrukcijski biro Koper, n. sol. o., KOPER

- izvaja vse vrste visokih, nizkih in vodnih objektov
- organizira in izvaja inženiring posle za vse vrste objektov po lastni tehnologiji
- proizvaja, vgrajuje in prodaja vse vrste betonskih elementov, polizdelkov in betonske konfekcije
- proizvaja in prodaja betonske mešanice, gradbeni material, lastne in tuje proizvodnje
- izdeluje in montira kovinske konstrukcije ter nudi usluge mizarske, kleparske, elektroinstalacijske in kovinske dejavnosti
- izvaja z lastno gradbeno mehanizacijo masovna zemeljska dela in Transporte
- nudi usluge in storitve z gradbenimi stroji in specialnimi transportnimi sredstvi
- gradi in prodaja stanovanja za trg na področju Ljubljane in slovenske obale
- izdeluje gradbene objekte in organizira izdelavo vseh vrst tehnične dokumentacije

Socialistična republika Slovenija SKUPŠČINA OBČINE PIRAN

z vsemi družbeno političnimi organizacijami

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom, borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV ob 29. novembru — dnevu republike.

Socialistična republika Slovenija SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA-ŠIŠKA

LJUBLJANA, Trg prekomorskih brigad 1.
in vse družbeno politične organizacije

prisrčno čestita vsem delovnim ljudem naše socialistične domovine, delovnim kolektivom, predvsem pa borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV – ob letošnjem jubileju dneva republike.

29. november 1943 in 1945 sta prelomnica v našem življenju in hotenju rodov, ki so neizmerno trpeli za današnjo socialistično, enakopravno in neuvrščeno domovino Jugoslavijo. Žrtve niso padle zaman. Sadovi teh žrtev je današnja stvarnost – samoupravna socialistična Jugoslavija.

S PONOSOM V SRCU NAZDRAVIMO DNEVU REPUBLIKE

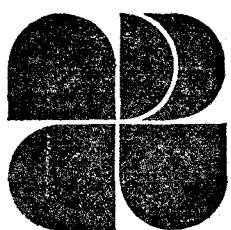

živilski kombinat maribor z n. sol. o. tozd b. o.
PEKATIN

62000 maribor, meljska cesta 19

Prisrčno čestitamo vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem za

DAN REPUBLIKE — 29. november

Trgovsko
podjetje
na debelo
in drobno
NOVO MESTO
Glavni trg 28

čestita delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za 29.
november — **DAN REPUBLIKE.**

Prodaja vseh vrst blaga na
debelo in drobno.

SAMOUPRAVNA
SKUPNOST
ZA ZAPOSLOVANJE
Novo mesto

čestita vsem delovnim
ljudem in poslovnim
prijateljem za

DAN REPUBLIKE

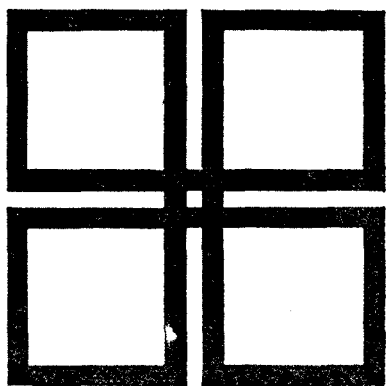
DES - PODJETJE ZA DISTRIBUCIJO ELEKTRIČNE ENERGIJE SLOVENIJE
SKUPNE SLUŽBE, Ljubljana, Hajdrihova 2

N. SUB. O.

Ditribucija električne energije –

Ob dnevu republike – 29. novembru

iskrene čestitke delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem

»INDUPLATI« JARŠE

čestita za praznik in priporoča
svoje izdelke:

zavese

namizni prti in garniture

markizno platno

turistični šotori

šotori za civilno zaščito

vojaški šotori in šotorska krila

koridorji

zračne hale

induplati

Konfekcija »KOMET« Metlika - Slovenija

PARTIZANSKI TRG 5 — TELEFONI: DIREKTOR (068) 77-147, KOMERCIALA: (068) 77-194
TELEGRAM: KOMET METLIKA — TEKOCI RAČUN: 52110-601-14013 PRI SDK CRNOMELJ

izdeluje nedrčke in steznike.

Za občinski praznik in **DAN REPUBLIKE** naše iskrene
čestitke vsem občanom in delovnim ljudem.

CINKARNA **CELJE**
METALURŠKO KEMIČNA INDUSTRIJA

Delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in vsem udeleženi-
cem NOV naše iskrene čestitke za 29. november — **DAN**
REPUBLIKE

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE METLIKA

in družbeno politične organizacije

čestitajo vsem občanom in delovnim kolektivom ter
borcem NOV ob letošnjem jubileju dneva republike
— 29. novembru.

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE
ČRNOMELJ – IZVRŠNI SVET

z vsemi družbeno političnimi organizacijami

čestita vsem občanom in delovnim kolektivom za
praznik republike z iskreno željo, da bi naši skupni
napori za napredek in blaginjo naše socialistične
skupnosti obrodili bogate sadove.

NAGRADNA KRIŽANKA »ŽITO« 138.

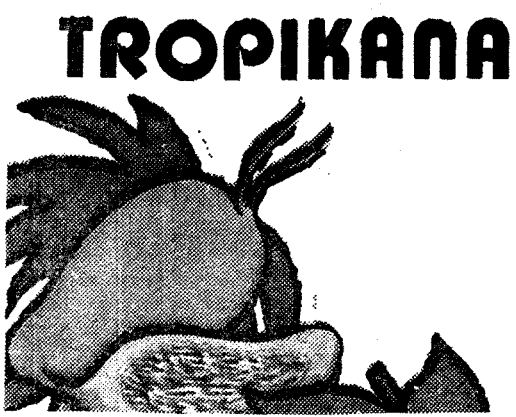

Pekate

SESTAVIL: KOPRIVSEK	SOPARA	KRAJ MED VRHNIKO IN POSTOJNO	SLOVENSKI KOMPONIST	ARA	PESNIŠKO IME ZA IRSKO	VLADARSKI NASLOV
POTUHNJEN, SLINAST ČLOVEK						
STARA VOJAŠKA JED						
MESTO V MARBURGU						
KRILO RIM. KONJENICE						

[illegible]

TV-15	MORSKA RIBA	1000 KG	GL. MESTO JORDANIJE	ŽAGARKA REŠETO	
ANTIČVAR					
ZVEZDA REPATICA					
RAZTELE- ŠEVALEC					
JEZERO V AFRIKI					ORGAN VIDA

Sumi

100 LET

1876 - 1976

NAGRADNI KUPON 138.

Priimek in ime

Točen naslov stanovanja

DELAVNICA									
ORODJA									
ŽITNIK									
GREGOR									
								SMITH	ST. ŽIDOVSK.
									VLAĐAR
				MESTO V					
				ITALIJI					
				ORANJE					
TOALETNA					INDIJSKI				
POTREBŠČ.					DROBIŽ				
"ŽITO"	HIMALAJ.				TURNER				
	KOZA								

Razpis nagradne križanke.

Živilski in prehrambeni kombinat »ŽITO« iz Ljubljane, ki ima v svojem sestavu neštete TOZD, vam, dragi reševalci naših nagradnih križank, poklanja obenem s čestitkami za DAN REPUBLIKE to nagradno križanko.

Njihova TOZD »SUMI« iz Ljubljane praznuje letos 100-letnico proizvodnega delovanja. V našem in vašem imenu delovnemu kolektivu prehranbenega kombinata in še posebej delavcem SUMI-ja naše iskrene čestitke.

Reševalce križank pa naprošamo, naj na ovojnico napišejo »križanka 138«. Naša tajnica mnogo pisem odpre, ker na

njih ni oznake »križanka...«. Odprte rešitve pa po pravilih ne smejo biti izžrebane. Rešitve nam pošljite do 6. decembra. Dve nagradi prispeva TV-15. Izmed knjižnih del založbe BO-REC, ki so nam na razpolago, smo izbrali knjigo Petra Likarja »Domovina, si še kakor zdravje:«.

Blizu se dan republike. Želimo vam prijetno praznovanje, hkrati pa prisrčno čestitamo k prazniku vsem bralcem in reševalcem nagradnih križank.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

IMELI SMO LJUDI

Anton Štampfel

Tovariš Štampfel se je rodil 7. oktobra 1914 v Zurgah, krajevna skupnost Osilnica. V mladosti je delal kot gozdni delavec. Leta 1935 se je poročil z dekletom iz Bezgarjev. Rodili so se otroci Slavka, Tone in Marija.

V pomladi 1942 se je vključil v delo Osvobodilne fronte. Štampfelovim so Italijani požgali dom, vso družino pa odpeljali v internacijo na Rab, pozneje v Gonars in Treviso.

Po osvoboditvi je delal v kočevskih gozdovih.

Desetega oktobra letos so ga pokopali v Stari cerkvi.

Blaž Volf

Blaž Volf se je rodil 28. januarja 1913 v Črnem potoku pri Cabru, v kmečki družini, kjer je bilo šest otrok. Na Sušaku je opravil trgovsko šolo. V letu 1936 je dobil službo na občini Čabar.

Po kapitulaciji stare Jugoslavije se je povezal s partizani iz Gorskega Kotarja. Preživel je vse sovražne ofenzive, ki so divjale na tem območju in v dolini Drage. Na jesen 1944 je bil premeščen na notranjsko-ribniško okrožje, kjer je imel vse do osvoboditve dolžnosti v zvezi s prehrano.

Po osvoboditvi je bil izvoljen v združni odbor Novo mesto, pozneje je postal tajnik OI-NOO Kočevje. Po letu 1957 je bil izvoljen za sodnika za prekrške za občini Kočevanje in Ribnica. To delo je opravljal do upokojitve.

Veliko delovnih ljudi iz občine Čabar, Kočevje in Ribnice ga je 4. novembra letos zadnjič spremilo na pokopališče na Travo. Zastave, godbeniki iz Cabra in pevci iz Kočevja pa govorniki so izrazili tisto, kar so čutili — žalost.

Anica Tomazin

Daljša in težka bolezen sta pretrgali nit življenja hrabri borki in spomeničarki iz leta 1941 Anici Tomazin-Pepci. Od pokojne se je 16. oktobra letos poslovila množica ljudi iz Mežiške doline. Tudi to je bil en dokaz več, da ljudje globoko spoštujejo NOB in borce.

Anica Tomazin-Pepca se je rodila 26. julija 1912 na Jesenicah. Od nekdanj je bila zavedna Slovenka, predana naprednim idealom in se je po okupaciji Jugoslavije hitro opredelila za narodnoosvobodilno gibanje. Že v začetku leta 1941 je bila zaprta v kranjskih zaporih, od koder so jo, zaradi pomanjkanja dokazov izpuštili. To je izkoristila za odhod v NOV. Bila je borka v Kamniškem, Koroškem in Koroškem odredu. Pozneje je bila tudi ena od iniciatorjev pri ustanavljanju partizanskih bolnišnic v Zgornji Savinjski dolini na Koroškem. Ena od teh nosi tudi njeno ime.

Anica Tomazin se je poročila že med partizani in sicer leta 1944 na Haudejevi domačiji v Solčavi. To je

bila prva partizanska poroka na tem območju. Iz desetarja je po vojni napredovala v kapetana prvega razreda. Ves čas po osvoboditvi je bila aktivna družbenopolitična delavka.

Slavko Peterlin

Ni še dolgo tega, ko smo na pokopališču na Zasavski gori nad Litiijo pokopali zaslužnega aktivista in borca NOV ter člana borčevske organizacije Senožeti, Slavka Peterlina.

Pokojni je bil rojen 2. maja 1913 v vasi Tirna nad Savo. Že v mladosti je dokazoval svoje napredno mišljenje, neposredno po okupaciji pa je našel svoje mesto med simpatizerji narodnoosvobodilnega gibanja. Prvega maja 1943 se je vključil v vrste NOV, kjer je ostal vse do osvoboditve.

Neposredno do smrti je aktivno in vestno sodeloval v vseh družbenopolitičnih organizacijah našega terena. Odlikovan je bil tudi z medaljo zaslug za narod.

Ivan Podoreh

V štirinosemdesetem letu starosti smo 25. marca letos pokopali na Kneži Ivana Podoreha. Že od leta 1942 pa vse do osvoboditve je bila njegova visokogorska domačija gostitelj in varno zatočišče aktivistom in partizanskim enotam. Od njegove hiše le-ti niso nikoli odhajali lačni. Preživel je težavna obdobja v zloglasnih fašističnih zaporih.

Njegov spomin bo vedno živ med nami.

Jože Jančigaj

Sedmega avgusta je umrl Jože Jančigaj iz Moravč. Bil je zaveden Slovenec in je že zgodaj začel sodelovati v NOB. Vsi trije njegovi sinovi so padli za svobodo. Dva sta padla med boji, tretji pa je umrl zaradi posledic zloglasnega taborišča Dachau, kmalu po osvoboditvi.

Jože Jančigaj se je rodil 7. aprila 1898.

Urban Derling

Svojci, tovariši in prijatelji so se pred mesecem dni za vedno poslovili od Urbana Derlinga. Pokopali so ga na kranjskem pokopališču, ko je bil v štrinšestdesetem letu starosti.

Rodil se je v Zali nad Železniki, v družini, kjer je bilo 16 otrok. Od prvih korakov dalje je okusil vse socialne in delavske krivice tistega časa. Od vsega začetka je sodeloval v naprednih organizacijah, leta 1940

pa je postal član Komunistične partije. Zaradi bolezni se ni mogel vključiti med borce narodnoosvobodilnega boja, bil pa je član borčevske organizacije in predan aktivist.

Tudi po vojni je sodeloval v številnih organizacijah in še predvsem v kulturnoprosvetnem delu.

Franjo Rizmal

V Žalcu so se 12. oktobra letos za vedno poslovili od Franja Rizmala. Bil je vnet kulturnoprosvetni delavec in je dolga leta vodil pevski zbor.

Leta 1941 je bil, skupaj z družino, izseljen v Srbijo. Tam se je priključil NOB. Leta 1943 je postal aktivni borec. Največ svojih sposobnosti je namenil kulturni dejavnosti naše vojske.

Ana Dornik

Letos je umrla Ana Dornik, rojena 29. maja 1904. Ana je bila kmetica iz Šavne peči, zavedna partizanska žena in mati, ki je vse od leta 1943 aktivno in organizirano sodelovala za narodnoosvobodilno gibanje. Bila je prava partizanska mati. Od nje so se poslovili številni borci iz Hrastnika in okolice.

Slava njenemu spominu.

Fran Mulej-Suljo

Se ne 70 let star nas je po hudi bolezni zapustil 25. oktobra letos Franc Mulej-Suljo. Bil je rezervni poročnik in borec NOV od maja 1942. Bil je borec, kurir in komisar čete. Bojeval se je v Cankarjevem bataljonu, Koroškem odredu in na Koroškem.

Po vojni je bil aktiven družbenopolitičen delavec in dolgoletni praporščak občinskega odbora ZZB NOV Jesenice. Spominjali se ga bomo kot dobrega tovariša, soborca in sodelavca.

Slavko Saračević

Rodil se je leta 1907 v Beljini in je bil že pred vojno komunist. Slavko Saračević je bil frizerski mojster in aktiven družbenopolitičen delavec — eden prvih aktivistov OF na Jesenicah.

Junija 1941 je bil izdan in Gestapo ga je odpeljal v Begunje in kasneje v koncentracijsko taborišče Buchenwald, kjer je dočakal svobodo. Sodeloval je že v predvojnem delavskem gibanju.

Umril je 23. oktobra letos na Jesenicah.

Marija Rizman

Sestega septembra letos je umrla partizanska aktivistka in zvesta članica borčevske organizacije na Lešah pri Prevaljah, Marija Rizman. Njena življenjska pot se je končala prav na njen 63. rojstni dan.

PRAVNA POSVETOVALNICA

VOJAŠKA KNJIŽICA IN PRIZNAVANJE POSEBNE DOBE

B. A., Bled

Vprašanje: Letos ste kot terenska aktivistka iz leta 1942 sprožili postopek za priznanje posebne dobe pred 9. 9. 1943. Predložili ste potrebno dokumentacijo, nato pa je Skupnost pok. in invalidskega zavarovanja zahtevala, naj predložite še vojaško knjižico ali potrdilo vojnega odseka. Zanima vas, ali ste bili aktivisti NOV tretiram kot vojaške osebe, tudi ženske. Ali so osebe, ki so pravočasno vložile zahtevek za priznanje posebne dobe, leto dosegle samo na osnovi vojaške knjižice.

Odgovor: Uveljavljanje posebne dobe je bilo možno bodisi z listinskimi dokazi, kar pomeni v praksi predvsem z vojaškimi knjižicami ali s pričami, vendar slednje le do 31. 12. 1966. Od tedaj dalje so upoštevali le listinske dokaze in prav zaradi tega so od vas zahtevali tudi vojaško knjižico. Ker pa je bil letos dopolnjen zakon in se sedaj zopet lahko uveljavlja posebna doba s pomočjo prič, se lahko poslužite te poti, v kolikor listinski dokazi ne zadoščajo.

KAJ SE UPOŠTEVA PRI POKOJNINI

D. Z., Kisovec

Vprašanje: Poslali ste nam tabelo svojih letnih zaslužkov od leta 1966 dalje in sprašujete, če se bodo navedeni podatki upoštevali pri odmeri pokojnine.

Odgovor: Pri odmeri pokojnine se bo upošteval osebni dohodek, ki ste ga navedli pod naslovom čisti za služek, kajti dodatek za nedeljsko delo in podobno se pri pokojnini ne bodo upoštevali. Pač pa se bodo zneski za posamezna leta valorizirali s pomočjo količnikov, ki jih vsako leto določa skupnost pok. in inv. zavarovanja, upoštevano pa bo 10-letno povprečje, če pa ste borec NOV pred 9. 9. 1943, pa lahko tudi 5-letno povprečje osebnih dohodkov.

NESPORAZUM Z DOPUSTOM

D. I., Zalec

Vprašanje: Prilagate prepis odločbe o letnem dopustu in navajate, da znaša seštevek dopusta po vseh kriterijih 36 dni, vam pa je bilo letos priznано le 26 dni dopusta. Zanima vas, kako je to mogoče.

Odgovor: Zakon določa, da lahko traja dopust največ 30 delovnih dni v posameznem koledarskem letu. Izjemoma lahko traja dopust tudi več, če gre za posebno nevarno ali težko delo. Se druga izjema pa dopušta do 36 dni dopusta za delavce, ki imajo najmanj 30 let (ženske 25 let) pokojninske dobe in najmanj 55 let (ženske 50 let) starosti. Ta povečani dopust pa mora biti določen in urejen v samoupravnih aktih v posameznih delovnih organizacijah. V vašem primeru seštevek res nanese 36 dni, vendar lahko znaša kljub temu dopust le 30 dni, če niso izpolnjeni zgoraj naštetni izjemni pogoji. Od tega maksimalnega dopusta pa so vam v odločbi odšteli še 4 dni za soboto, pri čemer pa je povsem vseeno, ali imate 30 dni dopusta in se vam tudi sobote štejejo v dopust, ali pa 26 dni dopusta in se sobote ne štejejo, ker so že tako ali tako proste.

KOLIKŠNA INVALIDSKA POKOJNINA

E. M., Idrija

Vprašanje: Posebno dobo imate priznано v dvojnem trajanju od leta 1942 dalje, skupno pa imate 15 let in 5 mesecev delovne dobe. Stari ste 50 let in ste imeli težko operacijo, ki pa se ni posrečila, tako da se boste morali invalidsko upokojiti. Zanima vas, kolikšno pokojnino boste prejeli.

Odgovor: Konkretnega zneska invalidske pokojnine vam ne moremo izračunati, lahko vam pojasnimo le, da bo osnova za pokojnino mesečno povprečje osebnih dohodkov, ki ste jih dobili v zadnjih 5 letih pred uveljavitvijo pravice do pokojnine. Republiški dodatek se bo v to povprečje upošteval od tistega dne, ko ste ga dejansko začeli prejemati. Invalidska pokojnina bo znašala najmanj 47,5 % pokojninske osnove, ker pa imate le 15 let pokojninske delovne dobe, se bo izračunani znesek povečal še za 60 %.

Ob sedmem novembru, dnevu, ko je pred dvaintridesetimi leti v Lokvah pri Črnomlju nesrečno izgubil življenje Franc Rozman-Stane, legendarni komandant slovenske partizanske vojske, se je v Sloveniji zvrstila vrsta spominskih slovesnosti, predvsem v šolah in krajevnih skupnostih, ki nosijo njegovo ime.

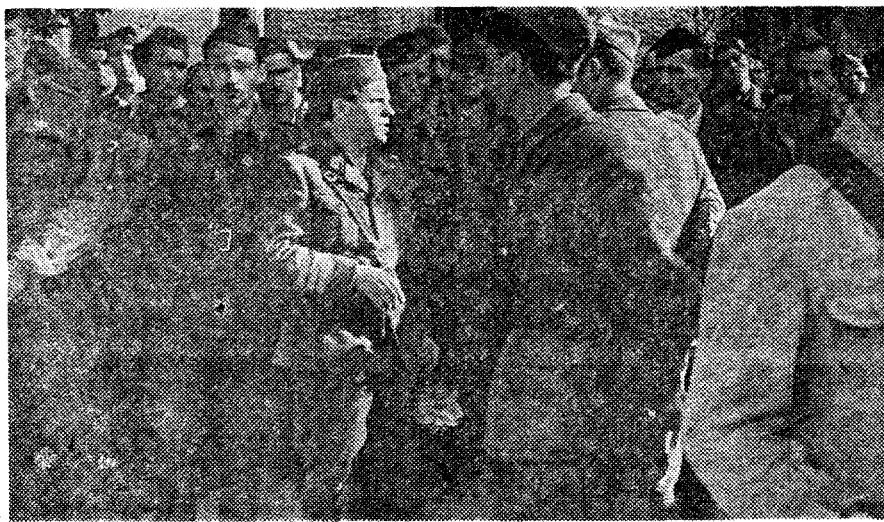
Tako so dijaki Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane« iz Ljubljane priredili ob dnevu šole, ki ga vsako leto praznujejo prav sedmega novembra, akademijo s kvizom, v ljubljanski krajevni skupnosti »Komandant Stane« pa je bila med drugim slovesna seja zbor delegatov in družbenopolitičnih organizacij, ki so se je udeležili tudi: sekretar predsedstva IK CK ZKS Franc Šetinc, delegaciji pobratenih krajevnih skupnosti iz beograjske občine Vračar in belokranjske krajevnih skupnosti »Petrova vas-Lokve« ter delegacija Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane« iz Ljubljane.

Seji bi kljub pomembnosti namenili le nekaj časopisnih vrstic, da ni bila prav na tej seji v imenu razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij sprejeta politična pobuda, ki bo, tako smo prepričani, tudi uresničena.

Gre za združeno družbenopolitično akcijo pobratenih krajevnih skupnosti v sodelovanju z republiškim odborom ZZB NOV Slovenije in z Vojaško gimnazijo »Franc Rozman-Stane« oziroma za širšo akcijo urejanja spominskega področja v Lokvah pri Črnomlju, kjer je leta 1944 bival Glavni štab NOV in POS, kjer je izgubil življenje tudi komandant Stane. Predlog urejanja tega spominskega območja pa obsega postavitev manjših zgradb, ki bodo rabile razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, ter ureditev spominske sobe padlemu narodnemu heroju Francu Rozmanu-Stanetu.

»Zaenkrat je to samo pismena zaobljuba, vsaj kar se tiče nas, smo pa pripravljene in ponosne, da nam je zaupana takšna skrb,« smo zvedeli v vojaški gimnaziji. Sicer pa: Kadar se zaobljubijo dijaki vojaške

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

Franc Rozman-Stane v pogovoru z oficirji ob partizanskem prazniku v Črnomlju

Legenda NOB, ki mora živeti!

Alojz Cestnik, dijak četrtega letnika Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane«: »Če izvajaš naloge tam, kjer so se borili naši borci, ti to daje moralno moč in delovni zagon.«

gimnazije, ki nosi ime Franca Rozmana-Staneta, ni strahu, da bi zaobljuba ne bila tudi izpolnjena! »Po-zdravljam to pobudo in storil bom vse, da bo uresničena,« je našo misel podkrepil Ivan Mohar, dijak prvega letnika in eden izmed najboljših učencev.

Ob tem je treba povedati, da se predlagana pobuda, sprejeta 5. no-

vembra 1976, že delno uresničuje in da so bili doseženi že tudi prvi rezultati. S posebnim zadovoljstvom pa je treba ugotoviti, da so že pred tem datumom, ki bo prav gotovo pomenil prelomnico na področju teh prizadevanj, a vendarle že v letošnjem letu, na območju Lokve gojenci Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane« že taborili.

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Alojz Cestnik, dijak četrtega letnika, ki je bil na taborjenju v Lokvah, nam je povedal tole:

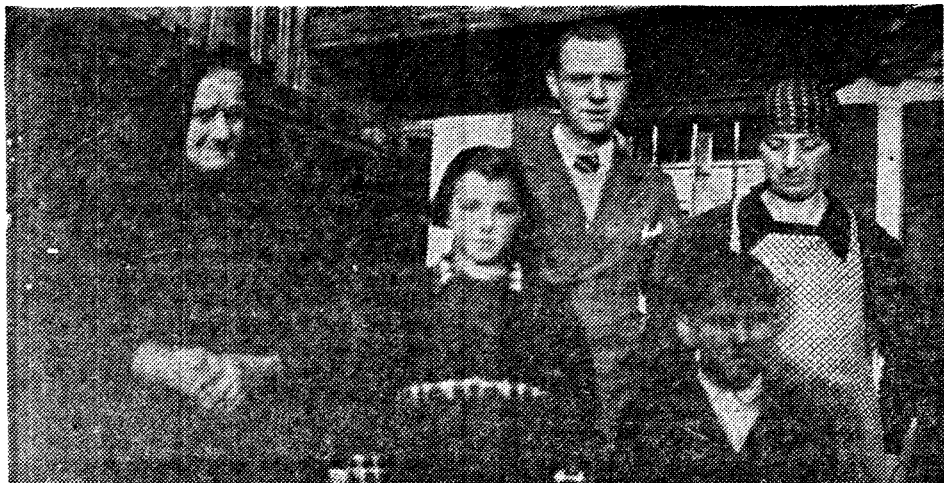
»Taborili smo dijaki tretjega in četrtega letnika. Moram reči, da nas je večina tokrat prvič oblekla vojaško uniformo s popolno vojno opremo. Bili smo zadovoljni, ko so nam povedali, da bomo taborili na kraju, kjer je v drugi svetovni vojni padel legendarni komandant Stane. Če izvajaš naloge tam, kjer so se borili naši borci, ti to daje moralno moč in delovni zagon! Spoznali smo tudi belokranjsko gostoljubnost, znano iz narodnoosvobodilnega boja, domačini pa so nam pripovedovali o teh težavnih dneh in o tem, kako je padel tovariš Stane. Povedal bi še to, da smo skupaj z domačini pripravili pred spomenikom Franca Rozmana-Staneta veličasten in nepozaben partizanski miting, pravo tovariško srečanje.«

Čeprav gre pri urejanju tega spominskega območja za združeno družbenopolitično akcijo pobratenih krajevnih skupnosti iz beograjske občine Vračar in belokranjske krajevnih skupnosti »Petrova gora-Lokve« — v sodelovanju z republiškim odborom ZZB NOV Slovenije ter Vojaško gimnazijo »Franc Rozman-Stane« iz Ljubljane — je treba ob tem imenovati tudi občino Črnomelj in ljubljansko armadno območje, ki imata pri predložitvi te pobude velike zasluge.

Kot tudi to, da bi se v uresničevanje le-te vključili predvsem mladi (in seveda gojenci Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane«), ki bi s prostovoljnim delom sodelovali pri urejanju spominskega območja v Lokvah, se ob tem medsebojno spoznavala ter razvijala in negovala revolucionarne tradicije, predvsem bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, to največjo pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja.

Kajti ne smemo pozabiti, da je komandant Stane legenda NOB, ki mora živeti! Živeti, da bi živeli mi — če z nekoliko drugačnimi besedami ob koncu še enkrat opozorimo na misel Alojza Cestnika, dijaka, četrtega letnika Vojaške gimnazije »Franc Rozman-Stane«, ki smo jo zapisali v podnaslovu tega sestavka!

MILENA STRAJNAR

»Pošiljam fotografijo strica Ferda, za katero ste me prosili,« je napisala Ksenija. »Slikan je v družinskem krogu in prosim, da mi sliko vrnete, ker nam je edini spomin nanj.«

Dedkova zvezda

Moj dedek je med narodnoosvo-bodilnim bojem delal kot terenski politični delavec. V zahvalo za njegovo delo mu je komandir partizanske enote izročil rdečo petokrako zvezdo. Spremljala ga je do konca vojne in mu je še danes dragocen spomin. Sedaj jo je poklonil meni. Rdeča barva je že precej okrušana, vendar je to zame najlepša zvezda na svetu.

Ponosen sem, ker je moj dedek pomagal v tem našem boju za svobodo.

ROBERT BUŽAN

Partizani v hiši

Babičina hiša stoji ob robu gozda na Mačkovcu pri Postojni. Vanjo so se med vojno mnogokrat zatekli partizani. Babica jim je vedno dala jesti. Dostikrat jih je skrila na podstrešje, da jih ne bi dobili sovražniki. Če so bili mokri in utrujeni, so se pri babici posušili in odpočili. Čeprav je bilo dostikrat nevarno, se je vse dobro končalo in moja babica je še vedno med nami.

Ponosna sem, ker je moja babica pomagala partizanom.

MOJCA KOCJANČIČ

Moj stric Ferdo

Ubili so ga prav na njegov petindvajseti rojstni dan, 18. februarja 1943

Bilo je 11. februarja 1943. leta, ko je odšla k partizanom skupina enajstih prostovoljcev iz Gojač in med njimi tudi moj stric Ferdo.

Partizansko vodstvo je štirim partizanom ukazalo, naj se utaborijo nekje v bližini izvira Lijaka. Našel pa se je izdajalec. Fašisti so pripeljali veliko svojih vojakov, obkolili in pobili vso skupino partizanov.

Bilo je to 18. februarja 1943. leta, prav na stričev petindvajseti rojstni dan.

Fašisti so mrtve odpeljali v Gorico in jih pokopali na tamkajšnjem pokopališču.

V knjigi, v katero vpisujejo pokope, piše v italijanskem jeziku dobesedno: »Štirje neznani uporniki, ubiti v Vitovljah pri Sempasuu«. Ime strica Ferda je vklesano v spomeniku padlim v Gojačah.

Vsako leto na dan mrtvih obiščem s starši njegov grob, prižgem svečko in položim cvetje.

KSENIJA MARC

TV-15 ZA MLADINO

Padli so za svobodo

Ta dogodek je grozljiv in želim, da bi se kaj takega nikoli več ne zgodilo

Bilo je tistega strašnega dne: 27. julija 1944.

V Rodik so se vračali mladji kurirji. Mislili so, da so Nemci že zapustili vas. Toda vas je bila obkoljena in bližnji gozdovi polni Nemcev in fašistov. Ker niso slutili, da so v bližini Nemci, so peli partizanske pesmi. Iznenada so jih obkolili Nemci in odpeljali nazaj po gozdu proti vasi Artviže. Med potjo so jih večkrat ustavili in jim grozili. Blizu vasi so jih ustavili in jim streljali v noge. Pri tem je bil ubit mladinec Slavec. Tudi druge so zverinsko mučili z noži in nato ubili.

Silvi Babič so strgali meso z leve roke do kosti, Jožku Bradaču so odbili spodnjo čeljust, Albin Race so iz-

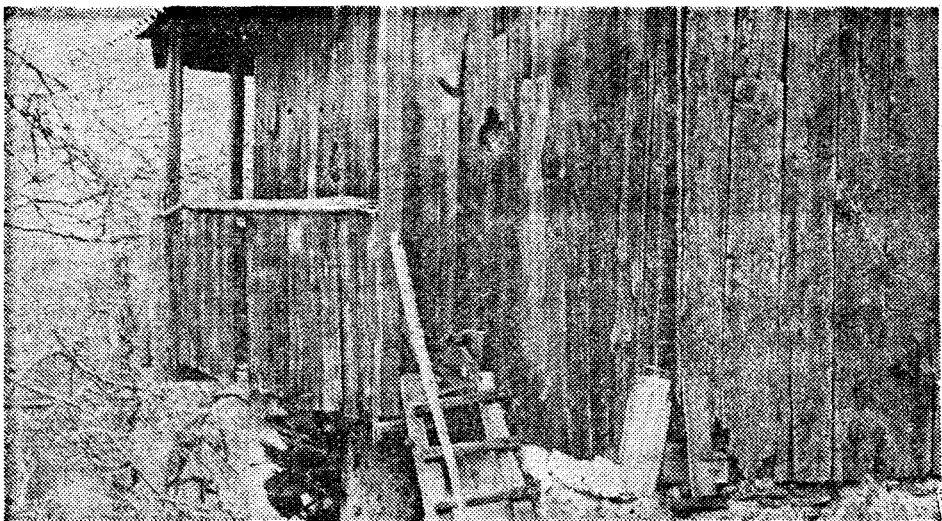
taknili levo oko in strgali meso z lica, Sergeju Slavcu je šla krogla skozi hrbtenico in moji teti, Sabini Race, so odrezali glavo ... Olgico Babič in Andreja Godino so še istega dne mučili in nato obesili pri glavni cesti.

V spomin tem mladim žrtvam za svobodo stoji sredi Rodika spomenik. To mi je povedal moj oče, brat Sabine Race, ki je imel takrat deset let. Nerad se spominja tega dogodka in tudi jaz sem ga zelo težko napisala. Pa vendar mislim, da je prav, da sem vam ga povedala. Bili so vaših let, ko so padli za domovino, svobodo.

Ta dogodek je grozljiv in želim, da bi se kaj takega nikoli več ne zgodilo.

TEA RACE

TV-15 ZA MLADINO

Hlev »pri Španu«, kjer je bila tiskarna Črni dvor

Časopisi, tiskani v tiskarni Črni dvor v Davči

Nočemo več take Jugoslavije, kakor je bila pred to vojno. Hočemo cvetočo deželo, v kateri bo imela mlada generacija vse potrebno za življenje in ji bo omogočen razvoj, vsakdo pa se bo lahko posvetil tistemu delu, ki ga osrečuje. Naši očetje in matere so nam s krvjo ohranili mir. Mi, mlada poveljna generacija, zelo radi spremljamo njihova pripovedovanja o bojih in zmagah slovenskih partizanov. Treba je obiskati zaslužne borce, aktiviste in druge priče vojnih grozot ter razdejanj pred več kot tridesetimi leti, treba je zbirati partizansko gradivo, najsi bo s področja kulture, obveščanja ali pa življenja partizanskih enot.

★

Precejšnjo vlogo pri spodbujanju slovenskega ljudstva k enotnemu in množičnemu uporu proti zatiralcu je odigrala partizanska tehnika. To so razni časopisi, zbirke pesmi, letaki ali pozivi, kratka, v bolj odročnih in hribovitih krajih, poleg kurirskih poti edina sredstva za obveščanje.

● ČRNI DVOR

Ena izmed takih partizanskih tehnik je nastala tudi na področju Selške doline, in sicer rajonska tehnika, imenovana Črni dvor. Začela se je razvijati že na svoj ustanovni dan, 14. julija 1943, in sicer v skromni domačiji, imenovani »pri Pogonu«, v bližini Za-

Naslovna stran Prešernove Zdravljice, tiskane v tiskarni Črni dvor, ki so jo izdali leta 1944 v tisoč petsto izvodih, v počastitev stoletnice izdaje Zdravljice

lega loga, uro hoda od Železnikov. Vendar je z delom prenehala že 26. avgusta in se zaradi varnosti preselila na dobre četrti ure oddaljeno posestvo Ane Špan.

Današnji gospodar domačije je Franc Kajžar in ko smo ga obiskali, nam je z vso prijaznostjo in šegavostjo kmeta-obrtnika pokazal nekdanji kozji hlev, kjer je s svojim delovanjem 1. septembra tiskarna zopet začela s polno paro, še vedno pod imenom Črni dvor. Bunker je bil dvignjen visoko nad dolino Davščice, zato so ga klicali kar Orlovo gnezdo.

Tehnika je razmnoževala gradivo v zelo vlažnem prostoru, precej globoko v zemlji. Tovariš Kejžar je pripovedoval, da celo pod temelji današnjega

Bilo je v Selški dolini

Precejšnjo vlogo pri spodbujanju slovenskega ljudstva k enotnemu in množičnemu uporu proti zatiralcu je odigrala partizanska tehnika

hleva. Toda zob časa je zbrisal sled za jamo, saj jo je zasula zemlja. Pokazal nam je precejšnjo razpoko v zidu na sprednji strani poslopja. Tam skozi je bil zračnik, v primerjavi z velikostjo bunkerja zelo majhen, pa še ta je moral biti zaradi previdnosti ponoči zatemnjen. V temno klet je vodil vhod z vrha. Kadar se je delalo, je bil pokrit z gnojem, po katerem so hodile ovce, da odprtina ne bi vznemirjala suma.

Zastrmela sem se v strmo se dvigajočo, z mlado rastočo zeleno brado pokrite pečine nad globeljo in občutila sem, kot bi se vsa okolica odela v mučno napeto tišino, v kateri se neslišno premikajo sence s kljukastimi križi in iščejo sled za Črnim dvorom. A sonce se mi je nasmejalo, kot bi hotelo reči, da tiskarne te prikazni ni so nikoli odkrile.

In res je bilo tako, Orlovo gnezdo ni bilo odkrito do osvoboditve!

Do novembra leta 1943 je tehnika »pri Španu« delala s polno paro. Razmnoževala je radijska poročila in obveščala narodnoosvobodilno gibanje na področju Davče in okolice o dogodkih na svetovnih bojiščih, krepila je narodnostno zavest slovenskim ženam v reviji Naše žene, borila se je za delavsko oblast in delavske pravice z besedo v Ljudski pravici, pozivala je mladino k vstaji, širila je resnico o hlinavstvu in klečeplazenju domačih izdajalcev, še največ pa je pisala o dogodkih na vseh bojiščih, predvsem v Slovenskem in Primorskem obveščevalcu.

Toda velika nemška ofenziva konec novembra je prekinila delo tiskarne in še isti mesec so del tiskarne prenesli k bližnjemu kmetu Janezu Prezljju, po domače Podgrivarju, v nekaj »propagandni bunker«.

Tako je v našem boju za svobodo Španova domačija odigrala pomembno vlogo.

Naš obisk smo popestrili še z nekaj fotografijami, ki so zabeležile vdolbino v zidu in nekaj rjastih škafov in loncev, ki so po zatirjevanju sosedu Staneta Bička rabili svojemu namenu v delovanju Črnega dvora. Ozrla sem se še enkrat, z očmi premerila to poslopje in obšel me je tako žalosten in tesen občutek, kakršen se mi je porodil samo še ob obisku legendarne bolnišnice Franje.

Zahvalili smo se nasmejanemu oskrbniku in se poslovili še od enega izmed mnogih vojnogodovinskih spomenikov.

Da se vrnem spet nazaj. Kot sem omenila, se je del tiskarne po veliki nemški ofenzivi preselil v Podgrivarjevo kmetijo. Še danes trdni hribovski očanec, tovariš Janez Prezlj, nam je z veseljem pokazal še ohranjene liste nekaterih časopisov, ki so edini pismeni dokaz Črnega dvora. Povedal je, na pol v šali, da se še dobro spominja, da so imenovali tiskarski stroj kar »tipkmašina«.

Kakorkoli že, ob prebiranju Zdravljice sem si ustvarila takšno podobo: Roka, ki je oblikovala lepe like slovenske mladenke in mladeniča poleg Prešernovih verzov, je hrepenela po tem, da bi čimprej slikala prosta v prosti deželi, ne pa v utesnjenem in zatohlem bunkerju.

● BUNKER V ZALI

Tudi kmet Franc Jurman, po domače Varžet, nam je navedel nekaj podatkov o Pokrajinski tehniki za Gorenjsko v Zali. Zgradili so jo konec leta 1943 partizani. Bila je v tako skriti soteski, da je sovražnik ni odkril. Material zanj so dobili pri kmetih. Po cesti so ga vozili s konjsko vpre-

KRAMLJANJE

Kako bi vam, spoštovana tovarišica Hedica Fric iz Osnovne šole Francija Belšaka v Gorišnici, lahko odrekli sodelovanje in kako bi vam mogli ne izpolniti želje, da vaši najmlajši sodelujejo v »TV 15 za mladino«, ko pa vendar komaj čakamo novih sodelavcev in sodelavk? S pisemcem, ki ste ga namenili Osnovni šoli Bovec oziroma točneje podružnični šoli Zaga, bomo obogatili že današnje kramljanje in s »Spomini na vojne dni« šestosolke Mateje prihodnjo številko našega časnika.

Lepe in tople so misli, ki so jih mladi iz Gorišnice namenili svojim sovratnikom na potresnem območju, pa jim prisluhnimo:

»Živimo v samoupravni socialistični družbi, ki je za svoj današnji dvignila puntarski prapor in z njim previharila krvave viharje, darovala mnoga življenja. V trpljenju in žrtvovanju so se sejala semena in iz njih so pognale najbolj žlahtne rasti: bratska ljubezen, medsebojno spoštovanje, nesebično samoodpovedovanje, svetla vera v človeka ter čuječe razumevanje za velike in drobne težnje in skrbi, ki jih vedno znova terja življenjski dan. In s temi odlikami smo v poveljnih dneh, ko se je svet polagoma umirjal v poslednjih podivjanih krčih, natakali sožitje med ljudstvi doma in v svetu.

To je dediščina, ki jo mladi danes sprejemamo od svoje družbe in zato se trudimo, da bi na svojih mladih poteh z dejanji čutili in mislili s sočlovekom ter mu po svojih močeh pomagali v vseh stiskah.

In ko smo v dnevnem časopisu, po televizijskem in radijskem sprejemniku, sprejeli vest, da je vašo pokrajino znova prizadela huda elementarna nesreča, ki ji je botrovala neukročena podivjana narava ter neusmiljeno pustošila in ogrožala vaš življenj-

go, naprej od bunkerja, do katerega je vedila lestev, pa so ga nosili. Ob sovražnikovih napadih so lestev skrili.

Za tehniko je delalo okrog sedemdeset ljudi. Čeprav so bili zbrani iz najrazličnejših krajev in z različnimi poklici, jih je želja, da bi partizanom čim bolj pomagali, združila v eno samo močno roko, ki je tiskala partizanske časopise, skrbela za obleko in hrano.

Franc Jurman je bil zadolžen za preskrbo hrane. Treba je bilo precej truda, preden je z nosil potrebne količine, čeprav je imel pomočnike. Po žrtvovalni kmetje so mu odstopili kruh, moko, sladkor pa sol in še druga prepotrebna živila. To delo so opravljali ponoči.

Tovariš Jurman je bil nasmejan obrazom omenil, da Nemci tehnike do konca vojne niso napadli.

Tako tehnika Črni dvor kot bunker v Zali pričata, kako hitro in prepričljivo se je razvijalo partizansko obveščevanje med narodnoosvobodilnim bojem.

Tekst: SONJA PLESEC
Foto: NIKA DOLENC

(»Naše poti«, OŠ Železniki«)

ski prostor, smo sklenili, da se bomo tudi mi vključili v solidarnostno akcijo, zbrali denarna sredstva in jih poslali eni izmed prizadetih šol v Posočje.

Odločili smo se za vašo šolo.

Naša drobna pomoč je znamenje solidarnosti mladih, ki žele povedati: plemenita dejanja, čestiti skromna, so poti, ki vodijo k človeku in vezi, ki povezujejo ljudi, kjerkoli se pehajo pod tem našim soncem!»

Predno se poslovimo, pa še pesmica Asje Kovačeve, učenke četrtega razreda iz OŠ Franca Rozmana-Staneta, Ljubljana:

Tam na Koroškem naši bratje žive,
tam na Koroškem naši bratje trpe.

Tam je drugačna država,
ki našim bratom ni mati prava.

Zapisano je bilo v stari pravdi tako,
da našim bratom bo tamkaj lepo,
da krivic in zatiranja ne bodo trpeli,
na svoji zemlji svobodno živeli.

Da mladi Korošci bodo v svoje šole hodili,
slovensko peli in se slovensko učili,
da bodo dejali: Slovenci smo mi,
to, kar so naši pradedje in očetje bili.

A na Koroškem je za Slovence hudo:
še spomenike partizanske novici nacisti minirajo
in pravijo: »Slovencev tu ni!«
Korotan pa se v brstju prebujajo živi. Živi!

Kajne, draga Alja, Slovenci na avstrijskem Koroškem niso in nikoli ne bodo sami?

Lepo pozdravljeni!

Milena

TV-15 ZA MLADINO

